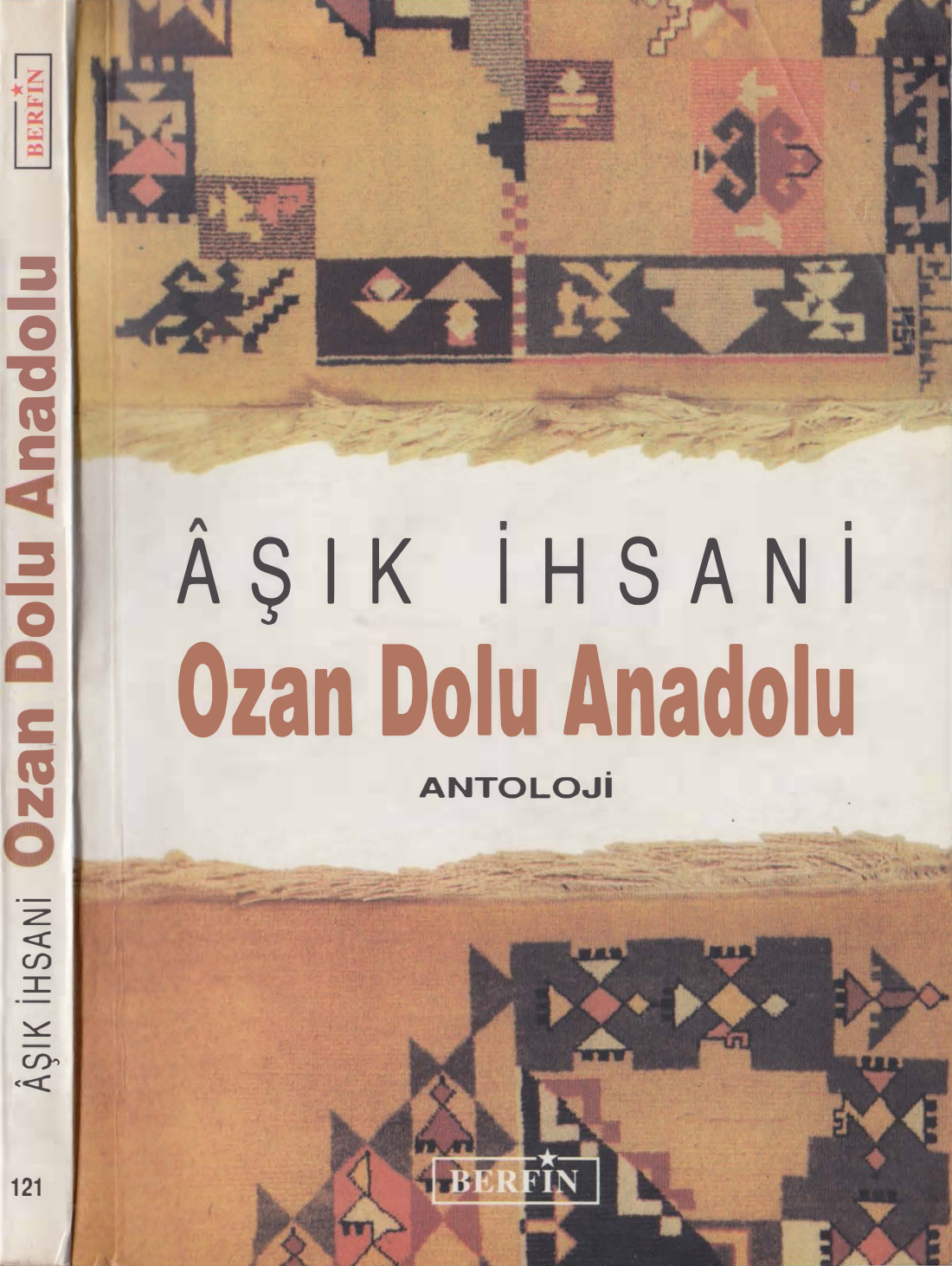

ÂŞIK İHSANİ

Ozan Dolu Anadolu

ANTOLOJİ

BERFİN

BERFİN

ÂŞIK İHSANİ Ozan Dolu Anadolu

121

ÂŞIK İHSANİ
Ozan Dolu Anadolu

BERFİN

Berfin Yayınları 121
Antoloji Dizisi : 5

ISBN 975 - 6680 - 24 - 5

Âşık İhsani : Ozan Dolu Anadolu
Yayın Yönetmeni : İsmet Arslan
Düzelti : Güzide Dadaloğlu
Kapak Resmi : Balaban (Ferhat ile Şirin / Halı, 1959)
Kapak, Renk Ayrımı : Seval Grafik
Baskı - Cilt : Kayhan Matbaası (Tel: 576 01 36)
İlk Baskı 1974 (May Yayınları)
Berfin Yayın. 1. Baskı : Aralık 2002

Bu kitabın yayın hakları Berfin Yayınları'na aittir.

Berfin Basın Yayın ve Tic. Ltd. Şti.
Cağaloğlu Yokuşu, Evren Han, Kat: 3
No: 56 Cağaloğlu 34440 / İstanbul
Tel: (0.212) 513 79 00 - **Fax:**(0.212) 512 37 20

ÂŞIK İHSANİ

Ozan Dolu Anadolu

- Antoloji -

BERFİN
YAYINLARI

Bir memleketin türkülerini yapanlar,
O memleketin kanunlarını
yapanlardan daha güçlüdür.

Âşık İhsani

BAŞLARKEN*

Âşık Veysel Baba öldüğünde;

"Âşık Veysel öldü halk ozanı ve şiiri onunla gömüldü" dedi basın ve ünlü edebiyatçılar. Veysel ustanın öldüğünü gördük. Ancak, halk ozanı ve halk şiirinin onunla gömülüp gömülmediğini de görelim:

Deyin gelsin hele bize kızanı,
Af eylemem yalan dolan yazanı,
Getirmeğe bir aydınlık düzeni,
Yürüyelim arkadaşlar yürüyün...

Bu dizelerin sahibi âmâ bir ozan hanımdır. Sözü edilen bu ozan hanım Şahturna'dır.

Veysel usta gibi o da iki gözünü zalim çiçek hastalığına kaptırmıştır. Ama ne var ki Şahturna, gözlerini elinden alan düzene karşı susmuyor. Konuştuğunu görüyoruz.

"Peki Veysel usta konuşmadı mı?" diyeceksiniz.

---

* "Halk Ozanları Antolojisi"nde incelenenler, kısa sürede önüme gelen halk ozanlarından alıp verdiğim kimi örneklerdir.

Bu kitapta yer alanlar, Anadolu'daki halk ozanlarının tümü değildir. Bir süre önce "Yenigün Gazetesi"nde yayınlanan bu örnekler, halk ozanlarının küçük bir bölümüdür.

Örnekleri biran önce vermemdeki amaç; "... Veysel, halk şairleri'nin son halkasıydı. Veysel öldü, halk şiiri onunla gömüldü" diyenleri uyarmaktır.

Örnek alarak veremediğim diğer usta halk ozanlarından özür dilerim.

Konuştu tabii. Âşık Veysel Baba büyük bir ozandır. Veysel usta Sivas-Şarkışla köylüleri arasında varlıklısıdır ayrıca. İrili ufaklı kentleri dolaşır; konserler verir, para kazanır, köyü Sivrialan'a döner, toprak alır.

Tarlalarında çalışan işçiler birgün, baltanın birini unutur giderler. Ertesi gün işe başlarlar ki ne görsünler, bir balta yok.

Haber Veysel ustaya gider ve Veysel bir şiir patlatır, baltasını çalan küçük hırsıza. Bir dizesi şöyle: *"Baltayı aldın da sapını n'ettin?"* Küçük hırsıza insafsızca saldırdığını bilenimiz çok. Ancak gönül isterdi ki küçük hırsıza saldırdığı gibi, aç susuz, topraksız, evsiz, eğitimsiz, doktorsuz bırakılmış halkının sırtından katrilyonlar çalan büyük hırsızlara karşı da bir şey deseydi. Ama demedi, Âşık Veysel. Buna karşın, yine de sevdik Veysel ustayı.

Âşık Veysel, Atatürk iktidara çıkınca onu bir türkü ile övdü ve Ankara Radyosunun kapıları ona açıldı. Sonraları İsmet Paşa iktidara çıkınca radyoların kapıları iyice açıldı, Âşık Veysel'e.

Âşık Veysel ölünce; Faik Türün Paşa, heykelini dikti Gülhane Parkı'na. Evet o Faik Türün Paşa! Gönül isterdi ki, Veysel halkı adına bir şey diyeydi de halk onun mezarını kalbine gömeydi.

Düzene, büyük hırsızlara bir şey demediği için; Hükümet Parlementodan "maaş" bağladı Âşık Veysel'e.

Bu nedenle "Âşık Veysel bizim doğdu, onların öldü" demek zorunda kaldım. Bu düzenbazlar istediler ki, Veysel Baba gibi biz de susalım. Ama biz susmayacağız, halkımızın hakkını arayacağız.

Ürünü etmiyor para,
Düşünüyor kara kara,
Özlemi var iktidara,
Ali Veli kardeşimin...

Böyle dizeler söylüyor Veysel'den sonraki ozanlar.

Bu kitaba bir göz atanlar göreceklerdir. Ölen, gömülen halk ozanları, şairleri mi? Yoksa gelmiş geçmiş tutucu iktidarlar ve paralelindeki bürokrasi ile basının savunduğu, savunurken de abarttığı Veyselcilik mi? Aslında hepimiz severiz Veysel Babayı ama susmayız da.

Ozan İbreti'ye bakalım:

Aklım ermez ahret eğlencesine,
Saygım var insanın düşüncesine,
Hayal cennetinin has bahçesine,
Softa sürüsünü sürdüm de geldim.

Ozan Semai'ye de bakalım:

Hele diyem başa gelen halleri,
Doymak bilmez sömürücü keneler,
Yok ediyor kazandığım malları,
Doymak bilmez sömürücü keneler.

Bir de ozan Garip ustadan bir dörtlük alalım:

Dost diye bağrıma bastımsa kimi,
Altımdan götürdü yırtık kilimi,
Bana iki kuru ekmek dilimi,
Bir de acı soğan kodu oy beni.

Daha böyle yüzlerce-binlerce örnek vermek mümkün. Ama ünlü ağızlardan; "Âşık Veysel'in Halk ozanlarının son halkası" olduğunu duyunca. Hattâ kimi akıllı bildiğimiz yazarlar; "Veyselden sonra ne halk ozanı kaldı, ne de şiiri" deyince bir düşüncedir aldı beni.

Acaba gördüğüm, duyduğum halk ozanları, Veysel Babaya saygıdan sazları sözleri bir yana mı kodular?

Hadi diyelim Halk ozanları Veysel'e karşı saygıdan sazı sözü kodular. Peki ama Anadolu halkı ozansız nasıl eder, ne yapardı? Yeni ozanlar çıkarıp ona derdini belasını söyletmeyecek miydi? Bu güne kadar böyle yapmamış mıydı?

Demek ki, Âşık Veysel üstüne yazılanlar, bir çok yazılan gibi doğru değildi.

Vardım Anadolu'ya şöyle bir göz attım ki ne göreyim: Anadolu daha da ozan dolu. Hem bu kez gördüğüm Anadolu ozanı bir başka göründü bana. Olaylar içinde deli, dert içinde dolu. Ne tutucu iktidarların hazırlayıp sunduğu "Konya Âşıklar Bayramı", ne de yıkılası bir takım baskılar etkileyebilmiş onu. Etkileyen tek şey olmuş Veysel'den sonraki halk ozanını: Çağının sorunu.

"Ekmek Leyla oldu bire dostlarım,
Mecnun oldum ardısıra gezerim..."

Ya da:

"Ben sola zorlarım, o sağa döner,
Yaz bahar aylarım kış oldu gider..."

Bir de şu dörtlüğe bakalım:

Bilmem o yâr benim neyime küstü,
Arada verdiği selamı kesti,
Battı mor güneşim karanlık bastı,
Yeni bir ışığa ihtiyaç vardır.

Diyen Aladeliler Mahsuniler, Meftuniler, Meluliler, Destaniler, Temeliler var ve haksız, adaletsiz bozuk düzenin üstüne üstüne geliyorlar.

1974

PİR SULTAN

Ulu ozan Pirsultan, ününü Sivas-Yıldızeli'nden dünyaya salan bilcümle pirlerin piridir. Ayrıca çağının en büyük âlimi ve en büyük başkaldırı ozanıdır da Pirsultan.

Gelin canlar bir olalım,
Münkire kılıç çalalım,
Yoksulun hakkın alalım,
Tevekkeltü taal allah.

Yukarıdaki dörtlüğün Yenice'li ozan Sıtkı Baba'nın olduğu söyleniyorsa da Ulu ozan Pirsultan'ın olduğu da söylenir.

Ünlü ozan Pirsultan'ı seven, ona inanan çoktur. Çünkü O bir doğrudur. O bir yiğittir. O bir sevdadır. O bir şandır-şereftir. O kemale ermiş bir veli, bir ulu ozan, bir Pirsultan ve O bir babadır. Şah Sinem'in babası.

Ulu ozan Pirsultan'ın biricik kızının adına Şah Sanem deniyorsa da Sanem ya da Senem bir put adıdır. Ulu ozan Pirsultan'ın zekâsı deryalar kadar büyüktür. Çirkin bir put'un adını güzel kızına veremez. Şah Sinem en doğrusudur. Sinem sonraları olur ozan Sinem Bacı. Sinem Bacı aramızda dipdiri yaşayan bir halk ozanıdır.

Hiçbir kalem ulu ozan Pirsultan'ı yazamaz. Çünkü o tükenmeyen bir deryadır. Yine de, ondan özür dileyerek birazını yazmaya çalışacağım.

Nasıl ki bir çuval pirincin arasından bir taş çıkarsa; ulu ozan Pirsultan'ı sevenlerin, ona inananların arasından da Hızır adlı bir puşt çıkmıştır. İşte bu Hızır, bir gün Pirsultan'ın ayaklarına kapanır, Osmanlıya bir mektup yazmasını, kendisine bir iş verilmesini diler.

Ulu ozan Pirsultan o gün Hızır'ı; "Sana bu mektubu vereceğim ama gidip başımıza bela getireceksin, bunu biliyorum. Hadi defol git" diye kovar. Ve... Pirsultan'ın dediği gibi olur. Hızır bir zaman sonra Sivas'a bir Osmanlı paşası olarak döner. Bu arada Pirsultan şöyle deyişler söylemektedir:

Pirsultan'ım, Nesimi'dir pirimiz,
Evvel kurban ettik Şah'a serimiz,
On'ki imam meydanında darımız,
Biz şehidiz, serdarımız Ali'dir...

Bu deyiş söylenirken, Hızır Paşa'nın Asesleri (Polisleri) gelir, Yıldızeli'nin temiz toprağını kirletirler. Üstelik, ulu ozan Pirsultan'ın evine zorla girerler. Hızır'ın emrini okurlar:

"Pirsultan Abdal vakit geçirmeye, hemen sarayıma gele..."

Ulu ozan Pirsultan bu sözleri duyunca şöyle der:

"Allah allah daha dün kapımızın itiyken, bizi nasıl ayağına çağırır?"

Derken Asesler Pirsultan'ı alır, aşağıya Sivas'a, Hızır Paşanın yanına götürür bırakırlar. Ulu Pirsultan bu kez; "Bire melun, yıllarca kapımızda nimetimizi yedin, bizi ayağına nasıl çağırırsın?" deyince, Hızır karşılık verir:

"Bilmez misin Pirim, Osmanlı mülkünde Şah kelimesi yasaktır."

Bunu duyan Pirsultan, verin sazımı, der, şu ünlü deyişi okur:

Hızır paşa bizi berdar etmeden,
Açılın kapılar Şah'a gidelim...

Koca Osmanlıya karşı bu bir başkaldırıdır. Darağacı hazırlanırken Pirsultan bu kez şu deyişi okur:

Gönül niçin ahvalimi bilmezsin,
Gönülde yareler türlü türlüdür,
Öğüt versem öğüdümü tutmazsın,
Gönülde yareler türlü türlüdür.

Ah neyleyim karşımızda ölüm var,
Ölüm dedikleri kanlı zulüm var,
Ne ağlayıp ne gülecek halim var,
Gönülde yareler türlü türlüdür.

Pirsultan Abdal'ım ben de böyleyim,
Emir haktan geldi kime n'eyleyim,
Derdim çoktur hangi birin diyeyim,
Gönülde yareler türlü türlüdür.

Ve... Ulular ulusu, ozanlar ozanı, pirler piri, Pirsultan Abdal Dar'a çekilir. Hızır ve adamları öldü sanırken, Pirsultan Abdal sevenlerinin gözleri önünde darağacından iner, Yıldızeli'ne doğru yürümeye koyulur ve daha gür bir sesiyle şu demeyi söyler, tüm kulaklar duyar:

Hızır bizi öldü bilir,
Biz ölürüz diriliriz,
Erenlerin meclisinde,
Ali ile görülürüz.

ÂŞIK MAHZUNİ

Asıl adı Şerif, soyadı Cırık olan ve 1939'da Kahramanmaraş-Afşin ilçesinin Berçenek köyünde doğup büyüyen ünlü halk ozanı Âşık Mahzuni'yi 1961'de tanıdım.

Önceleri bir-iki plak okudu pek tutmadı. Ama lirik sesiyle okuduğu aşağıdaki ezgisi çok tutuldu:

Berçenek'ten yaya geldim,
Aman doktor bak bebeğe,
Beşiğini elden aldım,
Yandım doktor bak bebeğe.

Yıkık yuvam kara yasta,
Yalvarırım eşe dosta,
Anası bebekten hasta,
Aman doktor bak bebeğe.

Kuru soğan yağsız aşım,
Yırtık bağrım, açık başım,
Bir şey değil vatandaşım,
Aman doktor bak bebeğe.

Allah için bir merhem çal,
Öldürür beni bu zeval,
Param yoktur ceketim al,
Aman doktor bak bebeğe.

Mahzuni Şerif çobandır,
Meskenim dumanlı dağdır,
Bebektir ama insandır,
Aman doktor bak bebeğe.

Derken... Plakçılar takıldı Aşık Mahzuni Şerif'in peşine. Ve daha çok daha çok, satmaya başladı Mahzuni plakları. Öyle ki, halk ozanları arasında en çok onun plakları ve kasetleri sattı.

Mahzuni bir ara Diyarbakır'a gitti, öğretmen Fatma hocahanımla tanışıp evlendiler.

Fatma hocahanımın çok yardımı dokundu Mahzuni'ye. Eli-ayağı gibi oldu Mahzuni'nin. Köyde kentte, yurt içinde yurt dışında hep yanında kaldı, iki gözü gibi baktı Mahzuni'ye.

Âşık Mahzuni ayrıca biz tüm halk ozanlarından ve Âşık Veysel'den daha çok sevildi ve daha çok ilgi topladı halktan.

Aşık Veysel iyi bir usta halk ozanıydı. Ama halkını ezen düzene karşı bir şey demedi. Demediği için de Parlementodan ona aylık bağlandı.

Ama Âşık Mahzuni Şerif susmadı. Bileğinin gücü, sazının çelik telleriyle okuduğu türkülerinin kimi dizelerinde elmas parçaları görüldü. Örneğin:

Mahzuni Şerif'im gayrı gam yemem,
Ondan ötesini kimseye demem,
Ufak vücuduma kefen istemem,
Varsa insanlıkla sararlar beni.

Aşık Mahzuni ezgileri ayrıca türkü-pop piyasasını da besledi. Önüne gelen Mahzuni ezgilerine sarıldı. Mahzuni'yi sevdiklerinden değil tabii. Çıkar amaçlı okudular hep ve daha da okuyacaklardır. Mahzuni'nin bir dörtlüğüne bakalım:

Gücenme ey sofu baba,
Biz âşığız kör değiliz,
Ver bir selam al merhaba,
İkiliğe yâr değiliz.

Ünlü ezgi ustası Âşık Mahzuni Şerif 16 Mayıs 2002'de Almanya'da gözlerini yumdu dünyaya. Bu acı haber Türkiye halkını çok üzdü. Hele biz halk ozanlarını bir başka üzdü, bizi de birlikte götürdü gibi olduk. Toprağı bol olsun.

Bir Mahzuni Şerif daha gelir mi dünyaya bilemem? Ama Mahzuni'yi unutmak çok zor.

Aslında Mahzuni Şerif ölmedi. Ölen onun vücudu oldu yalnızca. Yaratıp okuduğu eserleriyle aramızda dip-diri yaşamaktadır. Mahzuni. Eserleri yaşadıkça Âşık Mahzuni Şerif de yaşayacaktır doğal. Onun bir şiirine daha bakalım:

İşte gidiyorum çeşmi siyahım,
Önümüze dağlar sıralansa da,
Sermayem derdimdir, servetim ahım,
Karardıkça bahtım karalansa da.

Haydi dolaşalım yüce dağlarda,
Dost beni bıraktı ah ile zarda,
Ölmek istiyorum viran bağlarda,
Ayağıma cennet kiralansa da.

Bağladım canımı zülfün teline,
Sen beni bıraktın elin diline,
Bakmadın Mahzuni'nin berbat haline,
Mervan'ın elinden paralansa da.

ÂŞIK ZAMANİ

Yıl 1948. Tunceli ilinin Ovacık ilçesine bağlı Kuşluca köyünde, yoksul bir ana babanın oğlu doğar, adına Zamani derler.

Zamani, zamanla büyür, okul ister. İster ama, çoğu köy gibi köyünün okulu yoktur. Okul şöyle dursun, yolu yoktur, suyu yoktur...

Yolsuz, okulsuz, susuz köye, pek gelen giden olmaz. Arada bir jandarma, bir de halk ozanları uğrar Kuşluca'ya.

On yaşlarında, gördüğü duyduğu halk ozanlarının sazına özenir Zamanî, ama kimse eline bir saz vermez. "Çocuksun daha" derler.

Birbirini kovalayan zaman içinde, Zamanî bunalım geçirmektedir. Bir gece rüyasında, hasretini çektiği bir saz görür. Kendisi bir çöl ortasında, saz elindedir.

Sazın yönü ne yana dönerse, orda bir ışık görünür. Sabah kalkar, gerçek bir saz geçirir eline, çalar, söyler.

Sazının tellerini türkü türkü süsler. Gittiği yerde ilgi üstüne ilgi görür. Arada bir dayak da görse yılmaz; dolar dolar, boşalır.

Gezer, dolaşır, büyür, büyüdükçe uyanır, haklıyı hoş görür. Haksızın üstüne söylediği şiirlerle saldırır. Olur bir Âşık Zamani. Ozanın son şiirlerinden ikisine bakalım:

Aya bak insana oyuncak oldu,
Üstüne bayraklar dikmek lâzımdır,
Yumuşak yüzüne ayaklar kondu,
Yeniden bir aya gitmek lâzımdır.

Kalkınmak bilmeyiz, demeyin niçin,
Kalkınmamız için iş yeri açın,
Haklının hakkını ödemek için,
Haksızı dışarı atmak lâzımdır.

Nasıl çalışıyor elin kafası,
Bizde sürüp gider koltuk kavgası,
Yoksulların evi leylek yuvası,
Beyler buna çare bulmak lâzımdır.

Âşık Zamanî'yim bana kızanlar,
Alınteri sömürüp de ezenler,
Sırtımızda Avrupalar gezenler,
Sizi Türkiye'de tutmak lâzımdır.

KÖYLÜ BABA

Yaya yürür varır köye,
Bir çarıklı köylü baba,
Dert diyemez hiçbir beye,
Bir çarıklı köylü baba.

Tarlayı kazmayla kazar,
Ne okumuş, ne de yazar,
Fukara canından bizar,
Bir çarıklı köylü baba.

İstiyorlar, verir oy'u,
Söz verirler gelmez suyu,
Acı çeker ömür boyu,
Bir çarıklı köylü baba.

Sergisi çul, bilmez halı,
Giysileri tüm yamalı,
Ağanın beyin hamalı,
Bir çarıklı köylü baba.

Yemesi bir soğan aşı,
Silinmez gözünün yaşı,
Bu devletin temel taşı,
Bir çarıklı köylü baba.

Bu bir yalan mıdır beyler,
Böyle değil midir köyler,
Bir uyansa güzel eyler,
Bir çarıklı köylü baba.

OZAN AHMET YUNT-TALİBİ-HÜDAİ

Anadolu'da, Güneydoğu'da ve Doğu'da saz ozanlarının yanısıra söz ozanları da vardır kuşkusuz. Örneğin; Âşık Talibi, Âşık Hüdai ve diğerleri...

Söz ozanı Âşık Talibi Orta Anadolu'nun etkin bir şairidir. Talibi çok istemesine karşın saz çalmayı becerememiş, yoksulluktan yakınmıştır hep. Bir karşılaşmamızda şu dörtlüğü aldım ünlü Ozan Talibi'den:

Anam kodu beni gitti,
Talibi'ye çıktı adım,
Sazsız ozan derler bana,
Babamı hiç tanımadım.

Kahramanmaraşlı Hüdai de öyle. O da Talibi gibi yok-yokluk içinde yüzmüştür. Hükümetlerin Kültür Bakanlarının umurunda mı? Sazsız ozan Hüdai'nin bir şiirine bakalım:

Para sana allah desem değilsin,
Sensiz de yaşamak olmuyor para,
Sana tapmıyorum ama lâzımsın,
Sen olmasan yüzüm gülmüyor para.

Kimini bey yaptın, kimini paşa,
Kiminin allahı sen oldun haşa,
Senin için düştü kardaş kardaşa,
Kimse suçu sende bulmuyor para.

Zenginin kasası senin mekanın,
Fakirin cebinde sıkılır canın,
Holdingler anan mı, baban mı senin,
Adalet yerini bulmuyor para.

Söz ozanlarından biri de Ahmet Yunt. "Ozan Ahmet" adıyla tanınan şair Ahmet, yazdığı şiirlerini Muş, Ağrı, Van, Erzurum çevresinde gezip okuduğunu söyledi bana.

Bu söz şairleriyle Ağrı'nın Patnos ilçesinde tanıştım. Malazgirt Belediye Başkanının kendisine bir iş verdiğini, ekmeğini artık kazanabildiğini söyledi, ardından şu şiirini okudu:

Bize ağaç ekin diyor,
Başkanımız Kahramaner,
Ağaç görüp seviniyor,
Başkanımız Kahramaner.

Çalışıyor sanki arı,
Hiç sevmiyor sahtekârı,
İşe aldı yoksulları,
Başkanımız Kahramaner.

Gündüz sanki çiçekçidir,
Geceleri bir bekçidir,
Bir sosyal adaletçidir,
Başkanımız Kahramaner.

Kötü gözlere batıyor,
Kötüye tokat atıyor,
Çukurları kapatıyor,
Başkanımız Kahramaner.

Ozan Ahmet yeni yeni,
İş yerim sevdirdi beni,
Malazgirt unutmaz seni,
Başkanımız Kahramaner.

ÂŞIK DAVUDİ

Gerçek adı Davut Koptekin olan ozan Davudi; sazını elinden, sözünü dilinden eksiltmeyen korkusuz bir yiğit olarak çıkıyor karşımıza. Güneydoğulu bu ünlü ozanımızın, sazını halkının uyanışı, eğitimi için kullandığını görüyoruz.

Gül-bülbül-sevgili-aşk yerine yoksul halkının aşkı almış Ozan Davudi'yi.

Gidiş iyi değil böyle gidemez,
Dur demenin zamanıdır dostlarım,
Dur deyince durmayanın burnunu,
Kır demenin zamanıdır dostlarım.

Bu gibi dizeler gördüm ozan Davudi'nin dağarcığında. Ayrıca, "Halk bir büyük denizdir, biz içindeki balıklarız. Yani büyük halkın arasından çıkmış birer ozanız" diyor Ozan Davudi.

Ünlü ozan Davudi'nin bir türküsünü görelim:

Bırakın şu gam kederi,
Uyanalım uyaralım,
Boş durmanın değil yeri,
Uyanalım uyaralım.

Bu ne zalim belalı baş,
Ne bir ekmek ne sıcak aş,
Sokakta aç gezen kardaş,
Uyanalım uyaralım.

Köyümüzün gelin kızı,
Uyanın göreyim sizi,
Kimiz alem görsün bizi,
Uyanalım uyaralım.

İnsanız biz demek için,
İnsan gibi yemek için,
Hakkı hak eylemek için,
Uyanalım uyaralım.

ÂŞIK AKARSU

Minarekaya köyünü bileniniz var mı bilmem? Ama ben bilirim, bu her derdi bir kaya kadar katı olan köyü ve de yöresini.

Dertli köy Minarekaya, Kangal'a bağlıdır. Kangal da, Pirsultan Sivas'ına.

Bu, derdi yanında yoksulluğun da beşiğini sallayan köy, arada bir, bir de yiğidin beşiğini sallamıştır. Beşiği sallananlardan biri de Âşık Muhlis Akarsu olmuştur.

Bugün Anadolu'da zalim karanlığa karşı gözünü dört açan halk şairlerinden biri de Akarsu'dur. Ne dediğini bilen ve alnının terini "hak" diye silen bu ozan, saza onüç yaşında başlamış.

Ününü duyduğum ozanın yanına gittim. İstanbul'da gördüm, konuştum onunla. Her dediğini kitabın ortası gibi güzel söylüyordu. Sazı, sözüne uygundu. Bana okuduğu ilk türkünün son iki dörtlüğünü görelim:

"Okudum kitabı edep erkânlı,
Yaptığı secdenin kıblesi canlı,
Gerdeksiz gecede bir delikanlı,
Ölü bir geline versinler beni.

Akarsu'yum boşa güldükten sonra,
Azrail yok imiş öldükten sonra,
Gönül tahtım harap olduktan sonra,
Boş kuru hasıra sarsınlar beni..."

Akarsu en çok, işsizliği, yoksulluğu, zulmü yaratan ağalardan şikayetçiydi.

"Bu dediğin köy ağaları mı?" dedim. "Hayır" dedi: "Ağa şehirde de var. Hem de köydekilerin ağabeyi."

Bununla ilgili bir türkün var mı?" diye sordum. "Var" deyip şunları okudu Akarsu:

Biz köylüyüz ağam ama insanız,
Arada sırada bizi de düşün,
Perişan halleri gel ki göresin,
Arada sırada bizi de düşün.

Tarlamız yok seninkini biçeriz,
Yerimiz yok diyar diyar göçeriz,
Sen viskiyi, bizler zehir içeriz,
Arada sırada bizi de düşün.

Çarşı pazar köyümüze uzaktır,
Etme ağam gayrı bize yazıktır,
Evimizde düzenimiz bozuktur,
Arada sırada bizi de düşün.

Âşık Akarsu'yum dertli doğmuşuz,
Dersimizi yüce haktan almışız,
Bilmem neden böyle fakir kalmışız,
Arada sırada bizi de düşün.

ÂŞIK SİNEM BACI

Sivas'a bağlı temiz bir Zara İlçesi var. Zara'nın da daha temiz bir Beypınarı, Beypınarın ise ışıldayan bir Körpınar köyü var. Gezinirken uğramış görmüştüm Körpınarı. Bu ünlü köyün bir başka ünlü bir ozanı var: İsmail Yurdakul Baba. Ozan Yurdakul Baba'nın da kendi gibi ozan bir kızı var: Âşık Sinem Bacı. Ünlü Pirsultan kızı Şahsinem Bacı gibi mert, güzel bir halk ozanıdır.

Haklıya selam, haksıza küfür dolu türküler savurun bu ozan bacı. Ayrıca halkını sahipsiz, aç, açık, susuz, topraksız, eğitimsiz bırakan hain, hırsız, gerici, soyguncu ve hortumcuların kafalarına kafalarına her biri bir balyoz gibi türküler söyler ozan Sinem Bacı.

"Yok olmalı" diyor. "Yıllar yılı oyumuzu alan, tepemizde yiyip içip tepişen yalancılar, sahtekârlar, soyguncular, gericiler yok olmalıdır artık" diyor, başka demiyor ünlü halk ozanı Âşık Sinem Bacı. Bu yürekli, yiğit ozanımızın bir türküsünü görelim:

Ne gelirsin ardım sıra,
Yıkılası pahalılık,
Aylığım az, evim kira,
Yıkılası pahalılık.

Bir pazara çıkamıyom,
Fiyatlara bakamıyom,
Elektrik yakamıyom,
Yıkılası pahalılık.

Şu lanet şey hiç mi bitmez,
Kovarım kovarım gitmez,
Ekmek uzak elim yetmez,
Yıkılası pahalılık.

Girdin yoksulun aşına,
Çanak oldun gözyaşına,
Seni yapanın başına,
Yıkılası pahalılık.

EMİŞ BACI

İşte size, yeni tanıdığım, yeni bir halk ozanımız Emiş Bacı. Yiğidi yanında aşığı da bol olan Tunceli ilinden Sarız'a göç eden asil bir ailenin kızıdır.

"Kendim kentte, göynüm köyde" diyen Emiş Bacı'yı tanıdığım gün; bana üç kıtalık çarpıcı, düşündürücü bir şiirini okudu. Şiir, "namlunun ağzından kurşun çıkar gibi" tane tane döküldü dilinden.

Benimle konuşmaları arasında, halkını, toprağını, yurdunu seviyor ve de övüyordu. Sazının mızrabını çantasında "kutsal bir sevgili göynü" taşır gibi taşıyordu.

"Hiç âşık oldun mu bacı?"

"Evet, şu yıkılası dünyada tek bir kere. Ve de bir daha hayır."

Bacımızın bu sözünün içinde, yanan aşk ateşinin çıkan dumanı hâlâ vardı.

Bana Kerem'in Aslı'sını, Tahir'in Zühre'sini, Mahmud'un Elif'ini, Ferhad'ın Şirin'ini, Mecnun'un Leyla'sını anımsattı.

Onlar da sevmişler, âşık olmuşlardı. Hem öyle ki, sevdiklerine kavuşamadıklarından, türlü nedenlerle hayatlarına son verdikleri söylenegelmiştir bu masal âşıklarının.

Ama Emiş Bacı onlar gibi değil, tersine, kişisel aşkı kendinde öldürmüş.

Dünyadaki bütün güzelliği altın bir top gibi üstünde taşıyan Emiş Bacı'yı, okuyacağınız şiirle, sadece bir yönüyle tanıyacaksınız. Diğer yönleri daha etkili ve de daha güzel.

İşte size onun, erkeklerin yanında hanımların da aydınlığa çıkmaları ve demokratik savaşa katılmalarının gerektiğini öneren bir şiirine bakalım:

Zeynep bacım, Fatma anam, Gül teyzem,
Gelin biz de meydanlara çıkalım,
Ezenlerin, bozanların, zalimin,
Umudunu tırnak tırnak yıkalım.

Çekelim bayrağı geçelim öne,
Aydınlık verelim kararan güne,
Hak düşmanı soysuzların üstüne,
Ateş almış güller gibi akalım.

Yıllar yılı boynumuzu bükenin,
İleriyi tutup geri çekenin,
Yurdumuza gözlerini dikenin,
Tepesine tepesine çökelim.

ÂŞIK HAYDAR GÜMANİ

Gaziantep'te, yoksulların kaldığı kentin güneyindeki Düztepe'de bir eve çağrılıydım. Asıl adı Haydar Erdoğan olan Âşık Gümani de Düztepede'ydi. O Gümani ki, ortaçağ kalıntılarına yani yobazlara, soyguncu ve hortumculara karşı kinini bir mavzer gibi kınından çıkarmış savaşıyordu, sazıyla sözüyle.

Arkadaşlarını yanına almış, durmadan sazını çalıyor, türküleri okuyor, marşlar söylüyordu ünlü Âşık Gümani. Ona Gümani adını ben vermiştim.

Gözünü budaktan, sözünü dudaktan sakınmıyordu, Ozan Gümani. Halkı yoksullaştıran, ezen, yoketmeye çalışan iktidarlara karşı tüfek gibi sazını, domdom kurşunu gibi sözünü sağır kafalarda patlatıyor, gericilere, soygunculara, alçaklara soluk aldırmıyordu ünlü halk ozanı Âşık Gümani.

Ozan Gümani'nin bir türküsüne bakalım:

Benim ak alnımın terini döken,
Senin günahını sırtında çeken,
Şu kara toprağı sulayan, eken,
Ya sen hele, de bakalım ne yaptın?

Seçim günü ben efendi evrene,
Dalkavuğu sen toplarsın çevrene,
Hasat günü ben sarıldım dirgene,
Ya sen hele, de bakalım ne yaptın?

Cephelerde tozlu yolu ben teptim,
Dalga dalga al bayrağı ben öptüm,
Seni patron seni mebus ben yaptım,
Ya sen hele, de bakalım ne yaptın?

ÂŞIK GARİP USTA

Bu cennet kadar güzel yurdumuzda, cehennem kadar çirkin politikacılar olmasaydı, ne olurdu acaba? Düşünün bir kez.

Önce halkın okulu, köyün suyu, köylünün toprağı, toprağın bereketi ve ozanın özgürlüğü olurdu. Ötekileri siz sayın.

Bu "olurdular" içinde, bir de Divriğili Âşık Garip Özkan'ın bir şeyi olurdu. Halbuki, bu terbiyeli, namuslu, yürekli Garip üstadımızın içler dolusu derdinden ve eksik olmayan misafirinden başka hiçbir şeyi yok.

Dünya malınca bir şeyi yok ama, akıllar üstü aklı ve deryalar üstü bir zekâsı var bu ozanın.

Ama gel gör ki, neylesin: "At var, meydan yok. Meydan var, at yok."

Evini halk ozanlarına uğrak yeri yapan, yemiyen yediren, giyinmeyen giydiren üstada söz arasında sordum: "Bir daha ne zaman görüşürüz?" Verdiği yanıt şöyle oldu:

"Bu yel böyle eserse...
Makas böyle keserse...
Daha çook görüşürüz..."

Ve ardından şu iki dörtlüğü söyledi:

"Hor görmesin kimse beni yanarım,
El değmesin her yanımdan kanarım,
Soyup üryan eylediler donarım,
Senle benim kaldığımız dünyada..."

Göğsümün üstüne hububat ektim,
Ekildim biçildim, gine ben bittim,
İşte böyle geldim, ben böyle gittim,
Garip Usta geldi gitti desinler.

Ardından da Divriği yöresinin ünlü bir türküsünü mırıldandı. Türkünün bir dörtlüğü şöyle:

"Ben de çıktım Başörenin gediğe,
Bir elma yolladım yâre hediye,
Yâr beni seveydin, köylü ne diye,
Yine bu kahpelik, yar senden oldu..."

Daha sonra duvarda asılı sazına bir göz attı. Aldı, bir çocuk gibi sevdi, okşadı ve parmaklarını teller üzerinde başladı gezdirmeye...

Bir haber geldi dünyadan,
Dediler zevk safa varmış,
Koşa koşa çıktım geldim,
Baktım dünya zindan imiş.

Nasıl geldiğimi bilmem,
Gidersem bir daha gelmem,
Haksızlığa razı olmam,
Meğer dünya zindan imiş.

Ekmeğimiz çavdar unu,
Kildir karımın sabunu,
Hani ya, yaşamak bu mu?
Meğer dünya zindan imiş.

İşçi patronun kölesi,
Neden bitmiyor çilesi,
Fakirin çıkmıyor sesi,
Meğer dünya zindan imiş.

Garip' in yoktur yuvası,
İçinde kaldı hevesi,
Dünya zengin dünyası,
Meğer dünya zindan imiş.

PERVASIZ

Biz halk ozanları, yalnız Sivas'tan, Maraş'tan, Erzurum'dan, Kars'tan, Diyarbakır'dan çıkmayız. Karadeniz'den, Trakya'dan, Ege'den de çıkarız.

Görevimiz, halktan yana olmayan her canlı cansızla, sazla, sözle savaşmaktır. Bunun dışında halk ozanıyım diyenler, ya halkın sorunlarının bilincine varmamışlar, ya da bile bile bir boğaz tokluğuna halkına ihanet etmektedirler.

Bugün sözünü edeceğimiz Pervasız, Türk Egesinin Balıkesir ilinden olup, aramızda en iyi yerlerden birini almış bir halk ozanı üstadımızdır. Yaşı altmış civarında olan bu gerçek ozan, dünya malınca fakir, ama namusca satın alınamayacak kadar zengin bir halk çocuğudur.

Toros eteklerinin Dadaloğlu'su, Erzurum yaylalarının Emrah'ı, Şarkışla tepelerinin Serdari'si, Bolu dağlarının Köroğlu'su ne ise, Balıkesir çevresinin Pervasız'ı da odur.

Pervasız'ın şiirine bakalım:

İlk önce edeyim kıssayı beyan,
Şüphesiz olaylar ârife ayân,
Binlerce kapıda çanak yalayan,
Kimseye bırakmaz şan kavgasını.

Dost dostun ardından kuyular kazar,
Hafiye masuma jurnaller yazar,
Şaşılır yeryüzü ne menem pazar,
Tutturan şad olur iftirasını.

Ortada bin çeşit iltimas nev'i,
Valiler nazırın kayınpederi,
Daire yerinde düşkünler evi,
Mektupçu kayırır akrabasını.

Fakirin altında yoktur bir hasır,
Eloğlu düzdürür han, hamam, kasır,
Bu denli kepaze yirminci asır,
Ağalar pay etmiş halk mirasını.

Bağları çözüktür kemikle etin,
Kapısı duvardır bed bereketin,
Dilerim ki şu fıkara milletin,
Sürünsün alanlar bedduasını.

TOPRAKOĞLU ve HÜDAİ

Değerli avukat O. Fuat Toprakoğlu ile halk ozanlarımız üzerine konuşuyorduk; halk ozanı nedir, ne değildir diye.

Bir ara Toprakoğlu, göğsünün içindeki dev yüreğini daha da devleştirerek iyice girdi konuya. Halkı ve şiiri iyi bilen biri olarak konuştu. "Halk ozanı Veysel'den sonra öldü" diyenlerin üstüne bir panter gibi atıldı; "Ne demek Halk Şiri Öldü. Halk ölmedikçe şiir ölür mü" dedi... dedi... dedi.

Demeleri arasında bir de şöyle dörtlük söyledi:

"Dünyada en güzel haktır,
Halkı bilmiyenler çoktur,
Böylesine sözüm yoktur,
Ben halkımı hak bilirim..."

Bu haktan yana biri olan, hak'tan hukuk'tan yana insan, son olarak bir ozan tavsiye etti bana: Hüdai... "Git konuş onunla, iyi bir halk ozanıdır. İlerde daha da iyi olacak" dedi.

Hüdai'yi ben de biliyordum. Bir iki kez de görüşmüşlüğümüz vardı. Gittim, gördüm Ozanı.

Halen İstanbul'un kenar otellerinden birinde çile dolduran Hüdai, Maraş'a bağlı Göksun ilçesinin Yoğunoluk köyünde, 1940'ta doğdu.

Hayatı türlü dertler içinde boğulan Ozan, girdiği birçok işin yanında çobanlık da yapmıştır. Bu sessiz ama o kadar da derin ozan arkadaşımız yeni yeni uyanmakta ve uyandıkça da uyutanlara karşı şiirleriyle amansızca savaşmaktadır.

Gönül sende, sevgi sende, yâr sende,
Sende ara, sende seni bul, kardaş,
Mürşit sende, rehber sende, pir sende,
Sende ara, sende seni bul, kardaş.

Dörtlükleri içine alan şiirleri yanında, bir çok şiiri daha var. Bu çok sevdiğimiz ozanın bir şiirini görelim:

Faydası olmıyan bahardan, yazdan,
Yüce dağ başının kışı makbuldür,
Cahilin yaptığı sohbetten, sözden,
Âli'min hayali düşü makbuldür.

Lokma yeme muhanetin elinden,
Kurtulunmaz sonra acı dilinden,
Namertlerin kaymağından balından,
Merdin kuru yavan aşı makbuldür.

Hüdai konuşur bir ince dilden,
Hâl ehlî olmıyan bilir mi halden,
Bilgisiz, görgüsüz duygusuz kuldan,
Ölülerin mezar taşı makbuldür.

KUL HASAN

Kul Hasan, ozanlar şehri Kahramanmaraş iline bağlı Afşin ilçesinin Emirilyas köyü halkındandır.

Kırk yıl önce köylülerin çoğu gibi dertli doğmuş, dertli yaşamış ve halen de dertler içindedir.

Bitesi derdini, "az da olsa" hafifletmek için, eline üç telli bir cura saz geçirmiş, sazını mızrapsız çalmıştın.

Gençlikte peşine düştüğü ve ona sırılsıklam âşık olduğu kızla evlenen Kul Hasan, görüştüğümüz bir gün, İbreti'nin şu dörtlüğüyle söze başladı:

"Evvelden biliriz biz doğru yolu,
İster akıllı say, isterse deli,
İnsanlık aşkıyla kalbimiz dolu,
Muska yazıp halkı soyan değiliz."

Güzel sözü yanında, sazının üç çelik telinden çıkardığı renkli ses, dinleyenlerin yanık yüreğine birer kâse şarap gibi dökülür.

Ağzındaki lokmayı önüne gelenle paylaşan bu ünlü ozanın, karısından başka, on kadar çocuğu var.

Anadolu'sunu bol bol gezip gören, gördüğü her yerde ününü bırakan üstadın bir özelliği de, kimseden yardım kabul etmemektir.

Köyü ve köyün derdini iyi bilen ozan, haksızlığa karşı yazdığı güçlü şiirleri yanında, ayrıca iyi bir hiciv ustasıdır da, onun yüzlerce şiirinden birine bakalım:

Aziz dünya halkları günaydın,
Ağlıyanı güldürelim gülelim,
Dünya diktatörü yamyamdan azgın,
Fitneleri öldürelim gülelim.

Sulh içinde doğu batı bir olsun,
Silahsızlanalım dünya hür olsun,
Derya gibi kan dökenler kör olsun,
Akan kanı dindirelim gülelim.

Hukuk dışı diktatörlük süreni,
Vicdansızca insanları kıranı,
Halk sırtına binip hak sömüreni,
Sırtımızdan indirelim gülelim.

Laiklik, özgürlük, hukuk var olsun,
Hukuk, yasa tanımıyan kör olsun,
Her fert varsın sevdiğine yâr olsun,
Kadehleri dolduralım gülelim.

Kul Hasan der çalış sulh yap davayı,
Özlemim hata mı, ey emmi dayı,
Doğu, kuzey, batı, güney dünyayı,
Yaz bahara döndürelim gülelim.

ÂŞIK EDİBE BACI

Erzincan ilimizin sevimli kızı Âşık Edibe Sulari Bacı dede torunu ve ozan Davut Sulari'nin kızıdır. Bu ozan bacımızla İsviçre'de tanıştım. Maraşlı Nesimi adlı bir gençle evliydi.

Sonraları duydum; İsviçre'den çıkıp gelmiş, sazını eline almış, girmiş Anadolu'ya, başlamış kültür üretmeye...

Kerbela olayını dünya tarihinin alnına bir kara leke gibi süren faşist Yezit, önce Şah Hüseyn'i koruyan 72 canı, gözünü kırpmadan öldürtmüş, daha sonra, bol sulu yerde bir yudum suya hasret Şah Hüseyn'i alçakça öldürtmüştür.

Yezitler yetinmemiş, Sivas'ta dev ozan Pirsultan'ın da canına kıymışlardır.

Yezitler yine kana doymamış, 37 aydın canı diri diri yakmışlardır. Yine Sivas'ta, hem de Hükümetin gözü önünde. Alçakça yakılan 37 canın arasında Halk ozanı Edibe Sulari Bacımız da vardı. Bir ozanın dediği gibi:

Derdim çoktur hangisine yanayım,
Yine tazelendi yürek yaresi...

Bu aydın ozan'ın İsviçre'de bana okuduğu bir türküsü:

Dünyadaki yaratılmış,
İnsanlara canım kurban,
İnsan kıymetini bilen,
İnsanlara canım kurban.

Ne olursa dini dili,
İnsanlar dünyanın gülü,
Hakkın en sevgili kulu,
İnsanlara canım kurban,

Doğuda ister batıda,
Toplanalım bir çatıda,
Dışarıda toplantıda,
İnsanlara canım kurban.

Güneş altında eriyen,
Görüp ileri yürüyen,
Çalışıp işe yarıyan,
İnsanlara canım kurban.

ZEYNEP-ESMA-SULTAN

Şu ozan dolu Anadolu'muzda, biz hepimiz biraz ozanızdır. İyi kötü, şiir gibi söylemiş, şiir gibi gülmüş, şiir gibi ağlamışız.

Şu yurdun toprağı özümüz bizim,
Neden ki karadır yazımız bizim,
Biz beşikten mezara dek aşığız,
Derdimizi söyler sazımız bizim...

gibi dizeler demişizdir konuşurken sözümüz arasında. "Anadolu'da şiir öldü" diyenler, Anadolu'yu bilmeyenlerdir. Biz böylelerine, ağacın kökünden haberi olmayıp, yaprağı pisleyen kargalara bakar gibi bakarız.

Dokuz yaşındaki birimizin ağzından dökülen bir dörtlüğe daha bakalım:

Gönül bahçesinde ayvayım narım,
Kötüye düşmanım, güzele yârım,
Adım Maral Bacı, soyadım Özkan,
Ben sazımı halkım için çalarım.

S. Serpil Savcıoğlu'nun da dediği gibi:

"... Halk şiiri geleneği eskimemiş ve yıpranmamıştır; hâlâ yaşıyor ve yaşayacaktır. Hatta bugün için saptayamayacağımız bir zamana değin de sürecektir."

Divriliği ünlü Âşık Garip ustayı arıyordum. Maksadım, üstadı görmek, yazdığı yeni türküleri köşemizde, yedi iklim dört bucağa duyurmaktı.

Bana verilen adresteki evden içeri girdiğimde ozanı, salon kadar geniş odasının bir köşesinde, benim gibi onu ziyarete gelen bir grup kıza saz çalarken gördüm.

Kızlar, İstanbul'daki Elazığ Sağlık Okulundan mezun olmak üzereydiler. Her biri yeni açmış bir gül gibi taze ve bir yaz gecesinin mehtabı kadar yumuşaktılar.

Garip ustamızdan izin alarak kızlarla da konuştum. İlk konuşmayı:

"Benim de bir babam vardı,
Her şeyiyle bana yârdı,
Annem ondan vefakârdı,
Hayat dolu bir kızdım ben..."

diyen Zeynep Kılıç'la yaptım. Karanlığı iki ışık gibi yırtan gözleriyle, kitabın ortası gibi güzel sözleriyle, Venüs heykelini andıran yapısı ve derya kadar geniş zekâsıyla karşıma geçen Zeynep, Elazığ doğumluydu.

Kendisini iki yaşında yetim bırakıp giden babasından sonra, geçiminden aciz anası da, onu Çocuk Esirgemeye teslim edip başının çaresine bakmış.

"Şimdi benim gençlik çağım,
Şenlensin bostanım bağım,
Yeminim var, aydınlanıp,
Karanlığı yırtacağım..."

diye söze giren Esma Akkuş da Elazığ doğumlu.

Bendini yıkmaya hazır gür bir su gibi, ap ak konuştu o da benimle. Konuşurken seviniyor, sevindikçe de konuşuyordu güzel Türkçesiyle.

"Halkın derdi benim derdim,
Kendimi halkıma verdim,
Derdin yok olması için,
Ben her derde göğüs gerdim..."

diyen Sultan Gültekin ayrı bir güzellikteydi.

Ötekiler de öyleydi. Her biri ayrı bir güzeldi. Bir ayrı güzellikte konuşuyorlardı. Bu güzelden de güzel bacıların söylediklerini duydukça, sevincimden uçasım geliyor, içim içime sığmıyordu. İşte benim yarınki Türkiye'me sahip çıkanların anaları, bacıları, hala ve teyzeleri diye söylendim kendi kendime.

Şimdi biran önce mezun olup atanacakları en sapa, en kuytu köylere gitmeyi ve gidecekleri her yere bir dolu ışık götürme gününü iple çekiyorlar.

Bunlar böyleyken, moda düşkünü hanımlar ne düşünüyordu acaba? Düşündükleri arasında utanma diye bir şey de var mıydı? Bu her biri bir şiir kadar güzel şair ruhlu bacılarımızı, bir kıtalık şiirle de biz selamlayalım.

Siz ey bu toprağın ak çiçekleri,
Size sıhhat, size sevinç dilerim,
Sizi yurtta, çoğunlukla görürsem,
Ben o zaman ancak biraz gülerim.

ÂŞIK MEVLÜDE BACI

Gerçek adı Mevlüde Günbulut olan Âşık Mevlüde Bacı 1921'de Sivas-Şarkışla'da doğdu. Okula gitmiş okumuş, Üniversiteyi bitirmiş, sonra halk şiiri deryasına dalmış, çoğu ozanın söyleyemediğini söylemeye koyulmuş, 2001'in 19 Mart'ında gözlerini dünyaya kapatmıştır. Bu ünlü ozan Âşık Mevlüde Bacımız deyişlerinden biri şöyledir:

Bülbülü duttum da güle bağladım,
Bülbül figan etti ben de ağladım,
Yiğitler içinde bir av avladım,
Onu da elimden aldırdın felek.

Hanım ozanlarımız arasında en ünlüsü olan Âşık Mevlüde Bacı hem okumuş, hem de içinden geldiği halkın derdini şiirlere döküp söylemiştir.

Arı çiçekten aldığını nasıl ballaştırmışsa, ozan bacımız da öyle. Halkından aldığını şiirleştirmiştir. Yani halkının görmediğini görmüş, duymadığını duymuş, söylemediğini söylemiştir.

Âşık Mevlüde Bacımızın aşağıdaki şiirini Zülfü Livaneli plağa okumuştur:

Şarkışla'ya düşürmesin,
Allah sevdiği kulunu,
Gemerek'te çevirmişler,
Deniz Gezmiş'in yolunu.

Gece Elmalı'da kalmış,
Hamamcı Ali'yi sormuş,
Uzatmalı erin biri,
Aslanı gafletten vurmuş.

Yaşa türk ordusu yaşa,
Ben de şaştım böyle işe,
Ordu madalya göndermiş,
Yusuf'u vuran çavuşa.

Kalçasından değmiş kurşun,
Harıl harıl akar kanı,
Gelen giden tekmeliyor,
Aslan senin anan hani.

Yurdun düzeni bozuldu,
Yolumuz uğradı kışa,
Tarihlere kayıt olsun,
Nihat Erim geldi başa.

Huzursuzum ki şu sıra,
Sanki sarhoş yaşıyorum,
Daha yüklenmen üstüme,
Eskiyi zor taşıyorum.

N'olaydım n'olaydım,
Okur-yazar olaydın,
Deniz Gezmiş'i savunan,
Avukatı ben olaydım.

ÂŞIK KAYA İLE DEVRANİ

Size Anadolu'nun iki değerinden söz edeyim. Biri büyük, diğeri küçük, iki halk ozanından.

Küçüğün yaşı daha 12. Ama, eline geçirdiği 9 telli sazla büyüklere duman attırıyor. "Biz sazla doğar, sazla ölürüz" diyen Kaya Özkan.

Bu kendi küçük ama, eylemi büyük halk ozanı dert denen zıkkımın ne rezil şey olduğunu şimdiden biliyor ve derdin üstüne üstüne gidiyor.

Onun, sazının telleri arasından döktüğü dertlerden birkaçı şunlardır:

Anam evde aş yok diyor,
Zalim patron iş yok diyor,
Kardaşım yağsız aş yiyor,
Ah yoksulluk yıktın bizi.

Sofra gelir pancar aşı,
Yarım dilim nüfus başı,
Küstürdük bacı kardaşı,
Ah yoksulluk yıktın bizi.

Anam yolladı çarşıya,
Zorluklar çıktı karşıya,
Gücüm yetmiyor bir şeye,
Ah yoksulluk yıktın bizi.

Küçük halk ozanımız böyle söylüyor. Bir de büyüğe bakalım.

Âşık Devrani, 1340'da (eski tarih) Şarkışla ilçesine bağlı Emlekhöyük köyünde doğmuş, adaletsiz dünyada gözünü açar açmaz, bir sürü bozukluk görmüştür.

Bu bozukluğun yerini güzellik alsın diye, eline bir saz almış Devrani, başlamış halkı adına savaşmaya.

Halen yoksul halkının türlü derdine derman olabilmek için, memleketi karış karış gezmekte, sazıyla sözüyle uyarmalar yapmaktadır.

Ağalığa, sömürüye ve bilcümle bozukluğa karşı yiğitçe çalıp söyleyen ozanın üç kıtalık bir türküsüne bakalım:

Vatandaş uyuma, uyan gafletten,
Çektiğimiz cefa çile yetmez mi?
Artık kurtulalım bu cehaletten,
Oğlun, karın, kızın köle yetmez mi?

İşçi kardaş anladın mı haini?
Tefeci deyyuslar yiyor payını?
Hiç gördün mü böyle tilki oyunu,
Desise, dubara, hile yetmez mi?

Çalışırız yer altında kuyuda,
Zalimler ister ki bizi uyuta,
Devrani; bunlara, Anadolu'da,
Paydos borusunu çalsak olmaz mı?

ÂŞIK REYHÂNİ

Dün, Emrâh'ları, Sümmâni'leri... kara bağrında birer beyaz gül gibi yetiştiren Erzurum, bugün bize, başı Palandöken dağı kadar dik, zekâsı Şahvelet suyu kadar gür ve gönlü Kandil yaylası gibi geniş, coşkun olan Âşık Reyhâni'yi yetiştirmiştir.

Âşık Reyhâni, Erzurum'a bağlı Horasan ilçesinin kuş uçmaz, kervan geçmez bir köyündendir. Bu, gerçeği seven ve gerçek olmayana ağız dolusu söven çağımız ozanı; şimdi Anadolu'da köy köy dolaşmakta ve ezik köy halkının derdini türkü türkü haykırmaktadır.

Bu yiğit ozandan beş yıl önce aldığım şiirine bakalım:

Yaktı bizi fakirliğin çilesi,
Yıktı bizi zenginlerin hilesi,
Yazın yattığımız dıvar gölgesi,
Kışın güneş doğmaz zindanımız var.

Ağamız kumarda, şeyhimiz dinde,
Elimiz çenede, başımız inde,
Binbir iş yaparız avare günde,
Laf gibi bağımız, bostanımız var.

Reyhâni, boşuna hayal kurarız,
Olmaz şeye aklımızı yorarız,
Elin sürüsünde yitkin ararız,
Halbuki hırsızdan çobanımız var.

ŞAHTURNA

Bu turna sesli bacımızı, diğer ünlü ozanlarımız gibi tanıyanımız çoktur. Sazını, sözünü, şiirini seven daha da çoktur.

Anadolu'yu gezerken görmüş, konuşmuştum onunla. Anası Bağdat hanım, küçükken kaybettiği iki gözü gibi yanındaydı.

Sivas ilinin Gürün ilçesine bağlı Kaynarca köyünde doğan ülnü halk ozanımız için, Bağdat hanım bir ara şöyle konuştu:

"Şahturnam üç yaşında çiçekten hastaydı. Bir gün akşam, ekin biçmeden eve geldim ki ne göreyim, kızımın gözleri iki çanak ayran gibi olmuş."

Saz çalmaya nasıl başladın bacım, demem üzerine, şöyle konuştu âmâ Şahturna:

"Çocukken arkadaşlarla arıcılık oyunu oynardık. Yani, tuttuğumuz arıyı avucumuzun içine alır sallar, sesini duyardık. Arada bir arı arılığını eder, sokardı bizi ama başka oyuncağımız olmayınca, yine de oynardık arıyla. Arı bulamadığımız zaman da olurdu. Öyle zamanlarda da köye gelen ozanların sazını gider eller, arı sesi çıkarırdık. Böyle böyle, arıyı kodum, saza başladım."

Buyurun, bu çağının sorunlarına yabancı kalmayan ozan bacımızın bana okuduğu türkülerinden birine bakalım:

Yol yordam bilmiyen köylü vatandaş,
Seni bu hallere koyan utansın,
Kırık ekmek, bir tas ayran, yağsız aş,
"Şükreyle haline" diyen utansın.

Bir ekmeği kırka böldün pay ettin,
Çalıştın da emeğini zay ettin,
Tahta beşiklerde, yavru böyüttün,
Ağlayan sesini duyan utansın.

Ayağı nasırlı, yüzü çapaklı,
Korkar mı çakaldan, aslan yürekli?
Yürüyün elleri kazma kürekli,
Siz yürürken, size vuran utansın.

Şahturna'yım bu günleri görenler,
Fikrinin uğrunda mutlu ölenler,
Kul hakkını çalıp çırpıp yiyenler,
Sizi insan diye sayan utansın.

ÇEMİŞKEZEKLİ ÂMÂ ÂŞIK

Çemişkezek, Tunceli iline bağlı uzak bir ilçedir. İlçeler içinde "en geri kalmışı" diye anılan Çemişkezek'e atanan bir kaymakam, bir doktor, ya da bir başka memur kendisini sürgün edilmiş sayar.

Bu nedenledir ki, kimi hanımevladı memurlar bu ilçeye gidip görev yapmaya pek yanaşmaz.

İşte böyle bir ilçenin bir de Voskovan diye bir bucağı var ki, ondan beter.

Yirminci yüzyıl Türkiye'sinde, tekniğin T'sinden bilimin B'sinden yoksun bırakılmış bu yöre halkı inadına Türk devletinin dilini konuşur, bayrağını taşır ve de devletin devlet olması için de asker olur, vergi ve de oy verir.

İşte Âşık Mehmet Erdoğmuş yani Âmâ Âşık, yoksul yöre halkından biridir. Camız Mamo'nun üç oğlundan biri olan ozanın köyüne yirmidört yıl önce ardı kesilmeyen hastalıklardan biri daha gelir. Bu zalim hastalık yörede, kiminin malını, kiminin canını, ozanın da iki gözünü alır gider.

Uzun, dal gibi bir yiğit olan ozanın bir elinde saz, diğer elinde bir sopa var.

Üç yıl önce köyün bir pınarının başında şöyle bir dörtlüğü de içine alan bir türkü çağırır:

"Genç yaşta gözümü aldı bir yara,
Nedeyim bir tabib yoktur ki sara,
Dolaştım dünyayı bulmadım çara,
Zalim düzen bana neydi garazın..."

Türkünün üstüne gelen Rüyanur isimli bir kız, ozanla ilgilenir, gönlünü alır gider.

Âşık Mehmet, gönlünü alan kızı sorar soruşturur, arar bulur, istemeye kalkar. Ama yıkılası yoksulluk her yerde olduğu gibi burada da etkisini gösterir.

Sevgilisi Rüyanur'una kavuşamayan ozan günden güne solar durur. Arada bir de şöyle türkülerle içini döker:

Yaz çiçeği gibi sen de solasın,
Solasın da benim gibi olasın,
Sürünesin ara yerde kalasın,
Yüreğime ateş koyan zalim yar...

Şimdilerde Rüyanur'unu unuttuğunu ve şöyle dörtlükleri içine alan türküler söylediğini gördüm. Âşık Mehmet Erdoğmuş'un bir türküsünden iki dörtlüğüne bakalım:

"Bizim memlekette çokları fakir,
Bir şeyi yok, evi, kabı tamtakır,
Bir kuru sovanla ederken şükür,
Sopayla başına vuran vurana.

Bu halk fakir değil kendini bilse,
Çok iş yapar aklı başına gelse,
Ağadan, paşadan birisi ölse,
Meyit namazına duran durana..."

TURABİ

Yirmibeş yıl önce Kahramanmaraş'a bağlı Çiyli köyünde doğan Âşık Turabi, Terro Memed'in oğludur.

Saz çalmaya diğer ozanların hemen tümü gibi çocuk yaşta başlamış.

Karı, kız aşkı diye bir şey tanımadığını söyleyen ozan Turabi'nin bir türküsünden bir dörtlüğe bakalım:

"Yalan torbası elinde,
Doğru söz durmaz dilinde,
Şu bizim Çiyli köyünde,
Mebus adayına bakın..."

Avamuşağı aşiretine bağlı olan ozanın ailesi yoksulluk içinde yüzen bir çiftçidir. Bunun için de Turabi'nin türkülerinin çoğu, yoksulluk üstüne söylenen taşlamalardır. Ozanın yoksulluk üstüne söylenmiş bir taşlamasına bakalım:

Yeter artık bırak beni,
Zalim yoksulluk yoksulluk,
Nasıl edeyim ben seni?
Zalim yoksulluk yoksulluk.

Başıma neler getirdin?
Gözümden yaşlar döktürdün,
Namerde boyun büktürdün,
Zalim yoksulluk, yoksulluk.

Seni sırtımda taşırım,
Gece gündüz çalışırım,
Sanma sana alışırım,
Zalim yoksulluk, yoksulluk.

Turabi kuru yaşımdan,
Çıkar zehiri aşımdan,
Yeter çekil git başımdan,
Zalim yoksulluk, yoksulluk.

ÂŞIK İBRETİ

Çıktığım bir Anadolu turnesinde; yolum Kayseri'nin bir ilçesi olan Sarız'a uğradı.

Sarız'ı bir dert ambarı gibi gördüm. Aslında bu "dert ambarı" deyimi Anadolu için kullanılsa daha yeridir ama biz yine de bunu Sarız için kullanalım.

Bu dertli ilçe, derdini yedi iklim dört bucağa duyurmak için, kara bağrında "üç tüfek gibi" üç halk ozanı yetiştirmiştir:

Âşık İbreti, Âşık Nesimi, Âşık Temeli.

Bunu bildiğimden, Sarız, gezim için önemliydi. Üçünü de yakaladım. Üçü ile de konuştum. Üçü de tıka basa dert yüklüydüler. Dertler aynıydı: İşsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik...

Size, en tecrübeli ve yaşlısı olan Âşık İbreti'yi sunayım. İbreti, görüştüğümüz gün bize, cura sazının telleri arasından çuvallar dolusu dertli türkü döktü. Sonra da şu aşağıdaki koşmayı deyip kesti. Buyurun görelim İbreti'yi:

Dost yüzü gördükçe eyvallah dedim,
Ta evvelden beri bu âdetimdir,
Aşkın kâbesinde imana uydum,
Dostumun cemali ziyaretimdir.

Gerçeklerin kalbi aynıdır halka,
Beytü'llah gönüldür, değildir Mekke,
Ne mescit isterim, ne dahi tekke,
İnsanlığa hizmet ibadetimdir.

Mansur oldum dostun zülfüne berdar,
Benim için budur büyük iftihar,
Ne cüppe giyerim, ne külahım var,
İnsanlık kisvesi kıyafetimdir.

İbreti'yem değiştirmem niyeti,
Batıl hürefaya etmem biatı,
İbadet sayarım halka hizmeti,
Bu da göze çarpan kabahatimdir.

ÂŞIK FARUHİ-ÂŞIK AŞKİ

Halktan yana şiirlerle özgürlük savaşı verirken, Şahın yıkılası zalim emriyle sağır zındanlara tıktırılan, biri ağzı sicimle dikilerek, diğeri ise kara kurşunlara dizilerek alçakça öldürülen İran'ın iki büyük halk ozanından söz edeyim:

Âşık Faruhi ve Âşık Aşki.

Yıkılası zındanlara atılmalar, çürütülmeler, kurşuna dizilmeler... İran'da halen insafsızca sürmektedir. Ama ağzı sicimle dikilen bir halk ozanı duyulmamış, görülmemiş bir vahşettir. Biz halk ozanları geçmişte de olsa bu çirkin olayı kınıyoruz.

Âşık Faruhi 1891'de İran'da doğdu. Genç yaşında, bir yandan milyonlarca İran halkı gibi işsizlik, yolsuzluk, eğitimsizlik, açlıkla boğuşmuş, diğer yandan ise Şahın haksız, adaletsiz düzenine karşı yazdığı güçlü şiirlerle savaşmıştır.

Zalim Şah Âşık Faruhi'nin susmadığını duyunca aldırmış kara zındanlara tıktırmıştır. Ozan Faruhi'nin zındanda da susmadığını duyunca bu kez ağzını sicimle diktirmiş, ekmekten sudan alakoymuş sonra da öldürtmüştür ünlü halk ozanı Faruhi'yi puştça.

Ünlü ozan Âşık Faruhi'nin farsça olan şirlerinin, türkçe anlamı, hatırladığım kadarıyla şöyle:

Vatanda bir tek şahıs yoktur,
Zulmünden yakınmasın,
Ve kimse hatırlayamaz,
Senin kadar bir zalimi dünyada.

Özgürlük için yazdığı bir şiiri:

Özgürlük adına,
Sende yüz kurşun izi yoksa,
Devrimciler arasında,
Yerin yoktur senin.

Yalnız Ozan Faruhi mi dünyada görülmemiş bir işkenceyle öldürülüştür? İran'ın büyük ozanlarından Aşki de Şahın hain zulmüne hedef olmuştur yıkılası. Daha 31 yaşındayken yazdığı şiirler nedeniyle, Şahın zalim cellatları tarafından haince kurşuna dizilmiştir o da.

Bu büyük halk ozanının kanlı cenazesinin, büyük bir halk topluluğu tarafından eller üzerinde toprağa verildiği söylenir. Aşıki'nin mezarının, Tahran'ın 6 kilometre ötesindeki Şah Abdülaziz'de olduğu söylenir. Bu büyük halk ozanının da bir dörtlüğüne bakalım:

Hırsızın adı kötüye çıkmış,
Asıl hırsız idarecilerimizdir,
Eşkiyanın adı da kötüdür ama,
Başımızdakiler hep eşkiyadır.

1974

KUL MEHMET

1974 yılında Çorum'a bağlı Gökkaya köyünde dünyaya gelen Kul Mehmet'i bir gezim sırasında gördüm, sevdim.

Sazı elinde, sözü dilindeydi. Haksızlığın üstüne sövdü, konuştu. Genç yaşta ihtiyarlamış gibiydi.

"Saçların neden dökülüyor üstad?" soruma karşılık, "Dertten, derdim çok da ondan. Şu dert denen zıkkımın beni öldürmediğine hâlâ şaşırıyorum" diye yanıt verdi.

Söz arasında, "üstad, bana bir şey çalar mısın?" dedim. "Ben hırsızlık bilmem. Politikacı da değilim" deyip güzel bir yanıt daha verdi. Arkasından da gönlümü almak için elindeki sazını kılıfından çıkarıp, haznesi dolu bir tüfek gibi kucağına aldı ve ellerini sazın üzerinde başladı gezdirmeye:

"Kul Mehmet'im varın duyun sazımı,
Hak söylerim, haksız görmen sözümü,
Yoksul hiç yapar mı, mebus pozunu,
Yoksullar mı aksi, düzen mi aksi?"

dörtlüğüyle biten bir türkü okudu.

"Kimin kulusun ki, sana Kul Mehmet diyorlar?" dedim. "Kimin olacak, herkesin. Ama ne edip edip şu 'Kul' sözünü kaldırıp atacağım adımın başından."

"Mesela nasıl?" dedim. "Nasılı masılı yok. Şu kulu kula kul eden düzenle var gücümle savaşacağım" deyip sazına vurmaya yeniden başladı:

Duyun ki dostlarım ızdırap çekin,
Aç acına ölecekler fakirler,
Ne odun var, ne ekmek var, ne ışık,
Soğuklarda ölecekler fakirler.

Yüzde yüz koydular her şeye zammı,
Fakir çalışacak, iş nerde hani,
Müdürler, mebuslar duyun siz bunu,
İşsiz güçsüz kalacaklar fakirler.

Zengin parasıyla adamlar bulur,
Fakirlerin başı arada kalır,
Hastanın halinden sağlar ne bilir,
Izdırapla ölecekler fakirler.

Âşık Kul Mehmet'im bitmiyor sözüm,
Hep bu yüzden inler divane sazım,
Adalet yerini bulması lâzım,
Elbet birgün gülecekler fakirler.

OLTU'LU ŞAHİN

Oltu, Erzurum'a bağlı ünlü bir serhat ilçemizdir. Oltu'yu, "uyuyan bir çocuğu bekleyen bir ana gibi" bir kale bekler. Erzurum'dan Karadeniz'e yol Oltu'dan geçer. Oltu'yu dünyaya tanıtan, âşıkları yanında ünlü kalesidir de.

Âşık Mehmet Şahin 1945'te bu ünlü ilçede doğmuş, büyümüş ün salmıştır.

Bunca yokluk derdi çeken,
Fakir de kul değil midir?
Toprağa gam keder eken,
Fakir de kul değil midir?

dörtlüğünün sahibi Ergani'li Garip Yaşar'lar gibi.

"Diplomasız serbest milletvekili,
Kara cahillerden çok az etkili,
Öksürmeden yetişiyor hekimi,
Halk açlıktan ölse umuru değil."

diyen Kangallı Âşık Feryadi'er gibi.

Ve yine Kangal'ın Kırlangıç köyünden olan... Çobanlık yaparken amcasından iyi bir dayak yiyen. Dayak yedikten sonra iyice dolan... Dalgınken ak sakallı bir "pir" elinden "dolu" içen... İçtikten sonra uyanıp Gömük dedesinden saz dersi alan...

"Karnım açtır aklım noksan,
Aç durur mu hiç bir insan,
Ekmek peşindedir cihan,
Bu nasıl bir gidiştir ki..."

dörtlüklerini de içeren şiirler yazıp söyleyen Sefil Mustafa'lar gibi dertlidir, doludur.

İşte Oltulu Şahin'in dertlerinden biri:

Burnumda tütüyor Oltu kalesi,
Dinmiyor göynümün gurbet yarası,
Akçur'un gediği Barın tuzlası,
Severim, özledim güzel Oltu'mu.

Akpisot kapısı Azrot yaylası,
Mısır'ı Zennenu Kısık deresi,
Söyle senden güzel şimdi neresi,
Severim, özledim güzel Oltu'mu.

Çoruh'a dökülen çayın başını,
Silemem vallahi gözüm yaşını,
Linyit kömürünü cevher taşını,
Severim, özledim güzel Oltu'mu.

Kır dağını şimdi göremez oldum,
Başka diyarlarda duramaz oldum,
Yılda bir kez gelemez oldum,
Severim, özledim güzel Oltu'mu.

Marangoz Şeref'in âmâ gözünü,
Zühre ninemizin çilli yüzünü,
Borahane ile Şıpın düzünü,
Severim, özledim güzel Oltu'mu.

Kimse dindiremez böyle acıyı,
Unutmadım kardaş ile bacıyı,
Sallak Ahmet ile Topal Hacıyı,
Severim, özledim güzel Oltu'mu.

ÂŞIK VELİ

Milyonların kalbinin attığı yer, Hacıbektaş'tayım. Ulu dergâhtakileri izliyor, düşünüyorum. Gelenlerden kiminin elinde sazı, kiminin kucağında kazı. Saz dostlar için. Kaz çelebiler için ve çelebiler yıkılası tutucu iktidarlar için mi?

Çelebiler belki ama, dergâha gelenlerin çoğu eski gelen değil artık. Saz çalanlar da öyle. Gelen halk uyanmış. Saz ozanı daha da uyanmış. Uyanmışlardan biri de Âşık Veliydi:

"Dokuz yüz ellide işe başladım,
"İstifa" dediler, işi boşladım,
Uyuyan var ise, uyansın diye,
Hır fırsatta iktidarı taşladım..."

Âşık Veli Patatoğlu, 1950'lerde Kayseri'de Merkez Safa İlkokulunda öğretmenken, "Atatürkçü" diye istifa ettirilmiştir.

Âşık Veli bu durur mu? Kalemi bıraktırmışlar ona ama, bu kez eline bir saz almış. Daha da çok Atatürkçü olmuş. Ve başlamış tutucu iktidarları taşlamaya.

Hem öyle taşlar atmış ki. Düşman başına. Her biri on okkalı bir gürz gibi. Ve bunun için de, ozanın başı dertten beladan kurtulamamış, yurdunu seven her namuslu insan gibi.

Ozan Veli'nin 1953'lerde yazıp söylediği taşlamalardan biri:

Oy' u Demokrata verdik,
Onun da boyunu gördük,
Hafiye devrine girdik,
Demokrasi bumudur ki?

Yurda yabancı sermaye,
Girdi, nedir bunda gaye,
Ecnebiye verdik paye,
Demokrasi bumudur ki?

Deve oldu zeytin yağı,
Çözüldü dizimin bağı,
Borç gırtlağa vurdu dağı,
Demokrasi bumudur ki?

Keten beze güç yetmiyor,
Pahalılık hiç bitmiyor,
Hükümet tesir etmiyor,
Demokrasi bumudur ki?

ÂŞIK MECNUNİ

Sivaslı Âşık Mecnuni, ayrı bir değerdedir. Ayrı bir değerde konuşur. Sazını, sohbetini dinletmesini bilen iyi bir ozandır.

Biz halk ozanları bu değerli arkadaşımıza büyük bir umutla bakmaktayız.

Sevmediği konuyu, iyi taşlar. Taşlamaları aramızda ünlüdür. Sülalem dediği ince bir taşlaması şöyledir:

Hacı emmim iyi muska yapardı,
Karısı yatakta ondan korkardı,
Arada bir, bir de sakal takardı,
Kurnaz hoca idi bizim sülale.

Masalcıydı şu anamın anası,
Hiç durmazdı kaynanamın çenesi,
Doğururdu hiç dolmadan senesi,
İkiz kuzlar idi bizim sülale.

Sülman emmin hulyalara dalardı,
Kardaşları parmağını yalardı,
İsmet dayım güzel zurna çalardı,
Nutuk da çekerdi bizim sülale.

Kardaşlarım tembel tembel yatardı,
Uyuz eşek görse keser satardı,
Doktor hap verdi de öyle kurtardı,
Ünlü sucukçuydu bizim sülale.

RİNDİ

Sivas'ın orta göbeğinde kırmızı bir gül gibi yereşen Rindi, kaba güce karşı ince zekâsıyla yergiler döşenen renkli bir halk ozanıdır.

"Ölmemektir başarım,
Ölenlere şaşarım"

gibi dizeli şiirleriyle üne kavuşan ozan bir dede oğludur.

Ancak oğlundan geri, babasından ileri ozan askerliğini Atatürk'ün muhafız alayında yapmıştır.

Gençliğini komşusunun kızına âşık ve yıkılası yokluk içinde geçiren Rindi, ateşli bir "hatip" olarak da tanınır.

Uzun ve o kadar da belalı bir "sevda"dan sonra sevdiği kıza kavuşan ozanın şimdi boyu kadar çocukları var.

Evlendikten sonra, yoksulluğun yakasına iyice yapıştığını gören ozan Rindi, içinde bulunduğu düzensizliklere karşı etkili sazıyla, iğneli sözüyle savaşmaya başlamıştır.

Verdiği savaş içinde birçok şiiri savcıların barajına toslamış. Ancak her zaman adaletli yargıçların verdiği karar sonunda anasının ak sütü gibi temiz çıkmıştır. Rindi'nin bütün şiirleri, büyük oğlu Ali Kasım tarafından *"Son İkram"* adlı bir kitapta toplanmıştır.

Ozanın yüzlerce şiirinden biri:

Bizi dışımızdan ölçen anlamaz,
Çünkü ne renk, ne elvanımız var,
İsmimiz dillerde "zındık" anılır,
Kızılbaşlık gibi ünvanımız var.

Bizlere ne lâzım tespih seccade,
Düşmez dilimizden her zaman bâde,
Tefevvuk etmişiz sabru belade,
Eyyüm peygambere meydanımız var.

Ne ehlii taatiz, ne ehliniyaz,
Birdir indimizde hakikat mecaz,
Bizi her göz görmez herkes anlamaz,
Yücelerden yüce seyranımız var.

Ne arzumuz kaldı, ne emelimiz,
Yüze gülenlere demez dilimiz,
Ne mezhebimiz var ne de dinimiz,
İnkârda değiliz, imanımız var.

ÂŞIK ÇIRAKMAN

Çorum, Orta Anadolu illeri içinde, altın gibi ışıldayan bir ildir. Sungurlu ise, Çorum'a bağlı ilçeler içinde en az öyledir. Hele Sungurlu'ya bağlı Körkü köyü, ayrı bir değerdedir. Ama bu köy, değerliliği yanında yıkılası dertlidir de.

Dert, kırk binin üstündeki Anadolu köyünün derdi gibi, işsizlik, yoksulluk, topraksızlık ve eğitimsizlik gibi kahredicidir.

Bu türlü çaresizlikler içindeki köyün bir de Bektaş Emmi diye bir ozanı var. Sazının oniki çelik telleri arasında oniki türlü dert döken Bektaş Emmi'nin de:

"Elinde tırpanı yanında avrat,
Sıcakta ekini biçer kardaşım,
Ak alnının teri ile karışık,
Boz ayranı ılık içer kardaşım..."

diyen kendi gibi ozan bir oğlu var. 1930 doğumlu bu ozanın adı, Hüseyin Çırakman'dır.

Ondört yaşında babası Bektaş Emmi'yi kaybetmeden Çırakman, 19 yaşında körpe göynünü bir geline kaptırır, âşık olur.

Umutsuz olduğu bilinen gelinin aşkından kopması için, köyde bir kızla nişanlandırılır. Evlenmeden askere gider.

Askerdeyken, bu kez de nişanlısı, tutulduğu amansız bir hastalıktan ölür.

Sevdiği nişanlısının ardından aşağıdaki dörtlük gibi şiirler söyler:

"İlk bahar gelipte güller açınca,
Yapraklar içinde aradım seni,
Beyaz inci gibi gözümden kaçtın,
Topraklar içinde aradım seni...

Çırakman ilk saz dersini köylüsü Cevheri Babadan almış. Okumayı ise, babasının "Şehere" gidip gelirken kendisine getirdiği şeker külahlarına bakarak öğrenmiş.

Altı çocuğundan ilkini okula gönderdiği gün, babası onu şöyle bir dörtlükle uğurlamış:

"Dinle yavrum, tut hocanın sözünü,
Gir okula, derse çalış, adam ol,
O siyah tahtadan çekme gözünü,
Gir okula, derse çalış, adam ol...

Halen evli ve altı çocuk babası olan ozan, içine düştüğü yıkılası yoksullukla bğışmakta ve bu yok olası yoksulluk derdini başına saranlarla da, amansız bir savaş başlatmıştır.

Cumhuriyetin 50. yıl kutlama şenliklerine aşağıdaki şiirle katılmış olan ozanın şiirine bakalım:

Bu bir hakikattır herkes görmeli,
Tarihten kahraman gelişimiz var,
Hain padişahı tahttan indirip,
Düşmanı bu yurttan sürüşümüz var.

Girmesin yabancı, yurdun bağrına,
Ta o günden adım attık yarına,
İnsan hakkı, özgürlüğün uğruna,
Laik Cumhuriyet kuruşumuz var.

Çal, oku ozanım türkünle sazın,
Kim demiş alnında karadır yazın?
Atatürk'e karşı çıkan yobazın,
Başına yumruğu vuruşumuz var.

Atatürk'ün ilkesine uyarak,
Ta gelmeden geleceğini duyarak,
Yurdumda sulh, cihanda sulh diyerek,
Bütün dünya ile barışımız var.

İnsan haklarıyla tam hürriyetin,
Arzusu bu iken bütün milletin,
Ellinci yılına Cumhuriyetin,
İnançlı bilinçli girişimiz var.

Sefil Çırakman'ım gerçektir sözüm,
İnsan sevgisiyle yanıyor özüm,
Çağın ozanıyım kör değil gözüm,
Halk için gerçeği görüşümüz var.

ÂŞIK NESİMİ

Kayseri iline bağlı Sarız ilçesinde itin kovaladığı dünyaya gelmiştir, Nesimi.

Her gerçek halk ozanı gibi o da yıkılası bozuk düzen içinde yoksullukla boğuşmakta. Kalaycılıktan sonra eline geçirdiği iki karışlık, üç telli cura sazla büyük işler becermek istemiştir.

Sözünü dudaktan, gözünü budaktan sakınmayan Nesimi'nin, NATO için söylediği uzun şiirinden bir dörtlüğünü görelim:

"Yüce Türk milleti düşme duzağa,
NATO'dan ayrılmak şereftir bize,
VİETNAM ortada, gitme uzağa,
NATO'dan ayrılmak şereftir bize..."

İşte böyle bir hınçlı ozandır Nesimi Çimen. Anadolu'da gerçeği gören hangi ozan öyle değil ki?

Köşemizde örneklerini gördüğünüz gibi, her biri ayrı bir dolu. Hepsinin isteği, karanlığın yıkılışı aydınlığın gelişidir. Bu istek yerine gelmedikçe, Anadolu ozanı susmaz.

Statükocuların dört elle sarıldığı Âşık Veysel gibi, sadece "Karatoprak" demiyor çağın ozanı. Daha başka şeyler de diyor. Bu denemeler arasında bakın Âşık Nesimi ne diyor:

Uyan Mehmet bak neler ettiler,
Haini yurtta koyup seni sattılar,
Efendisin diye tokat attılar,
Tokat yiyen efendiler efendiler.

Efendisin dediler büyüttüler,
Tarlasında, çapasında çürüttüler,
Aziz ulus diyip uyuttular,
Uyutulan efendiler, efendiler.

Efendisin diyen tek Gazi Kemal,
Gerisi düdük bir kuru kaval,
Uyan kendine gel, gelmeden zeval,
Zavallı efendiler, efendiler.

Uyan kendine gel, etme ihanet,
Yurt senindir, sana oldu emanet,
Haine, hırsıza, inmeli tokat,
Tokat yiyen efendiler efendiler.

DURMUŞ ve MURAT

Size Konya iline bağlı Doğanhisar ilçesinin Koyaş köyünden kalkıp, tozlu yollara düşen ve oniki telli sazının yanında, hançer uçlu kalemini de çalarak İstanbul Üniversitesi'ne giren Halk Şairi Durmuş'tan ve Kayseri iline bağlı Hacılar bucağından hak düşmanlarına karşı dimdik savaş veren Adaletli Murat'tan söz edelim.

Durmuş tepeden tırnağa halk oğlu halktır ve bu uzay çağında yıkılası olanaksızlar içinde bir çift sarı öküzün peşine düşen bir ana-babanın tek umut ışığıdır.

Murat'ta öyle. Yanık yüreği fukara halkının yanında çarpan, çırpınan bu adaletli kardeşimizin içinden koparıp gönderdiği insanı düşündüren şiirinden iki dize şöyle:

"Milletimin günden güne sabahı,
Işıyıp duruyor, farkında mısın?"

Farkındayım elbette, Murat kardeşim. Yalnız ben değil bu kör gidişin devam etmesini isteyenler bile bunun farkında. Ama yine de yıkılası inatlarında direniyorlar.

Gelelim Durmuş kardeşimizin kendisi gibi yürekli şiirine:

Senin de bir, benim de bir allahım,
Adın nasıl iki oldu de hele,
El yanında neden düşük külahım,
Bu düşkünlük neden geldi de hele.

Gün yirmi dört saat benim de günüm,
Ekmek soğan ile biter öğünün,
Bir bulgurdan yiyeceği köylümün,
Ötekiler nerde kaldı de hele.

Banka krediyi hep sana verir,
Bu suyun yalağı nerden gelir,
Tütünüm, pamuğum sana devrilir,
Cebe para nerden doldu de hele.

Ben yürümek için yol bulamazken,
Öküzün tekine eş alamazken,
Kağnı kanadını doğrultamazken,
Sana taksi gökten mi endi de hele.

OZAN ASİYE-OZAN AHMET

Tunceli, yiğidi bol, ozanı sol bir ilimizdir. Bir adı da Dersim, olan bu yaralı ilimizin Mazgirt ve Ovacık adlarında iki ilçesi var.

İki ilçenin de iki köyü var: "Kacaran, Safku." Safku'da Ahmet adlı genç bir ozan var. Kacaran'da ise Asiye adlı, güzeller güzeli ozan bir kız var.

Ozan Ahmet, güzeller güzeli Ozan Asiye'nin adını duyar. Sazını alır, "Kacaran" köyüne, Asiye'yi görmek için düşer yollara yollara.

Ozan Ahmet'in kendisine geldiğini duyan Ozan Asiye sazını alır, Ahmet'i karşılamaya çıkar yollara yollara. Derken bir çeşme başında buluşur iki ozan.

İlk görüşte birbirini sever ve âşık olurlar sırılsıklam birbirlerine. Ancak iki ozanın da ailesi yoksul mu yoksul. Kavuşmalarına engel olmaya çalışırlar. Ancak aşk engel tanımaz. Sazları kapar, Munzur dağlarına çıkarlar. Sonra da evlenir bu iki ozan. Bu olayı duymuştum daha önce.

Tesadüfe bakın, bu ozanları canlı canlı gördüm. Diyarbakır'da ve şu türküyü ağızlarından aldım:

Fidan diktim gülüm oldu,
Gül büyüdü zulüm oldu,
Geçinmek bir ölüm oldu.

Git bela git, git başımdan,
Çık acı çık, çık aşımdan.

İş istersin verilmiyor,
Derde derman sürülmüyor,
Rüşvetsiz iş görülmüyor.

Git bela git, git başımdan,
Çık acı çık, çık aşımdan.

Yezitler aldı canımı,
Kurşunlar döktü kanımı,
İt boğuyor aslanımı.

Git bela git, git başımdan,
Çık acı çık, çık aşımdan.

ÂŞIK MİHNETİ

Bir ozan çağına göre, halkının ozanı olmalıdır. Değilse, keyfinin ozanı olur kalır. Öldükten sonra da unutulur gider. Burda sözünü edeceğimiz ozan, Âşık Mihneti.

Âşık Mihneti, nice yıllar halkının derdini dert edinmiş bir öğretmen. İlk olarak yaşam savaşına bir öğretmen olarak atılmış. Ve 25 yıl o köy senin, bu köy benim, o ilçe senin, bu ilçe benim gezmiş durmuş köy köy, kasaba kasaba.

Bu uzun ve çileli yaşamında bir dost bulmuş kendine: Saz. Kimi zaman çalmış, kimi zaman dinlemiş. Gün olmuş gazete ve dergi sütunlarında boy göstermiş. Gün olmuş bir köy kahvesinde sazı ile inlemiş. Ve şiirlerini *"71'in İniltisi"* adlı yapıtında toplamış.

Şimdi ozanın henüz yayınlanmamış olan kitabından bazı parçalar aktaralım:

71'İN İNİLTİSİ

Kredi-miredi, kalkınma fonu,
Yağmaya gidiyor bu işin sonu,
Yoksulun kıçında kaldı bir donu,
Hele gardaş gel de şu işlere bak!..

Komprador etekler burjuva iti,
Memleketi sardı USA şirketi,
Zibidi soyunun kanlandı biti,
Hele gardaş gel de şu işlere bak!..

Atatürk düşmanı oldu yobazlar,
Dağa kaldırıldı öğretmen kızlar,
MİHNETİ kahrolur, yüreği sızlar,
Hele gardaş gel de şu işlere bak!..

SORABİLSEK

Sana "Aziz Milletimiz" diyorlar,
Ben sana KOCA DEV dersem, gücenme,
Sülük gibi emeğini yiyorlar,
Yedirme KOCA DEV dersem, gücenme.

Aldandım yüzüne sırıtanlara,
Karşına dikilip kırıtanlara,
Yokluktan yokluğa sürütenlere,
İnandım KOCA DEV dersem, gücenme.

Nasırlı ellerin patlak patlaktır,
Hele bir düşünsen derdin kat kattır,
Bu böyle giderse işin berbattır,
Dön geri KOCA DEV dersem, gücenme.

MİHNETİ'yim bunca söylerim sana,
Kulak ver sözüme, gel inan bana,
Çiğnetme hakkını çık şu meydana,
Korkma be KOCA DEV dersem, gücenme.

DERTLEŞME

Gel kardaşım gel seninen dertleşek,
Bu yıl da bahara çıkabildiniz mi?
Zati değirmende ölmüştü eşek,
Bir koca ineğe bakabildiniz mi?

Çamaşır diyerek çul yıkamıştız,
Edep yerizi de zor kapamıştız,
Pencere delikti ot tıkamıştız,
Cam alıp yerine takabildiniz mi?

Döndü Bacı hem kör, hem de dişsizdi,
Ev işleri ayarsızdı, başsızdı,
Büyük oğlan boş gezerdi, işsizdi,
Bari çobanlığa sokabildiniz mi?

Bina vergisi de konmuş yapıza,
Çocuk sekiz idi çıkmış dokuza,
MİHNETİ gardaşım gelmiş kapıza,
Dost diyip derdizi dökebildiniz mi?

ADEMİ

Ademi etkili bir halk ozanıdır. Yoksul bir Bektaşi Baba'nın yoksul bir oğlu olan ve tarihe yazdığı taşlamalarla giren halk ozanı, Ademi Sivas'lıdır.

19. yüzyılda yaşadığı bilinen Ozan Ademi'nin, yıkılası yokluk nedeniyle sevdiği kıza kavuşamadığı bilinir. Kız yerine koluna bir saz geçiren ünlü halk ozanı, sıkıntıdan, Sivas çarşısını bir aşağı bir yukarı turlarken, büyük bir lokantanın önüne birikmiş bir halk topluluğu görür, yanaşır, herkesin camdan içeri bakıp bakıp yutkunduğunu görür.

Meraklanıp o da bakar ki ne görsün: On kadar süslü giyimli, şiş göbekli adam büyük bir masanın çevresine kurulmuş, etli, tatlı, sütlü ne varsa yiyiyorlar. Birine sorar, kim bunlar diye? Aldığı yanıt şöyle olur: "Bilmiyon mu, sultanın kulları bunlar." Yanıtı alan Ademi önce bir "yaa" çeker, sonra gider sırtını bir ağaca yaslar, parmaklarını sazının telleri üzerinde başlar gezdirmeye:

Şu kullar sultanın kulu diyorlar,
Utan tanrı kendi kulundan utan,
Etli sütlü yiyip atlas giyorlar,
Utan tanrı, kendi kulundan utan.

İşin az, aşın az, biraz düşün az,
Yutkunmak için mi yarattın boğaz?
Yalvardık bağırdık kalmadı avaz,
Utan tanrı kendi kulundan utan.

Fakire cehennem, zengine cennet,
Beşerin başına sarmışsın cinnet,
Kula kul olanda sana ne minnet,
Utan tanrı, kendi kulundan utan.

Bu sözü burada Ademi söyler,
Sanma ki seninle yarenlik eyler,
Dünyayı bölüşmüş paşalar beyler,
Utan tanrı, kendi kulundan utan.

ANADOLU OZANI SAVAŞINI SÜRDÜRÜYOR

"Ozan dolu Anadolu"muzu geziyorum. Kuzeyden Güneye, Doğudan Batıya her yeri.

Her gittiğim yerde, önüme yurdunun karanlığını yırtan birer ışık gibi ozan çıkıyor karşıma. Hem öyle ozanlar ki, tüfek gibi saz ellerinde, gülle gibi söz dillerinde.

Her biri ayrı bir savaşçı. Ama hepsinin savaşı bir: Karanlığa karşı savaş, cahilliğe karşı savaş, yoksulluğa karşı, savaş, savaş, savaş...

"Şu köylünün haline bak,
Kör müsün be zalim adam..."

diyen Âşık Abdullah Papur gibi savaşçı.

"Şu dünyada çektiğimi sorarsan,
Bir zalimden bir fareden çekerim..."

diyen Ozan Mecnuni gibi savaşçı.

"Seçim yapılacak güze,
Oy'u verme hilebaza..."

diyen Ozan Zerze gibi savaşçı.

Savaşçılardan biri de Ozan Dilaver'dir. Dilaver, savaşında, 60 milyondan fazla Türk halkının kaderini, şiirinde bir bilmece gibi sunuyor. Ozanın bu bilmecesini, gelin birlikte çözelim:

Ne işi var ne damı,
Ne tarlası ne hanı,
Ne şerefi ne şanı,
Bil bakalım bu kimdir?

Giysileri kıl şaldır,
Çorapları çuvaldır,
Tesellisi kavaldır,
Bil bakalım bu kimdir?

Terkedilmiş bir maşa,
Kaderiyle baş başa,
Yaslanmış kara taşa,
Bil bakalım bu kimdir?

Doktoru yok hastadır,
Her gün başı yastadır,
Arslandır, kafestedir,
Bil bakalım bu kimdir?

ÂŞIK SEFİL

Sefil Sıtkı, 1279'da Mersin ilimizin Tarsus ilçesine bağlı Yenice köyünde doğmuştur.

Yaşadığı çevreye mertlik örneği veren ünlü ozan Sıtkı, ayrıca çağının tepeden tırnağa yürek dolu bir halk savaşçısı olarak da tanınmıştır.

İçinde yaşadığı adaletsiz düzene baş eğmediğini şiiriyle gösteren bu korkusuz haktan yana ozan, elindeki oniki telli sazını, zaman zaman ucu sivri bir kılıç gibi kullanarak, hakkı haksızlara karşı korumasını bilmiştir.

"Gelin canlar bir olalım,
Tevekkeltü taalallah,
Münkire kılınç çalalım,
Tevekkeltü taalallah..."

Dörtlüğüyle başlayan ünlü şiir onun'dur. Bu şiir Pirsultan'a mal edilmiştir. Ama, Sıtkı'nın olsa gerek. 1344'te ölen ve bu "dörtlüğün" onun olduğunu gösteren ozanın kendisine has bir şiiri:

Kahramanlar destur, gözler batında,
Onlar makbul oldu hakkın katında,
Saf saf olup bir sancağın altında,
Teber çekip durmamıza yakın mı?

Dört köşeden gaip erleri gele,
Doksan bin evliya gaziler bile,
Zalimler ağlıya mazlumlar güle,
Kâfirleri kırmamıza yakın mı?

Bir gün ola hep şehitler uyana,
Ol vakit seyredin dökülen kana,
Kılınç çekip bir uğurdan meydana,
Birer birer çıkmamıza yakın mı?

Sefil Sıtkı: Hak rahmeti saçıla,
Pirlerin elinden meyler içile,
Bir gün ola meydan bize açıla,
Ol günleri görmemize yakın mı?

ÂŞIK ÜNALDI

Geçen gün Adana'daydım. Uzun zamandır görmemiştim Adana'yı, Torosları, Karacaoğlan'ı.

Ne güzel söylemiş ozan Karacaoğlan:

"Güzel, ne güzel olmuşsun,
Görülmeyi görülmeyi..."

"Yeme el malını er geç verirsin,
İğneden ipliğe sorulur bir gün..."

İşte bu dizelerin sahibi Karacaoğlan'ın vatanındaydık. Bu ünlü ozanı yetiştiren toprak, başka ozan yetiştirmedi mi ki? diye düşünürken, karşımıza aniden Âşık Ünaldı çıktı.

Bu ünlü halk ozanını daha önce tanımıştım. Hoş sohbet, atılgan ve kötüye kötüdür diyen bir hal görmüştüm kendinde.

Osmaniye ilçesinin Kırmacı köyünden olan bu halk ozanı, o gün bize nefis bir şiir ziyafeti çekti. Yalana, talana, zulme karşı yazdığı şiirlerinden birine bakalım:

Eylediğin bunca vaat,
Daha başta çıktı sakat,
Kire kesti senin surat,
Yalan sallayı sallayı.

Memleketi satan sensin,
Hak üstüne yatan sensin,
Zulme çanak tutan sensin,
Kuyruk sallayı sallayı.

Getirdiğin bunca belâ,
Şayan oldu kuldan kula,
Hak kervanı çıktı yola,
Yumruk sallayı sallayı.

ÂŞIK TEMELİ

Sarız, Kayseri iline bağlı, ozanı ünlü bir ilçedir. Dallıkavak köyü ise Sarız'a bağlı köyler içinde daha da ünlüdür.

Çiftçi bir ana-babanın oğlu olan Âşık Temeli, 1948'de bu köyde doğmuştur. Doğuştan ozan olan Temeli daha on üç yaşında başlamış hürefaya tekme sallamaya. Bu sebeple de başına bin türlü iş gelmiş. Ama ozan çevreden, hatta kendi evinden kovulma pahasına düşüncesinde direnmiştir.

Beyinsiz hocalar çıkarsın fesi,
Şeytan dedelerin kesilsin sesi,
Herkesçe bilinsin yolun ötesi,
O zaman göreyim ben ağaları.

1960'tan bu yana, çağının sorunlarına değinen ozanlar zincirine katılmayı iyi bilmiştir. Bu uyanışa sazı ve sözüyle mertçe katılmış, payına düşen savaşı gücü yettiğince sürdürmüştür.

1968-1973 arası bir çok kez polisin dikkatini çekmiş, dayak yemiş ve gözaltına alınıp salınmıştır. Halk ozanları arasında çok namuslu ve terbiyeli olduğu onu tanıyanlarca bilinir.

Yurdunu ve yurdundaki her varlığı seven, öven Temeli, şu dörtlükteki gibi şiirlerini süslemiştir:

Ormanım, toprağım teknik istiyor,
Daha hızlı, daha hızlı sür diyor,
Emeklemiş filizini seviyor,
Muhabbetle, sevgi ile, aşk ile.

Bu usta halk ozanı içinden çıkıp geldiği köyündeki kadını, şehirdeki kadınlarla şöyle karşılaştırıyor ayrı bir dörtlüğünde:

"Şehirli bacısı bilmez huyunu,
O boyamaz tırnağını tüyünü,
Dört saatlik yerden alır suyunu,
Omuzunda küpü, sırtında yavru..."

Usta Temeli, 1973 Türkiye'sindeki köyü, köydeki hakkı haksızlığı da şöyle bir türkü ile anlatıyor:

Biz kötene üç çift öküz koşarız,
Tarlamızda türkü söyler coşarız,
Ta toprağın sinesini eşeriz,
Emek bizden, yemek ağadan olur.

Şafakla gideriz toplu ekine,
Orağı sallarız sapın köküne,
Güneş yakar bizi dönmez sakine,
Biçmek bizden, yemek ağadan olur.

Ayranlı çorbayla gelir kapları,
Su içinde bacılar sırtlar küpleri,
Deste deste, yığın yığın sapları,
Çekmek bizden, yemek ağadan olur.

Herman işlerine vermeyiz ara,
İstemeyiz, bulut olmasın kara,
Savururuz buğdayları ambara,
Emek bizden, yemek ağadan olur.

OZAN NEBİ DADALOĞLU

Başı dik Toros dağlarının Kuzeybatı eteğinde, yiğitleriyle ünlü bir köy saklanmaktadır. Köyün adı: Dadaluşağı'dır.

Bu köy Kayseri ilinin Pınarbaşı ilçesine bağlı Pazarören bucağının altın kadar kıymetli bir parçasıdır.

Ozan Nebi bu köyde doğmuştur. Pazarören Köy Enstitüsü'ne girmiş ve mezun olmuştur. Ozan, Avşar aşiretinden olup, "Ferman Padişahın dağlar bizimdir" diyen ünlü halk ozanımız Dadaloğlu'nun soyundan gelir.

Atalarının derebeylerine karşı amansız savaşını, 1970'ler Türkiye'sinde;

"Bir sömürücüyü görürsen yurtta,
Şapadak yüzüne tükür gardaşım."

gibi dizelerle yürütmektedir.

Bu güçlü ve o kadar da mert, çağdaş ozan Nebi Dadaloğlu üç çocuk babasıdır. Yazdığı şiirleri en çok öğretmenler arasında yaygındır.

İşte size, "Gardaşlarım" adlı kitabından alınmış bir şiiri:

HA DEYİN GALAN

Kanımı emiyor Teksaslı Çavuş,
Durulacak zaman değil gardaşım,
Dağıma, bağıma, ovama konmuş,
Amanın gardaşlar durmayın galan!..

Natosu, Sentosu büktü belimi,
Doğrulacak zaman geldi gardaşım,
Benim toprağımda elin üsleri,
Amanın gardaşlar ha deyin galan!..

Sabır taşı çatır çatır çatladı,
Çullanalım üslerine gardaşım,
Neler oldu cananıma canıma,
Amanın gardaşlar ha deyin galan!..

Dadal'ım, göründü dağlar geçelim,
Geçelim de sömürgeni biçelim,
Mor dağlara biz konalım göçelim,
Amanın gardaşlar ha deyin galan!..

ÂŞIK SIVACI

Halkımız, kendi ozanını, yani kendinden yana olanı, önüne katar, ardından gitmeye başlar. Bu gelişim, önüne geçilemeyecek kadar açık ve gerçektir.

Bu gerçek, yalanla dolanla örtülemeyecek kadar da güçlüdür. Bunun müjdesini, sık sık gezip gördüğüm Anadolu halk ozanları bana vermektedir.

Örnek olarak halk ozanlarının çağına uygun uyanışını verebilirim. Bu uyanış, 1960'tan bu yana hızlı bir tempoyla yürümektedir.

Söylemek istediğim şu: Halkın ozanı uyandı mı, halk da uyandı demektir. Bu da, hırsızların ve iki yüzlülerin sonu demektir.

Hele bu uyananlar arasında halk ozanlığı, yapı işçiliği, sebzecilik ve her türlü meşru işler yapan da olursa; ayrı önem kazanır sözümüz.

İşte size yüzlerce uyanık halk ozanımızdan biri olan Malatyalı Âşık Sıcavı. Bir yandan halkının ozanlığını, diğer yanda svacılık yapan, yaparken uyanan-uyandıran bu yürekten ozanın bir şiirini okuyalım:

Fakirin giydiği yamalı çuval,
Zenginin ağzında sırmalı kaval,
İktidar partisi okuyor maval,
Ağlar mısın, güler misin kardaşım?

Zenginler yoksulun sırtında yatar,
Dolaplar çevirir, keyfini çatar,
Hükümet buğdayı pahalı satar,
Ağlar mısın, güler misin kardaşım?

Yoksul vatan bekler, zenginler malı,
Yoksul ekmek yiyor, zenginler balı,
Yoksullar gül yapar, zenginler çalı,
Ağlar mısın, güler misin kardaşım?

BELKIS BACI

Malatya nasıl ki elmalar, kayısılar, şeftaliler kentiyse, ona bağlı Pötürge ilçesi de müzisyenler, ozanlar, güzel sesliler kentidir.

Pötgürge'ye bağlı bir de Keferdiz bucağı var ki, ne ararsan bulunur içinde, "derde deva"dan gayrı. Bu ünlü bucakta bir Fatma var. Bir de Abdulvahap. Fatma, çevrenin en zarif, en tatlı, en güzel kızıdır. Abdulvahap ise, aynı yerin en yakışıklı, yakışıklı olduğu kadar da yiğit ve sözüne, namusuna mert bir delikanlısıdır.

İkisi de birbirlerine sırılsıklam âşıktırlar. Ama kavuşup evlenmelerine birçok engel çıkmıştır. Engeller arasında, yok olası yoksulluk başı çektiği gibi, Abdulvahap'ın üvey annesi de ayrı bir engeldir.

Ferhat'la Şirin gibi yanar yanar tutuşur bu iki genç âşık. Ama sonunda, Âşık Garip'le Şahsenem gibi kavuşur, murad alırlar.

İşte bu iki ateşli aşığın 1950'lerde bir kızları olur. Adını Belkıs koyarlar, Belkıs da onlar gibi âşık olur. Taa yedi yaşlarda başlar Belkıs'ın aşkı.

Ama Belkıs'ın aşkı, anası ve babası gibi gönül üzerine olmaz. Saz üzerine, söz üzerine, ses üzerine olur.

Bazen aynanın karşısına geçer tarağını mikrofon eder, bazen de tavayı kucağına alır saz eder. Çalar, söyler, yazar.

Belkıs Akkale Bacımızın kınalı kekliği, sevişen kumruyu, sevilen kanaryayı, gülün bülbülünü kıskandıran sesiyle bana okuduğu bir türküsü şöyledir:

Memlekette bir yâr sevdim,
Yüzünü görmedim daha,
Siyah ipek saçlarını,
Tarayıp örmedim daha.

Şöyle derdinden derine,
Koydum onu can yerine,
O çıplak ellerine,
Elimi sürmedim daha.

Bağlandım ben o şirine,
Eşi olmayan birine,
Ayağının diplerine,
Menevşe sermedim daha.

Onunla yan yana durup,
Feleğin başına vurup,
Bir kenarda yuva kurup,
Murada ermedim daha.

OZAN SİYAMİ

Şu bizim küçük köşemize, seçim öncesi, büyük sözler gelmeye başladı. Sözlerin her biri, küflü düzenin tepesine inen birer balyoz gibi.

Doğrusu tahminimizin üstünde bir uyanıklıkla karşılaştık. Heheheyy be... Halkın ozanı uyanmaya görsün bir kez. Bir de uyandı mı, seyreyleyin bozukluğun gümbürtüsünü gayrı.

Haksız, adaletsiz, düzenin düzelmesini istemeyenler, halkın gerçek ozanının uyanmasını da istemezler.

Veysel'ciliği savunmaları, abartmaları bundandır. Bir ozanın, "Ne suya dokunur ne sabuna. Pise bak" dediği gibi olmayacak halkın gerçek ozanı. Suya da sabuna da dokunmalı ozan. Başka türlü temizlenmez insan.

"Bana susacaksın diyen deyyuslar,
Sanmasınlar beni ki ben susarım,
Ben zulümü nerde görsem orada,
Ağzının ta ortasına kusarım..."

demeli ozan. Yoksa, ünlü bir düşünürün dediği gibi: "Ozanı haykırmayan bir memleketin harebelerinde baykuşlar öter." Öttürmeyeceğiz baykuşları harabelerimizin üstünde.

Harabelerin temeline yeni yapılar kurulması için savaşacağız, sazla, sözle. Biz çağının bilincine varan halk ozanları olarak, buna azimliyiz. Bunu görev edinmişiz kendimize. Namık Kemal'ler gibi. Bağımsızlıktan, demokrasiden yana olmuşuz hep.

İşte size, içimizden biri, Siyami Özel. Yorgansız Hakkı Çavuşlar, İhsan Kozanoğlu'lar, Karayılan'lar diyarı Kastamonu'dan köşemize gelen bir şiirin altında, Siyami'nin imzasını gördüm. Köşemize katılmayı şeref saymış. Biz de onu aramızda görmekten şeref duyarız. Siyami'nin yurdunu seven, bağımsızlığını öven şiirini beraber okuyalım:

Uyan be kardaşım derin uykudan,
Bak gör sömürgenler bağladı bizi,
Oturma avare, kalkmak günüdür,
Yeter be bu zillet eğledi bizi.

Yeter ak yurduma karalar geldi,
Ayrandan aşağı gayrı ne kaldı,
Emperyalizm bizden çok şeyler aldı,
Bir kuru çaputa belledi bizi.

Nice hayalimiz düş oldu gitti,
Nice baharımız kış oldu gitti,
Nice canlarımız leş oldu gitti,
Dikenler, çalılar daladı bizi.

Siyami Özel'im benim Türkiye'm,
Kemiğim, iliğim, canım Türkiye'm,
Vatanım, namusum, kanım Türkiye'm,
Bağımsızlık aşkı, bağladı bizi.

ÂŞIK SÜLEYMAN

Sizi Pirsultan Sivası'nın Örencik köyüne götüreyim. Örencik, Deliktaş bucağına bağlı şirin bir yerdir. Deliktaş ise, Kangal ilçesine bağlı, ayrı bir şirin yerdir.

Köyü köy eden ünlü bir aile var Örencik'te. "Örükçüoğulları" derler bu aileye. Bu ünlü ailenin Reisi, Parmaksız Bekir Ağadır. Reisin bir oğlu var ki, çevrenin şanı şerefi. Adı, Molla Mehmet.

Molla, 1914'lerde Balkan Savaşı'na katılmış ve vatanı için dövüşüp, Gelibolu'nun Sazlıdere yöresinde canını vermiştir.

İşte bu şehit Mehmed'in de, üçüncü bir oğlu var şimdi aramızda. Adı, Süleyman Temeltaş. Süleyman âşıktır. Sese müziğe, insana tabiata, yani gördüğü sevdiği her şeye kendini verircesine âşık.

Süleyman, Aslı'nın uğruna yanan Kerem gibi, Şirin'in uğruna dağları delen Ferhat gibi bir âşıktır. Saz ve söz ilhamını;

"Kargayı kafese koysan öter mi?
Çaylar kuşu Şahin yeri tutar mı?
Ardıç çalısında elma biter mi?
Elmanın ağacı özünden belli"

diyen Deliktaş'lı Ruhsati'den almış.
Sonra kendi başlamış yazmaya:

Gönül kuşu havalarda gezersin,
Biraz da engine insan olmaz mı?
Bu cihanda var mı emsalin bulan?
Yükünü dengine vursan olmaz mı?

ve devam eder:

Şuurlu olmalı insan dünyada,
Hesapsızca hareketten ne çıkar?
Bir Mecliste otururken dikkat et,
Kâmil ol, sen cehaletten ne çıkar...

Yazar, yazar söyler. Önceleri Ruhsati'leri rüyasında gören, ilham alıp söyleyen Ozan Süleyman'ı, şimdi başkaları rüyada görüp ondan ilham alıp söylüyor. Böylesine Anadolu'da çok rastladım. Süleyman'ın bir şiiri şöyledir:

Anadolu Ozanların yurdudur,
Halka hitap eden dil bizden çıkar,
Mor menekşe donanır da dağları,
Burcu burcu kokan gül bizden çıkar.

Bahar gelir yeşillenir ilimiz,
Rengarenk çiçektir bizim balımız,
Lâhür ipeğinden olur şalımız,
Meydan sazındaki tel bizden çıkar.

Sivas ili koç ozanlar yurdudur,
Güzel kelâm dillerinin virdidir,
Sabır selâmete her dem irdirir,
Coşar Kızılırmak sel bizden çıkar.

Süleyman'ım bir firkate düş oldum,
Erenler elinden bade nüş oldum,
Sırrı kadem Pirsultana eş oldum,
Eser badı saba yel bizden çıkar.

Süleyman iyice âşıktır. Dağa söyler, taşa söyler, kuşa söyler, önüne ne gelirse söyler.

Bu gün yüzlerin, binlerin üstünde şiiri var bu ünlü halk ozanının. Daha binlercesini yazmaya da hazır. Bu yaşı kırkı gösteren Ozan, halen evli olduğu hanımına da bir ayrıca âşıktır ve o derecede mutludur. Ona ve onun gibilerine selam ederken, Ozanı biraz deşelim.

Elini ver Tanrım ben geliyorum,
Gayrı bizim için yurt belli değil,
Mesuliyet ağır, işlerim bozuk,
Sızlıyor vicdanım dert belli değil.

Çalışmak isterim, köstekliyorsun,
Seni bilmiyeni destekliyorsun,
Kulun isyanını sen istiyorsun,
Tevziat meydanda hak belli değil.

Ezmek yakışır mı senin şanına,
Adresin yok çıkam gelem yanına,
Yeter gayrı tak eyledin canıma,
Sırtıma vurduğun yük belli değil.

Kafam dolaşıyor yollarım kayıp,
Süleyman'ı çok sıkıyorsun ayıp,
Kul rızkının kefiliyim ben deyip,
Ezelden yazdığın hat belli değil.

BE ADAM

Bu değerli halka hizmet şereftir,
Başaramaz isen girme be adam,
Aday olmak için dört nala koşup,
Beyhude kendini yorma be adam.

Bilmelisin zekâ ister, dil ister,
Eğri büğrü değil, doğru yol ister,
Oyunu aldığın senden el ister,
Uzaktan uzağa durma be adam.

Yarın gel işini görelim deme,
Fakir fukaranın hakkını yeme,
Seni seçenleri inkâr eyleme,
Bir ipe unumu serme, be adam.

İrade milletin, palavra senin,
Nice apartuman, nice işhanın,
Vergi kaçırmakta maharet senin,
Hakkın defterini dürme be adam.

Söylesem bu derdi sığmaz kaleme,
Zorlamam kafamı densiz kelâma,
Uğraş göster marifetin âleme,
Âşık Süleyman'ı yorma, be adam.

YAVAŞ YAVAŞ

Dost kervanı katarlanmış gidiyor,
Kalk sen de peşinden var yavaş yavaş,
Aşkın şarabını nuş eyle tek tek,
Dostun makamına er yavaş yavaş.

Yola revan oldun, menzilin uzak,
Dikkat et yoluna kurulur tuzak,
Namerde yüz verme ondan dur uzak,
Dost ile düşmanı gör yavaş yavaş.

Hakkın deryasına dal, boğulmazsın,
Olura olmaza sen eğilmezsin,
Söylersin doğruyu hiç sevilmezsin,
Menzili maksuda er yavaş yavaş.

Süleyman, kalbini anlat kâmile,
Yakın olma sakın kara cahile,
Bu devran da geçer ahu vah ile,
Kendine bir düzen ver yavaş yavaş.

ÂŞIK FİKRET

Âşığı bol olan illerimizden biri de Kars'tır. Bu ünlü serhad kentimizin bir de Sarıkamış diye bir ilçesi var ki, âşıklar kenti de diyebiliriz bu ilçeye.

Eskiden çam ormanı içinde olmakla övünen ilçe halkı, şimdi kır ortasında türlü yoksullukla boğuşmaktadır. Her ili ilçeyi gezip gördüğüm gibi. Sarıkamış'ı da gördüm, bilirim. Suyunu içmiş, havasını almış, hayran olmuşumdur bu güzel ilçeye.

Bu ilçe şimdi, devlet babanın kendisine en çok el uzatmasını isteyenlerden biridir. Bu ilçenin ünlü bir Boyalı köyü var. Boyalı'ya gittiğimde, beni;

"Bülbül ötmez viran olan yurdumda,
Arısız petekle balı neyleyim?
Kurumuşum gazel vermez dalımda,
Bülbülsüz boş bağı gülü neyleyim?"

diyen Âşık Fikret karşıladı. 1944'de Boyalı'da doğan ozan yorucu bir aşk ve sevda içinde yoğrulmuştur. Çevrenin çok iyi tanıdığı Fikret, şikayetçi olduğu gözleri üzerine şöyle dörtlükler söyleyegelmiştir:

"İlahi ne yaman gaflete daldım,
Gözüm açıp bakamadım vah beni,
Yokluk denizine düştüm bunaldım,
Bir kenara çıkamadım vah beni."

Gerçek ozanların zincirine katılmayı arzu eden bu Serhad'lı ozanımız, âşıklar için güzel şiirler yazmıştır. Bunlardan birini bana yanık sesiyle, bir güzel okudu. Aşağıdaki şiiri birlikte okuyalım:

Duyun âşıkların gelen sesini,
İlim fideleri eker âşıklar,
Her kalbi fetheder âşık ordusuyla,
Hakikate doğru çeker âşıklar.

Her kalbin sesini duyar sazından,
Her şeyi fark eder kaçmaz gözünden,
Asla ayrılmazlar hakkın özünden,
Dert ehline derdi döker âşıklar.

Kul Fikret âşıklar yoluna düştü,
Zalim felek ile hayli savaştı,
Aşkın ateşiyle kavuruldu pişti,
Ağzı bal, sözleri şeker âşıklar.

ÂŞIK COŞAR

1903 yılında Malatya'nın Darende ilçesinde dünyaya gelen Âşık İsmail Coşar, on bir yaşında iken babasını kaybeder.

Bir zamanlar Mersin'deki dayısının yanında kalan ozanın ilk aşkı, on altı yaşındayken, Kadirli'nin Hardallı köyünden bir kıza tutkusuyla başlar.

Üç yıl sonra sevdiğine kavuşup evlenen Coşar, önceleri hayli sıkıntı çeker. Sonra kolları sıvayıp bir çok işe girip çıkar. Yaptığı işler arasında marangozluk, berberlik, su kuyusu kazmak, meyve ağacı aşılamak, saz yapmak gibi sanatlar da olur.

Çok çalıştığı halde eli para tutmaz. Yurtsuz, yuvasız kalmaktan sürekli şikayetçi olduğunu söyler. "Dağda, ovada üç metreden yirmi metreye kadar beş yüzü aşkın su kuyusu kazdım" diyen ozanın bir türküsünü görelim:

İnsanoğlu durma çalış,
Fırtınayı yel büyütür,
Üstün olan işe çalış,
Coşan suyu sel büyütür.

Herkes için hayat fani,
Eseridir sade şanı,
Şeref bula şu cihanı,
Aydın olan el büyütür.

Para tutmaz parmakları,
Sızılaşır tırnakları,
Zengin akan ırmakları,
Tabandaki sel büyütür.

Harç gelirin gideridir,
Bütçe kârın bideridir,
Sahip olan lideridir,
Kökl'ağacı zil büyütür.

Tatlı sözler alay değil,
Acı söyler olay değil,
İnsan olmak kolay değil,
Tam insanı dil büyütür.

Âşık İsmail Coşar'ın *"Büyük Müjde"* adlı bir de kitabı var. Ozan, kitabında etkileyici şiirlerini yayınlamakla yetinmemiş; bazı konulara düzyazı ile de eğilmiş. İşte size ozanın kitabından bir türkü daha:

Gelen demiş benim yolum doğrudur,
Zehir saçmış insanlığın varına,
Hakikati hep bir kibar uğrudur,
Kapı açmış kesesine kârına.

Ayet diye birer kitap yazmışlar,
Birbirine zıd olmadan azmışlar,
Nahak yere nice canlar, ezmişler,
Boş bir dava billah zoru zoruna.

Kimi tapmış taca, taht'a, saraya,
Kimi tapmış mala, mülke, paraya,
Bir fesatlık bırakmışlar araya,
Düşman etmiş bütün biri birine.

Bir benliktir hepsini öğdüren,
Küfreyletip birbirine söğdüren,
İşte budur bizi bize döğdüren,
Uymayalım bu kavganın pirine.

Çok yürüdüm bu asılsız izlere,
Hak der idim olur olmaz sözlere,
Meğer ise perde imiş gözlere,
Bunca insan gitmiş körü körüne.

KUL AHMET

1932 yılında Bozlar köyünde doğan Kul Ahmet, çağının en etkili ozanlarındandır. Ozanın köyü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesine bağlıdır.

Çevre aşiret reislerinden Bilal Ağa'nın torunu olan Kul Ahmet, daha bir yaşında iken pederi Mehmet Beyi kaybeder. Dul kalan anası Satiha Hanım, bir ara evlenir. Babalığı ile geçinemeyen Ozan, küçük yaşta eline bir saz geçirip gurbetin yolunu tutar.

Çeşitli halk ozanlarına yakınlık gösterip etkilenen Kul Ahmet, şiire on beş yaşında başlar. 1965'te ölen anası Satiha hanımın ardından şöyle türküler söylediğini biliriz:

Dokuz aylık yoldan beni getirdin,
Sen oldun kervanım, pazarım anam,
Adam ettin bir menzile yetirdin,
Senin için kalbten sızarım anam.

Nice kaptan kaba beni süzdürdün,
Nice evraklara ismim yazdırdın,
Âşık ettin dağı taşı gezdirdin,
Sende kaldı benim nazarım anam.

Nice çile çektin beni büyüttün,
Nenni çalıp beşiklerde büyüttün,
Bir kuş gibi kanat verdin yürüttün,
Sensiz hasbahçe gülzarım anam.

Sen bir bahçe idin, beni gül ettin,
Her yanımıza filiz verip dal ettin,
Ben bir katre idim sen bir gölettin,
Sensin ırmak ile pınarım anam.

Kul Ahmet'im, sendin dizimde derman,
Senin sevgin oldu gönlümde mihman,
Felek pençe vurup öldüğüm zaman,
Eşsinler yanına mezarım anam.

Çağdaş okulu türkülerle seven, medrese edebiyatını şiirlerle yeren Ozan kul Ahmet'i biraz daha görelim:

İnsanoğlu ne bilirdi,
Okul yazı olmasaydı,
Dünya hep cahil kalırdı,
Okul yazı olmasaydı.

Baktım fabrikanın süsü,
Dokuyor kumaşın hası,
Duymadık radyo sesi,
Okul yazı olmasaydı.

Gökte uçak, durmaz gezer,
Yerde gemi, suda yüzer,
Hakim kanun nerde yazar,
Okul, yazı olmasaydı.

Kul Ahmet bir şey bilmezdi,
İlimden dersin almazdı,
Füze, aya gidemezdi,
Okul, yazı olmasaydı.

Kul Ahmet yalnız anasını, okulunu değil, hakkı-adaleti de sever. Bunun için de etkili türküler yazıp söylemiştir. Türküleri dillerde gezen Ozanın sevdikleri arasında ağaçlar da vardır. Ağacı seven ve sevdiren bir türküsü şöyledir:

Yaz gelipte üç ayları doğunca,
Filizlenip fidan olur ağaçlar,
Dağlar burcu burcu çiçek açınca,
Güzellere seyran olur ağaçlar.

Yaprakları temiz koku taşırır,
Dallarında kızlar güller devşirir,
İnsanlara türlü yemek pişirir,
Semalara duman olur ağaçlar.

Davul olur meydanları inletir,
Müzik olur nice halkı dinletir,
Hele şu saz çok dertleri söyletir,
Dertli kaval, keman olur ağaçlar.

Kimi düzgün, kimisi de yan olur,
Tüm kuşları dallarına kondurur,
Yeryüzünü bir cennete döndürür,
İnsanlara mihman olur ağaçlar.

Kul Ahmet'im gölge olur gidene,
Mahsulü bol verir hizmet edene,
Meyvaları şifa verir bedene,
Çok dertlere derman olur ağaçlar.

ÂŞIK ERZAN BACI

Ozan Erzan Bacı'nın dediği gibi, Aleviler sazla doğar, sazla ölür. Doğru, saz Alevi toplumunun bir kültür aracıdır. Atatürk Büyük Söylevinde; "Türk müzik aracı, aşığın çaldığı saz, çobanın üflediği kaval'dır" der. Evet öyle. Davul-zurna Pakistan'dan, Ut-cümbüş-darbuka Arabistan'dan, Keman İtalya-amati kardeşlerden, Gitar İspanya'dan gelmiş, Türkiye'de benimsenmiştir.

Görülüyor ki Alevi sazı gerçekten Türkiye'nin kültürünü beslemektedir, kendisine ilgi gösterilmemesine karşın. Maalesef hiçbir hükümet, penceresi aydınlığa açık bu kültür elçileri Alevilerle ilgilenmedi. Bu kültür üreticileri, hep itilip kakılmakta. Vahşice de öldürülmektedir, hükümetlerin gözü önünde yıkılası.

Sivas'ta, Maraş'ta, Çorum'da, Muğla-Köyceğiz'de, Hatay-Kırıkhan'da ve daha bilmem kaç yerde üstlerine yürünmekte ve alçakça öldürülmektedir bu aydın Aleviler. Önlem alınmalıdır yeter.

Kartal-Maltepe'deki bir evde Âşık Erzan Bacı, Âşık Altay Deniz, Âşık Erdoğan, Âşık Taylan Özgür, Âşık Türkmen Bacı, Âşık Durmuş gibi ünlü halk ozanlarını görüp mutlu oldum.

Ellerinde tüfek gibi sazları, dillerinde kurşun gibi sözleri vardı. İmam Ali'yi, Seyit Hasan'ı, Şah Hüseyn'i övüyor. Zalim Muaviye'yi, faşist Yezidi dövüyorlardı. Gelişiniz nereden, demem üzerine altısı birden; "Dipsiz Gölden" dediler. Dipsiz Göl'ü biliyorum. Sivas-Zara'ya bağlı bir köy ünlü Dipsizgöl.

Benim için bir deyiş söyler misiniz, der demez, Âşık Erzan Bacı, Âşık Altay Deniz, Âşık Erdoğan, Âşık Türkmen Bacı, Âşık Durmuş hemen sazlara sarıldı, benim bir türkümü seslendirdiler:

Bak ne etti Sivas bize,
Yetiş İmam Ali'm yetiş,
Kara duman ecel oldu,
Yüreğime doldu ateş.

Hayın Yezit yıktı yaktı,
Hükümet uzaktan baktı,
Madınak'tan ölüm aktı,
Yetiş İmam Ali'm yetiş.

Edibe Sulari çöktü,
Akarsu boynunu büktü,
Pirsultan gözyaşın döktü,
Yüreğime doldu ateş.

El gitti yıldıza aya,
Biz düştük lânet belaya,
Sivas döndü Kerbelâ'ya,
Yetiş İmam Ali'm yetiş.

ÂŞIK İPEK

Kahramanmaraş'lı olan Âşık İsmail İpek, 1942 yılında Afşin ilçesine bağlı Örenli köyünde doğdu. Yoksul bir çiftçi ailenin oğlu olan Ozan, her Anadolu ozanı gibi küçük yaşta saz çalmaya başlamış.

Başkasının sazıyla önceleri çalıp söyleyen İpek, bir saz sahibi olmak için aylarca Çukurova'da ırgatlık ettiğini söyler.

1966'dan sonra devrimci halk ozanlarıyla tanışıp, devrim kervanına katıldığını gördüğümüz Ozanın bir türküsünü görelim:

Uyuma arkadaş aç bir gözünü,
Dönen fırıldağa hele bak hele,
Uyanık ol dinle gerçek sözünü,
Bahçende kurumuş güle bak hele.

Bülbül ötmez oldu viran bağında,
Duman eksik olmaz oldu dağında,
Atom yarışında, füze çağında,
Bizim yurtta çamur yola bak hele.

Fakir edemiyor baharı yazı,
Evinde kalmadı tavuğu kazı,
Ötmeye başladı küllük horozu,
Bol bol nutuk atan kele bak kele.

İpek'im severim doğru yazanı,
Doğru yoldan sapmaz halkın ozanı,
Kendi milletine kuyu kazanı,
Affetmem, nasırlı ele bak ele.

ÂŞIK AKYÜZ

Zile, Tokat'a bağlı şiirin bir ilçedir. Zile'nin Şıh köyü halkı yoksul, ama uyanıktır.

1951 doğumlu olan Âşık İsmail Akyüz, Şıh'lıdır, uyananlardan biridir. On üç yaşında bir ağaya çobanlık yaptığını söyleyen Ozan, bir ara ağasının üç kızından birine âşık olur.

Bu masum aşka, en çok ağanın karısı engel olur. Sonunda da Akyüz'ü, yumurta hırsızlığıyla suçlayıp kovdurur.

Bir yandan aşk, diğer yandan işsizlik ve yoksulluk Ozanı iyice çökertir. Çevrede tutunamayan Akyüz, tek çare; gurbetin yolunu tutar.

Gezdiği çeşitli yerlerde simitçilik, boyacılık gibi işler yapar. Bir ara biriktirdiği parayla eline bir saz geçirir, başlar çalıp söylemeye. Derdini türkü yapıp söylediği yerlerde, zaman zaman başı derdi girer.

Ozanın, bir türküsü şöyledir:

İşçisi, memuru, âmiri köle,
Hele adaletsiz dünyaya hele,
Gülen çok oluyor topala, kele,
Hele adaletsiz dünyaya hele.

Yazık amelenin hali perişan,
Zengin bina yapan, fakir çalışan,
Bir dilim ekmeği koşup bölüşen,
Hele adaletsiz dünyaya hele.

Ağalar köyleri satın alıyor,
Hoca, dede bu milleti bölüyor,
Ecnebiler halimize gülüyor,
Hele adaletsiz dünyaya hele.

İsmail'im kimi kime söylersin,
Şikâyeti hakka çevirdim dersin,
Adaletsiz dünya ters mi dönersin,
Hele adaletsiz dünyaya hele.

ÂŞIK KAÇIRAN

Hüseyin Kaçıran, 1929 yılında, Sivas'ın Gürün ilçesinin Yuva köyünde doğmuş. Ozanın ailesi, köyde açlıkla başa çıkamayınca "bereketli toprak"tır diye Ceyhan'a göç etmiş. Ceyhan'da da açlığı yenemeyen aile büyük oğulları Hüseyin Kaçıran'ın eline bir saz vermiş. Böylece, açlığın bir düzensizlikten geldiğini anlamaya başlayan Kaçıran, başlamış taşlamalı şiirler yazmaya.

Halen İstanbul Boğazı sırtlarında bir gecekonduda yine açlıkla boğuşan Ozanın, içinde bulunduğu bozuklukları Atatürk'e şikayet eden bir şiirine bakalım:

Ölmez atam, sana bu arzuhaldir,
Köylüyü, işçiyi ezdiler atam,
Mübarek başını anıttan kaldır,
Kurduğun düzeni bozdular atam.

Seni sevenlere damga vurdular,
Nicesini zindanlara sürdüler,
Gavurlarla ortak şirket kurdular,
Halkın derisini yüzdüler atam.

Barış gönüllüsü yurdu geziyor,
İzinden gidene kuyu kazıyor,
Ağalar fukara halkı eziyor,
Çokları canından bezdiler atam.

Hüseyin sesini duyurdu sana,
Böylesi zuluma can mı dayana,
Sömürgeci gavur doldu vatana,
Senin yokluğunu sezdiler atam.

ÂŞIK HASAN ESİRİ

Asıl adı Hasan Koluaçık olan Âşık Hasan Esiri 1961'de Malatya-Hekimhan-Başak köyünde doğmuş, büyümüştür. "Esiri" mahlasını dedesinden almıştır. Saza, köyüne gelen giden halk ozanlarından ders alarak başlamıştır, deyişlerine de.

Eskiden geleneğine bağlı olan Âşık Hasan Esiri ilk deyişine aşağıdaki iki dörtlükle başlamıştır:

Analar ayrılmaz böyle kuzudan,
Haber aldım ciğerdeki sızıdan,
Destur aldım abdulvahap gaziden,
Fırat suyu Kerbela'ya varınca.

Niyaz eyle esirinin meşkine,
Kurban olam otağına köşküne,
Kerbela'da on iki imam aşkına,
Fırat suyu Kerbela'ya varınca.

Âşık Hasan Esiri daha sonraları köylüsünün ve tüm ezilen halkların derdine derman olmaya başlamış. Vurmuş sazının on iki teline. Ve başlamış hırlıyı hırsızı, soyguncuyu, vurguncuyu kalaylamaya.

Üzülüyor Âşık Hasan Esiri; "Neden herkesin evi, işi, okulu yoktur" diye. "Artık ezen, sömüren, götüren kalmamalı" diyor, ünlü halk ozanı. Ve ardından şu üç dörtlüğü söylüyor:

Bu gece bir ürya gördüm,
Kötülükler hep yok olmuş,
Rüyadan gerçeğe vardım,
Bütün açlar hep tok olmuş.

Kentde yok olmuş dilenci,
Köyden kovulmuş yalancı,
Hırsız, namussuz, talancı,
Doğru dürüst bir tek olmuş.

Hasan der ki bu ne halim,
Devran sürer hain zalim,
Hasan Hüseyn velim Ali'm,
Bir de baktım az çok olmuş.

GAZİANTEP ve OZANLAR

Gaziantep'i bilmeyenimiz yoktur. Kahramanlığı yanında, fıstığı ve kilimiyle de ün salmış, yiğidi bol bir ilimizdir.

Halk ozanlarını bulup tanımak ve şiirlerini değerlendirmek için 1973 Temmuz sonları Gaziantep'e gittim. Foto Burç'un değerli emekçileri Müslüm ve Hüseyin aracılığı ile eski dostum öğretmen Necati Eroğlu'nu buldum. Gaziantep'e geliş nedenimi, her gittiğim yerde olduğu gibi, bu üç ozan ruhlu yiğide de anlattım. Üçü de ilgilendi benimle. Üçü de halk şirini iyi bilen, seven ve zaman zaman da yazandılar.

Konuşmaları arasında bile şiir yapıyorlardı bu üç yurtsever. Örneğin Necati Eroğlu'nun güneydoğu susuzluğunu anlatırken sözleri arasında yakaladığım şu iki dizesine bakın:

"Bu yıl kar görmedi Antep dağları,
Ne ekini kaldı ne de bağları."

Necati arkadaşla konuşurken çıkagelen ve "Ciğerci" diye anılan bir dost, söze şöyle karıştı: "Suyumuz önemli değilmiş, önemli olan yirmi altı milyon'a mal olan spor sahamızmış!"

Emekçi Hüseyin Karataş da konuştu. Gaziantep'in sosyal durumunu anlattı ve bana sözleri arasında nefis dizeler verdi:

"Bakmayın çıkmıyor Anteb'in sesi,
Bir uyansa yamman olur sillesi..."

Müslüm Şip de öyleydi. Benimle ilk karşılaşmasında söylediği iki içten dizesine bakalım:

"Böyle nerden gelip nere gidersin?
Çay mı, yoksa bir kahve mi içersin?

"Halk şiiri öldü" diyenlerin, o ara yanımızda olmalarını çok isterdim.

Bir ara, dost Necati ile Gaziantep'in ozanlarıyla tanışmak için kentte bir gezi yaptık. Gezinin bir yerinde gözüm bir tabelaya takıldı. Bakakaldığım tabelada şöyle bir yazı vardı: Kadın Haklarını Koruma ve Yaşatma Derneği Genel Merkezi. Necati, baktığım yerin farkına varmış olacak ki: "Gel seni derneğin genel başkanıyla tanıştırayım" deyip götürdü.

Görüşüp tanıştığım başkan, genç ve dal gibi bir hanım öğretmendi. Konuşurken, ağzından söz yerine hazine döküyor gibiydi. Gezimin nedenini öğrenen başkan Asiye Bacı, şu iki altın dizeyi söyleyip sözü noktaladı:

"Burjuvalar bizi bilmez,
Halk var iken şiir ölmez!"

Derneğin bir duvarına asılı şöyle bir tabela daha gözüme ilişti: *"Memleket için hakiki mefkûre ne ise onu görecek ve o hedefe yürüyeceksin."* (Atatürk)

Anadolu toprağını seven ve üzerindeki gerçekleri gören Kadın-Erkek kim olursa, onlara içimden bir selam daha çekip araştırmalarımı sürdürdüm.

KURTULUŞ ve DELİ OZAN

Yörenin ve birlikte Türkiye'nin içinde bulunduğu bir takım bozukluktan kurtulması için 1968-1971 yılları arasında bir *"Kurtuluş Gazetesi"* çıkmış Gaziantep'te.

Gazeteyi "Deli Ozan" takma adıyla Fevzi Günenç çıkarmış. 1971 Martından sonra Kurtuluş, Deli Ozan'ın elinden çıkmış başka ellere geçmiş. Kurtuluş'u kaptırmadan önce, şöyle şiirler yazdığını gördüm Deli Ozan'ın:

Suyumuz, yolumuz, dilimiz yoktur,
Dağbaşında bizim köye bak köye,
Dört yılda bir gelir, görünür mebus,
Sırtımızda yaşar, beye bak beye!

Yemek bizde pişer, onlara düşer,
Yeyilir içilir mideler şişer,
Oy almaya gelir, beşer yedişer,
Kara karga gibi şeye bak şeye!

Bin kişi bakarken, bir kişi yerken,
Bu farkı görenler haindir derken,
Biz bize palavra sıkıp söylerken,
Ellerin gittiği aya bak aya!

Deli Ozan Fevzi Gönenç'in bir de Gülten diye bir hanımı var ki, Gaziantep'in Jandark'ı diyorlardı ona. Çevre düzenbazlarının

uykusunu kaçıracak kadar imanlı bir yurtsever olan Gülten Bacımızın ağzından şu iki dizenin düşmediğini dikkatle gördüm:

"Ben yurdumu severim,
Sevmiyeni kovarım!.."

Kurtuluş'ta, Deli Ozan yalnız değildi. Garibim ozan, Ali Çevik'ler, Eyyubi'ler, Hüseyin Avşar da vardı. İşte size Garibim Âşık'ın düzensizliği yeren düzenli bir şiiri:

Bu düzene düzensizlik taşını,
İlk koyana ne söylesem yeridir,
Su katıp yoksulun pişmiş aşını,
Yenmez hale koyan hangileridir?

Neden at oynatır zengin gönlünce,
Her bir yerde işi bitiyor önce,
Bir düşünen yok mu inceden ince,
Neden el ileri, bizler geridir?

Ete ekmeğe zam ve de "oda" ya,
Ayak uyduramaz oldum modaya,
Neden bütün zamlar gelir gıdaya,
Neden halkım bir kemik, bir deridir?

ALİ ÇEVİK

"Tarlada doğurmuş anacım beni,
Biryaz sıcağında ekin biçerken,
Kimseler gelmemiş imdadımıza,
Başkası köşklerde bâde içerken..."

Yukarıdaki dörtlüğü söyleyerek benimle konuşmaya başlayan Ozan Ali Çevik'i de görelim. Ali Çevik, Fıstıközü köyü halkındandır. Fıstıközü, Halfeti'ye bağlı, derdi çok köylerimizden biridir. Halfeti ise, Urfa'nın ayrı dert dolu bir ilçesidir. İşte size bu Güneydoğulu öğretmen ozandan bir parça:

Dönüyor dönüyor döner ha döner,
Dişlisiyle, işçisiyle bu dolap,
Öyle bir döner ki, anla sen gayrı,
Dişlisiyle, işçisiyle bu dolap.

Mazlumun üstünde zalimin çarkı,
Kimse çıkıp kaldırmıyor bu farkı,
Bilemedim ne menem şey bu şarkı,
Dişlisiyle, işçisiyle bu dolap.

Daha ne zamana ağa binecek,
Daha ne zamana köylü inecek,
Daha ne zamana böyle dönecek,
Dişlisiyle, işçisiyle bu dolap.

ÂŞIK EYYUBİ

Eyyubi daha on dokuz yaşındadır. Bu genç ozan Gaziantep'e bağlı Ekinli köyü halkındandır.

Çarşaf kemer iki dolam belinde,
Deste deste gonca güller elinde,
Can kurban ederim onun yolunda,
Yaman derler şu sürmeli gözlüye...

Önceleri bu tür şiirler döktüren Eyyubi'nin, şimdilerde başka şiirler yazdığını gördüm. İşte bir tanesi:

İş arıyom bulamıyom,
Yaktı beni bozuk düzen,
Aç perişan duramıyom,
Yaktı beni bozuk düzen.

Bir avuç azınlık bizi,
Ezdi süzdü hepimizi,
Refah çalmaz kapımızı,
Yaktı beni bozuk düzen.

Cebim delik, evde aş yok,
Beden sağlam fakat baş yok,
Gözüm kuru akan yaş yok,
Yaktı beni bozuk düzen.

Bu kölelik bitsin artık,
Zehir oldu bize katık,
Karın doyurmuyor nutuk,
Yaktı beni bozuk düzen.

HÜSEYİN AVŞAR ve ŞAHİN BEY

Dostum Necati Eroğlu, "Gel" dedi bana: "Antep'e gelmişken sana kentin tarihini iyi bilen ozan Hüseyin Avşar'ı tanıtayım. Şahin Bey'i, Karayılan'ı ondan başka iyi bilen yok bugün." Gittik. Hüseyin Avşar'ın dükkanındayız. Bir yandan Güneydoğunun ünlü Miyan şerbetini içtik, diğer yandan Gaziantep'in tarihi ve türküleri üzerine sohbet ettik:

Üç yüz yirmi sekiz dünya doğuşum,
Daha ne acılar çekerim belki,
Düz ovada iki karış yerim yok,
Dağ başına tohum ekerim belki.

Babadan deden bana ne kaldı,
Derleyip toplarken bir ağa geldi,
Bana bir düşmeden zalim üç aldı,
İlerde hakkımı sökerim belki.

Ağalık üstümde bir kara perde,
Zalim döşeklerde ben kuru yerde,
Avşar'ım iyice düşmeden derde,
Feleğin çarkını bükerim belki.

Yukardaki şiirin sahibi Hüseyin Avşar bir doluydu. Ozanla konuşmamızı şiirle açtı, şiirle kapadık.

Avşar, Şahin Bey'in üzerine yazılan çizilenden yana dertliydi. "Yanlış yazıyorlar. Neden hakikati yazmıyorlar? Eğer bilmiyorlarsa gelsinler, ben onlara doğrusunu anlatayım. Şahin Bey'in vurulduğu sene ben on bir yaşındaydım. Vurulduğunu hatırlıyorum. Şahin Bey'in vurulduğu Bostancık Köprüsüne babamla gittik. Köprü ile köyümüz 'Kazıplı' arası beş kilometredir. Şahin'in gömülüşünü ve çevrede o ara, ne olup bittiğini iyi bilirim" deyip olayı bana uzun uzun anlattı. Dedikleri mantığa uygundu. Öyküsünü anlattığı Şahin Bey üstüne söylenen bir de uzun ağıt söyledi. İki kıtası şöyle ağıdın:

"Şahin Bey de kara daşa yaslandı.
Sıka sıka beşli mavzer paslandı.
Çeteler vurdukça Şahin seslendi.
Uyan Şahin uyan gör neler oldu.
Sevgili Antep'e düşmanlar doldu.

Şahini sorarsan otuz yaşında.
Süngüler de yedi köprü başında.
Çeteler ağladı yiğit başında.
Uyan Şahin uyan gör neler oldu.
Sevgili Antep'e düşmanlar doldu."

OZAN ÂGÂHÎ

Halk ozanları, geri kafalı iktidarlardan çektikleri yetmiyormuş gibi bir de yobaz sürüsüyle boğuşmaktadır.

Halk ozanlarına türlü işkenceler çektiren, zından diplerine tıktıran, kurşunlara dizdiren, ağızlarını sicimlerle diktiren, öldüren hangi geri kafalı iktidardakilerin ismi cismi kaldı bu dünyada? Hiç birinin.

Ama akıl almaz işkenceler gören, faşistçe öldürmeye kalkılan ozanların adları, şiirleri tazeliğini korumaktadır hâlâ ve hem de ışıl ışıl. Örneğin ünlü ozan Namık Kemal'e bakalım:

Kimsenin lutfuna olma talip,
Bedeli cevher'i hürriyettir...

Bu dizelerin sahibi Namık Kemal'i zından diplerinde çürütüp öldüren geri kafalılar şimdilerde ona sahip çıkmaktalar, utanmadan sıkılmadan.

Gelelim Âgâhî'ye, geri kafalı iktidarların zulmünden, yobazların çivili sopalarından kurtulan Ozan Âgâhî Hıristiyan kesimin İncil'ini bakın ne güzel eleştiriyor:

Allah allahı seversen,
Senden başka allah var mı?
Yüzün gördük hamdulillah,
Bana da maşallah var mı?

Duydum ki sen evlenmişsin,
Meryem anayı almışsın,
Oğlan babası olmuşsun,
İsa'i ruhullah var mı?

Sana netsem ne eylesem?
Her ettiğini söylesem,
Âleme ifşa eylesem,
Bana bir iznullah var mı?

ANTEPLİ REŞİT

Söz Şahin Bey'den açılmışken, Gaziantep'in yeni bir Şahin Bey'inden daha söz edelim. Sözünü edeceğimiz yiğit, Güneydoğunun zalim ve o kadar da hain ağaları tarafından öldürtülen Reşit Güçkıran'dır.

Bu sözüne er, namusa dost insan, yıllarca ekmeğini suyunu, üstünü başını verdiği bir akıl yoksununa öldürtüldü.

Reşit'in ölüm haberini alanların ilk aklına, şu atasözü gelmiş olsa gerek: "Besle kargayı, oysun gözünü."

Bu ünlü Güneydoğulunun ölümü üstüne bir çok halk ozanı türküler söyledi, ağıtlar yaktı. Bu arada biz de, bu yurdu ve yurdun gerçek insanını seven, değerli dosta bir türkü yaptık. Zaman zaman söyleyip dururuz. Türkümüzün bir dörtlüğü şöyledir:

O kahraman, o Güçkıran Reşit'i,
Vurdular be dostlar Antep içinde,
Sosyalizmin Güneydoğu dalını,
Kırdılar be dostlar Antep içinde.

OZAN EZELİ

Ezeli; 1966 yılında, Erzurum'un Hınıs İlçesinin Arus köyünde doğup büyümüş, saza söze sarılmış, ünlü bir halk ozanı olmuştur. Muş'un Varto İlçesinde yaşayan Alevi halk ozanlarının da etkisi olmuştur Ozan Ezeli'de.

Diğer halk ozanları gibi o da Anadolu deryasına dalmış, ününe ün katmıştır.Ezeli bu arada halk ozanlarının şiirlerini araştırmış, Türk Kürt Zaza ozanlarını bir kitapta toplamıştır. Bu araştırmacı ozan Ezeli'nin bir dörtlüğüne bakalım:

Bilirim, yoksulluk bir kara diken,
Mazlumlardır daim bu derdi çeken,
Her gün açlık senin başında iken,
Bir gün tok karnına yatsam ne olur?

Ozan Ezeli'nin ailesi bir ara İzmir'e göç etmiştir. Bir iş, az aş için Ezeli de ailesiyle İzmir'e gitmiş, İzmirli halk ozanlarıyla tanışmış, güçlü türkülerini sazının çelik tellerinde seslendirmiştir.

Bir ara halk ozanları Almanya'lara gidince o da katılmıştır ozanlar kervanına. Berlin'e yerleşmiş, sanatını sürdürmüştür. Ozan Ezeli'nin bir türküsüne bakalım:

Özüm verdim saydamlığa,
Yüreğim eş aydınlığa,
Hep kurşunu karanlığa,
Sıkar iken seni gördüm.

Demire su verilince,
Oklar yaylar gerilince,
Bir bir hesap sorulunca,
Bakar iken seni gördüm.

Su yürüyünce dallara,
Büründü yeşil allara,
Yüzler binler sokarlara,
Akan iken seni gördüm.

Ezeli ne ağla üzül,
Sen de gel saflara düzül,
Şafakta gül, kızıl kızıl,
Kokar iken seni gördüm.

HAŞIL

Bir ara, Gaziantep'in mahalli türkülerini iyi bilen ve iyi de okuyan Halil Karaduman'la tanıştırıldım. Karaduman, diyeceği bir mahalli türkünün önceliğini anlattı. Türkü şu:

Gaziantep işçi kadın ve kızları her gün şafakla kalkar, önce ev işlerini yapar, sonra da belediyenin gece yanan sokak lambaları sönünce, gider ustalardan (patronlardan) haşıl (iplik) alır, eve getirir; "nezik" taşında çıkrıkla masıra sarar, geçimlerini sağlarlar. Türkü, bu çalışmaların türküsü. Türkü şöyledir:

Alatirik söndü kalkın haşıla,
Haşılı getirin çökün başına,
Çifte kurşun değsin nezik taşına,
Gözlerin kör ola, ölesin usta (patron).

Haşıl parasıyla bulgur kaynattım,
Mangal maşasıyla saçım kıvrattım,
Usta düğününde göbek oynattım,
Gözlerin kör ola, ölesin usta.

Ustanın geydiği semanı sarı,
Usta seni soksun al kızıl arı,
Paran yoktur ise yapma bu kârı,
Gözlerin kör ola, ölesin usta.

AVŞAROĞLU

Anadolu'da her yerin yiğidi kadar ozanı da olur. Gaziantep'in de yiğidi yanında ozanı boldur. İşte size Gaziantep yöresinin yeni yetişen ünlü bir halk ozanı daha. Avşaroğlu. İslahiye ilçesinin Arfalı köyü halkından bir ozan.

"Arfalı" Gavur dağının eteklerini süsleyen değme köylerden biridir. Asıl adı Süleyman Yağız olan ozan, şiire, ilk şöyle dörtlüklerle başlamış:

Dertli gönlüm yas mı tutar,
Biri onu kırmayınca,
Dost ellerde baykuş öter,
Bir dost dostu sarmayınca.

Kadın, kız aşkı diye bir şey tanımayan Avşaroğlu, ünlü Avşar aşiretindendir. Aşağıdaki türküsünü bilmeyen âşık pek azdır:

Yürekleri parsel parsel edenler,
Ak günlere kara yazı yazıyor,
Dost görünüp gizli gizli vuranlar,
Her köşe başında kuyu kazıyor.

Böyle gelmiş böyle gider diyenler,
Yaprağı dökülmüş kupkuru dallar,
Gerçeği ne bilsin hayvan olanlar,
İnsafsız, vicdansız düşman geziyor.

Düzensiz düzene meyil edenler,
Dört duvarı Barî-Hüdâ sayanlar,
Hergün ayrı insan gönlü kıranlar,
Sanki aslan postu giymiş geziyor.

Yurt aşkının ağır bastığı düşünceleri gibi, şiirleri de yurt aşkıyla süslüdür. Sazı, sözü, sohbeti yanında terbiyesi, ayrıca dillere destandır. Yarının büyük bir umudu diye baktığımız ozanın, sazla çalıp söylediği bir türküsünü daha görelim:

Gel bozalım gidişini efendim,
Hakkımızı elimizden alanın,
Sırtımızda milyonları çalanın,
Gel bozalım gidişini efendim.

Dosta giden yolu duman bürümüş,
Daha nice yaz düşünce varimiş,
Anladım ki dosta varmak zorimiş,
Gel bozalım bu gidişi efendim.

Salınma gel gayrı gerçek özünen,
Yakma nolur beni kötü sözünen,
Kışın zordur bari çok gel yazınan,
Gel bozalım bu gidişi efendim.

Avşaroğlu değil fetva saçanın,
Bozuk düzen ile yara açanın,
Yoksula vurup da sonra kaçanın,
Gel bozalım gidişini efendim.

ENGİN BACI

1947'de bir kız çocuğu doğar Zonguldak'ta. Adını Engin koydukları bu ap-ak kız, kara kömür küfeleri içinde büyür. "Renklerden siyahı seçme, karanlıkta bırakır seni" diyor şimdi bu ozan Bacımız. Ve devam ediyor: "Ben taştan bir yapı değilim; hakkım olan her şeyi isteyeceğim şu dünyada."

İleriyi gören, geriyi yeren ozan Engin Bacımız, hoşsohbet ve de cana yakın. Ama yıkılası dertle de yüklü. Dert dağarcığı içinde, onu üç çocukla yüzüstü bırakıp giden kocası ve yok olası işsizlik de var. Güzel de kendisi. Tahir'in Zühre'si, Ferhat'ın Şirin'i, Karacaoğlan'ın Elif'i gibi güzel. Ona bu yönünü hatırlattığımda, bana şu karşılığı verdi: "Halkı seven insanlar daha güzeldir."

Güzel şiirler yanında güzel söz de diyen ozan Engin Bacımıza ve onun gibilere selam ederken, bacımızın acılı bir gününde yazdığı güzel bir şiirini görelim:

Ey benim Ruhumun tacı,
Bakma öyle gülüyorum,
Ayrılık zehirden acı,
İçtim onu biliyorum.

Gidip dönecektin hani?
Bekletmek iyi mi yani,
Bıraktığın üç fidanı,
Göz yaşımla suluyorum.

Bazı an olur inan ki,
Nefesin yüzümde sanki,
Bazen öyle yakınsın ki,
Seni bende buluyorum.

İnan kafamdasın her an,
Tersini söylersem yalan,
Sana bana sebep olan,
Sürünsünler diliyorum.

Neler yaptın yeni yeni?
Anlıyabildin mi beni,
Duydum ölüm almış seni,
Bekle ben de geliyorum.

ÂŞIK ZEYNO BACI

Üçköy, Çorum il merkezine 37 km uzaklıktaki bir köyün adıdır. Üst yanı yüce Kırklardağı, alt yanı engin vadi olan bu köyün içi dışı renk renk ağaçlarla süslüdür. Ağaçların kimi birer caneriği gibi kiraz, kimi birer yumruk tanesi gibi ceviz, kimi de başparmak büyüklüğünde dut yemişi verir. Hele köyün bağı bostanı ayrı bir dillere destandır.

İçinde yaşayanların yüzde doksandan fazlasını aydın gördüğüm Üçköy'ün çevresinde Örencik, Ahmetoğlan, Çobandöven, Sorkoğlan, Koyunağıl, Gökçepınar gibi yine aydın yetiştiren köyler yer almaktadır.

Odun kırıp, davul çalan bir babanın dört çocuğundan ilki olan Âşık Zeyno Bacı işte bu ünlü köyde doğmuştur. Saz çalmaya, ses demeye daha yedi yaşındayken başlayan Zeyno Bacı bu merakını onüç yaşına kadar sürdürmüş, daha sonra geçimi dar ailesi onu bir çiftçinin oğluna verip evlendirmiştir.

Halen iki çocuk anası olan Zeyno Bacı yıkılası bozuk düzenin getirdiği fukaralıkla boğuşmaktadır. Kendisi gibi âşık kardeşi Mağduri ile sanatını yapıp sürdüren Zeyno Bacı'nın çokca yazıp, türküleştirdiği şiirlerinden birini görelim:

BEN ÂŞIĞIM

Ayıplaman beni dostlar,
Ben âşığım insanlığa,
Hak diyene zararım yok,
Ben âşığım insanlığa.

Neden beni dövsün ağa,
Vahşi gibi sürsün dağa,
Girmek istiyorum bağa,
Ben âşığım insanlığa.

Herkes önce insan doğar,
Fikirlenir işe yarar,
Çıkarcılar buna kızar,
Ben âşığım insanlığa.

Ben Zeyno'ysam ayıp mıdır?
Benim aklım kayıp mıdır?
Bana zülum layık mıdır?
Ben âşığım insanlığa.

ÂŞIK SARICAKIZ

1947 yılının bir gününde İsmail Bey kalkar, oturduğu Eskişehir'den, İstanbul'a, akrabası Muhittin Beyin evine gider.

İsmail Bey, birinci gün, Muhittin Bey'in gelinlik kızı Latife'nin, evin içinde rüzgârın vurduğu bir selvi gibi o yana bu yana sallandığını bir kez daha görür.

İkinci gün, Muhittin Bey'i bir tenhaya çeker. Derken, Latife, İsmail Bey'in yetişkin oğlu Mehmet'e gelin olur.

Bir yıl sonra da bir kız çocukları dünyaya gelir. Latife ile Mehmet, kızlarının adını -ilk oluşu nedeniyle- İlkin koyarlar.

İlkin, her çocuk gibi büyür, büyüdükçe güzelleşir. Kadife beyazı teniyle kehribar sarısı saçları kendisine ayrı bir güzellik verir. İlkin daha 10 yaşlarındayken halk ozanlarını görüp tanımaya başlar. Böylece ilk merakı saz çalmak olur.

Onu daha çocuk yaşta, kucağında sazı ile görenler ona Sarıcakız adını verirler. Ve İlkin'in adı böylece Sarıcakız olup kalır.

Buyurun Âşık Sarıcakız'ın geliştirdiği sazı yanında, yazıp türküleştirdiği şiirlerinden birini görelim:

Düzen, yokluk açlık, zulüm,
Haller devrim devrim kokar,
Gerçeklere sus denirse,
Diller devrim devrim kokar.

Pirsultan'ın can verdiği,
Nâzımların yön verdiği,
Kitapların gösterdiği,
Yollar devrim devrim kokar.

İnsanlığın her çağında,
Yükseğinde alçağında,
Demokrasinin bağında,
Güller devrim devrim kokar.

Bülbüllerin avazında,
Gerçeklerin niyazında,
Sarıcakız'ın sazında,
Teller devrim devrim kokar.

ÂŞIK FEVZİYE BACI

Çorum'dan Amasya'ya giden yolun otuzbeşinci kilometresinde bir köy vardır. Adı Gökçepınar olan bu köy, eskiden ağaçlık, bağlık, bahçelik olmasına karşın şimdilerde ne yazık ki yeşilliğe hasret gibidir.

Alt yanından ünlü Çorum çayının akıp geçtiği köyün bir de ünlü bir değirmencisi var. Değirmenci babanın 1953'lerde dalında gül kadar güzel bir kızı dünyaya gelir. Adını Fevziye koyarlar bu kızın. Fevziye, yaşıtı çocuklardan ayrı bir duygu içinde büyür gelişir.

Daha oniki yaşındayken ağzından söz yerine şiir dökülür. Fevziye sonraları eline geçirdiği bir sazla şiirlerini türküleştirir. Ve böylece Âşık Fevziye Bacı ünvanını alır.

Bu Âşık Bacımızı 1974 Naziranın da babasının evinde ziyarete gittiğimde, bana sazıyla hemen oracıkta şunları okudu:

Şeref getirdin bizlere,
Hoş geldin sen dost İhsani,
İnanamam bu gözlere,
Hoş geldin sen dost İhsani.

Bu dörtlükle başlayan nefis bir türkü söyledi. Sanatı ve terbiyesi yanında güzelliği de dillere destan olan Âşık Fevziye Bacımız yazdığı şiir, çaldığı sazdan başka bir de Anadolu halkının dertlerini dile getiren kitaplar yazmaktadır.

"Cehaletin Kurbanı" ve *"Ettin Buldun"* adlı iki kitabı olan Fevziye Bacı boş zamanlarını; böyle sosyal konulu kitaplar yazarak değerlendirmektedir.

Bacımızın yazıp türküleştirdiği şiirlerinden birini görelim:

Gel arkadaş hürüm deme,
Özgürlüğün bu mu senin?
Etli, sütlü, tatlı yeme,
Özgürlüğün bu mu senin?

Dillerin ben özgürüm der,
İçten bir ses isyan eder,
Kuşkun devam eder gider,
Özgürlüğün bu mu senin?

Senin bunca derdin varken,
Köpek aslanı boğarken,
Binbir haksızlık doğarken,
Özgürlüğün bu mu senin?

Amerika nabzın tutmuş,
Emmiş kanını kurutmuş,
Başkası seni unutmuş,
Özgürlüğün bu mu senin?

Sen bir sürüden farksızsın,
Doğru söylersen haksızsın,
Boynu bükük bir öksüzsün,
Özgürlüğün bu mu senin?

BÜYÜK OZANLAR

Biz yaşayan halk ozanlarına örnek olan geçmişin ünlü ve büyük ozanlarından da biraz söz edelim. Ünlerini günümüze kadar sürdürüp gelen bu büyük ozanlar, kimbilir kendi dönemlerindeki iktidarlardan neler çekmişlerdir?

Örnek olarak Ozan Faruhi ve Ozan Aşki'ye bakalım. Ozan Faruhi şiir yazıp söylemesin diye ağzı sicimle dikilerek, Ozan Aşki ise kurşuna dizilerek faşistçe öldürülmüşlerdir. Bu olayı, geçmişte de olsa nefretle kınıyoruz.

Geri kafalı iktidarlar hep öyle yapmışlardır. Kendilerinden yana olmayan büyük çok büyük olan halk ozanlarının peşine sürekli polislerini takmış, türlü işkenceler yaptırmışlardır halk ozanlarına. İktidarlar ayrıca hep tarih yıkmışlar. Ozanlar ise hep tarih yazmış, girmişlerdir tarihe.

Ünlü ozan Dertli Baba'ya bakalım. Kendisini taşlayan, sazına şeytan diyen yobazlara karşı şu dörtlüğü söylemiştir:

Telli sazdır bunun adı,
Şeytan bunun neresinde,
Ne softa anlar ne kadı,
Şeytan bunun neresinde?

Gelelim Yunus Emre Baba'ya. Üç dörtlüğünde şöyle der ünlü Yunus:

Yine bâdeler kuruldu,
Yine kadehler sürüldü,
Yine gördük dost yüzünü,
Esrük oldu cananımız.

Bir nicemiz Leyla oldu,
Bir nicemiz Mecnun oldu,
Bir nicemiz Ferhat oldu,
Aşktan haber duyanımız.

Yunus sen sözünü eyit,
Yoktur âşıklarda kayıt,
Gizli değil bu söz işit,
Aşikârdır peymanımız.

Ve büyük Yunus şu dörtlüğü de söyler:

Gitti beyler mürüveti,
Binmişler birer atı,
Yedikleri yoksul eti,
İçtikleri kan olmuştur.

Büyük Fuzuli Baba'nın büyük bir şiirinden de bir dize alalım:

Selam verdim, rüşvet değil,
diye almadılar.

Ozan Rabia Hatun'a dinleyelim:

Bir kâsedir alev dolu gönlüm yana yana,
Ben ta senin yanında dahi hasretim sana,
Yaşlar dökende söndüremez ateşini su,
Sunsan elinle kanımı içsem kana kana.

Bektaşi ozanlarından Ali Nutki Baba'dan da bir dörtlük alalım:

Rehberi kimdir biliriz, mürşide ikrar veririz,
Zannımız gibi değiliz, biz bende'i Bektaşiyiz,
Bize ihsan etti celi bu mesleği ta ezeli,
Tuttuk edep erkân yolu, biz bende'i Bektaşiyiz...

Ünlü ozan Turgut Baba'nın da bir dörtlüğüne bakalım:

İmanımız ikrar ile, namazımız didar ile,
Bir üzümü kırklar ile, ezer Ali Ali diye,
Turgut baba özü hakda, Ali huruf Ali nokta,
On iki beyit bir nutukta dizer Ali Ali diye.

Bir de ünlü ozan Hayyam'dan sözedelim. Bir dörtlüğünü görelim:

O geçen günleri hiç yad etme,
Gelecekten dahi feryad etme,
Her iki devri de at bir tarafa,
Hoş geçir halini berbat etme.

Rıza Tevfik Baba'dan bir dörtlük alalım:

Temmuzun sıcağı gayet yavuzdur,
Çayırlar kavrulur sararır hemen,
Başlıca mahsulü kavun karpuzdur,
Çiçeği karanfil, beyaz yasemen.

Bir de Sivas dolaylarında yaşadığı söylenen ünlü ozan Âşık Ömer'in bir şiirine bakalım:

Kara gözlüm kan eyleme,*
Seni kandan sakınırım,
Kandan değil hey efendim,
Seni candan sakınırım.

O yana bu yana bakma,
Ben kulun odlara yakma,
Elini koynuna sokma,
Seni senden sakınırım.

Âşık Ömer ben bir merdim,
Tazelendi eski derdim,
Sen bir kuzu ben bir kurdum.
Seni benden sakınırım.

---

* Kan: yabancı, demektir.

ÂŞIK HASAN ÖZGÜR

Gerçek adı, "Hasan Özgür Çağdaş" olan Âşık Hasan Özgür 1954'de Şarkışla'nın Otluk köyünde doğup büyümüş, halk ozanı olmuştur.

Şarkışla, ünlü halk ozanı Âşık Veysel'le ünlenmiş bir ilçedir. Âşık Veysel, Âşık Ali İzzet, Âşık Mevlüde Günbulut gibi ünlü halk ozanlarını da yetiştirip geliştiren Şarkışla, Sivas iline bağlıdır.

Ayşe ana'dan-Rıza baba'dan olma Âşık Hasan Özgür sazının tellerine vurmuş, ilk türküsünü, köyünün derdi, sevdiğinin aşkı için söylemiştir.

Saz ve türkülerini çok iyi geliştiren Âşık Hasan Özgür, ver elini Anadolu demiş ve girmiştir Anadolu deryasına. 1978'de kendisiyle görüştüğümde bana şu anlamlı dörtlüğü söyledi:

Uzatılan barış elini,
Aşk' i muhabbetle tutalım,
Anadolu dirliği için,
Bu eli sevgiyle sıkalım...

Gelmiş geçmiş tüm halk ozanlarını sevdiğini, halk ozanlarının uzantısı olduğunu ve Türkiye halkını da o kadar sevdiğini, sazında sözünde hep bunlardan söz ettiğini söyledi bana.

Bu alçakgönüllü halk ozanı Âşık Hasan Özgür son olarak şu türküsünü söyleyip kesti:

İşte böyle yavrucuğum hayat'ta,
İki işe yaramazsan acırım,
Halkının öz sinesinde açılan,
Bir yarayı saramazsan acırım.

Zalimlerden başkasına tutma kin,
Düşenin yanıdır görevin senin,
İhanetin tuzağına düşenin,
Çağrısına varamazsan acırım.

Çıkarına uzak etme yakını,
Zedeleme alnındaki akını,
Başkaları bile bile hakkını,
Yiyorlarsa aramazsan acırım.

Özgür der ki benden sana işaret,
İnsanlığın şanındandır cesaret,
Takarlarsa, boynundaki esaret,
Zincirini kıramazsan acırım.

OZAN ESMA BACI

Halk ozanlığının okulu yoktur. Halk, sazını sözünü dinleyip beğendiği kimseyi önüne katar, ona ozan olma onurunu verir ve bu kimse olur bir halk ozanı.

Halk ozanı, halkın söylemeyen dili, duymayan kulağı, görmeyen gözüdür. Halk ozanı ayrıca halkının derdine, belasına, sevincine, üzüntüsüne ortak olandır.

Size bir hanım halk ozanımız olan Esma Öztüzün Bacıyı tanıtayım. Ozan Esma Bacıyı tarih dolu kentimiz Hasankeyf'te tanıdım, konuştuk. İlk ağızda bir türküsünü dinledim. Türkünün bir dörtlüğüne bakalım:

Değmeyin halkıma ona yazıktır,
Yoksul kalmış yüreciği eziktir,
Yaptığınız zamlar ona kazıktır,
Yeter halkı soyduğunuz ağalar...

Esma Öztüzün Bacı Batmanlıdır. "Bütün amacım yoksul bırakılmış halkımızın derdine bir çare aramaktır" diyor, vuruyor sazının altı çelik teline. Ozan Esma Bacı bir yandan sazın tellerine vuruyor, öte yandan kitap-dergi ne bulduysa okuduğunu söyledi bana. Ozan Esma Bacı bir ara şöyle ilginç ve doğru olan şu cümleyi söyledi: "Halk asildir, açlıkla boğuşuyor. Politikacı vekildir, trilyonlarla oynuyor. Olamaz bu" dedi ve şu türküsünü okudu:

Yeter çaldığınız yeter be, durun,
Oy veren şu halka bir daha vurun,
Sizler havuzlara girin oynayın,
Halkı güneşin altında kavurun.

Halk hastadır koca kalbi tekliyor,
Derdi çoktur derdine dert ekliyor,
Halk işsizdir sahipsizdir Batmanda,
Sizi Avrupada yemek yemek bekliyor.

Perdeler çektiniz açık gözlere,
İnanmayız artık yalan sözlere,
Ozan Esma gerçekleri söylüyor,
Bu halk bir gün uyanacak sizlere.

ÂŞIK ALİ KAMERİ

Halk ozanları çoğunlukla, Alevi topluluğunun bulunduğu bölgelerden çıkar. Örneğin; Sivas, Tokat, Çorum, Erzincan, Tunceli, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Hatay gibi bölgelerde söylenir Alevi sazı sözü.

Kars, Erzurum gibi yerlerde de halk ozanı yetişir. Ama Alevi sazı, kültürü bir başkadır. Alevi ozanının saz tellerinde Kerbela yası, Pirsultan ağıdı, Hacı Bektaş şiiri söylenir. Yani Türkiye halkının kültür elçileridir Alevi ozanlar.

Tunceli-Ovacık ilçesinin Gâhmut, adlı bir köyü var. Binlerce köy gibi yoksul mu yoksul.

Gâhmut köyünün en başta suyu yok. Eşeklerle üç kilometre öteden köylü su getirir.

Gâhmut'un toprağı yok, olanı da verimsiz mi verimsiz.

Gâhmut'un derin dereleri köprüsüzdür, geçit vermez. Tüm bu olumsuzluklar arasından bir olumlu haber duyulur. Gâhmut'ta Elif ana'dan, Timur baba'dan bir ozan doğar dünyaya. Adını Ali Kamer koyarlar. Ali Kamer, büyüyünce sazını eline alıp, başlar söylemeye.

Sonraları sazıyla-sözüyle çıkar girer Anadolu deryasına. Olur Âşık Ali Kameri. Ozan Kameri sazının tellerine daha güçlü vurur, patlatır her biri bir balyoz gibi türkülerini.

Adını duymuştum Ozan Kameri'nin daha önce. Onu bir toplantıda gördüm, dinledim. O toplantıda tanıdıklarım da vardı. Diyarbakır'lı Murat, Mustafa, Cumali, Emine, Tunceli'li Asiye, Rojda, Dersim'li Kenan, Newroz, Ankara'lı Hicran, Hatay'lı

Canan, Bursa'lı Menekşe, Batman'lı Feyyaz, Elazığ'lı Akın, Urfa'lı Serhat, Kars'lı Mahir, İzmir'li Elif ve öteki dinleyenlerin tümü, Ozan Kameri'yle birlikte söylüyorlardı her türküyü. Bir türkü de bizim için söyledi. Şöyle:

Şu yoz köyde üç şey bana dert oldu,
Bir tahsildar, bir tefeci, bir ağa,
Yüreğime inmeleri dert oldu,
Bir tahsildar, bir tefeci, bir ağa.

Biri ortak oldu benim işime,
Biri belasını saldı peşime,
Biri geceleri girdi düşüme,
Bir tahsildar, bir tefeci, bir ağa.

Birinin elinde ağzı kör satır,
Birinin inadı kırmızı katır,
Biri yezit sanki tanımaz hatır,
Bir tahsildar, bir tefeci, bir ağa.

Birisi konuşur bilmez sözünü,
Birisinin şeytan görsün yüzünü,
Birisi çuluma dikmiş gözünü,
Bir tahsildar, bir tefeci, bir ağa.

Kameri'yem düzen zulmün bana mı?
Ağrıyan başıma çökerttin damı,
Senin çarkın üç kişiden yana mı?
Bir tahsildar, bir tefeci, bir ağa.

DİYARBAKIR-MARDİN OZANLARI

Türkiye'de çok yerin ozanları olduğu gibi Diyarbakır'ın da ozanları vardır. Örneğin, Ziya Gökalp, Süleyman Nazif, Cahit Sıtkı Tarancı gibi adları duyulmuş ozanlar. Diyarbakır'ın adı duyulmamış bir de halk ozanı vardır: Ozan Alaattin Silahtar.

Ozan Silahtar'a, Diyarbakır'ı kısaca anlatır mısın diye sordum. Şu yanıtı verdi: "Diyarbakır dünyamızın ikinci büyük sur'una sahip tarih dolu bir kenttir. Buna karşın bu tarih hazinesi Diyarbakır'a hiçbir hükümet bakmadı. Bu nedenle toprak verimsiz. Halk cahil kaldı" derken şu şiiri okudu:

Hayatı anlamak için,
Okumalı ve yazmalı,
Köylü kentli küçük büyük,
Okumalı ve yazmalı.

Bu güzelim memlekette,
Son vermeli cehalete,
İyi kötü bir gazete,
Okumalı ve yazmalı.

Topluma etmeli hitap,
Kalmamalı miskin bitap,
Hiç olmazsa bir kaç kitap,
Okumalı ve yazmalı.

Bir de Mardin'li ozan Faysal Gültaşlı'ya bakalım. Mardin, Güneydoğu'nun tarih yüklü bir kentidir. Alacalı bir kartal gibi bir tepenin üzerine kurulmuş; Kızıltepe, Viranşehir, Ceylanpınar, Nusaybin ovalarını gözetlemektedir âdeta.

Savur ise Mardin'in bir o kadar tarih yüklü bir ilçesidir. Mardin'den Savur'a gitmek için Ömerli ilçesini geçmek gerekiyor.

Savur'u, bir ananın yavrusunu kucakladığı gibi, koca dağlar kucaklamaktadır. Meyve bahçeleriyle süslü Savur ilçesinin orta yerine kurulu süper işlemeli bir de bir kale durur ayakta.

İşte bu ünlü Savur'da Faysal Gültaşlı adında bir halk ozanı tanıdım. Sazı elinde, sözü dilinde olan Ozan Gültaşlı'yla ilk tanışmamızda şu dörtlüğü okudu:

Ne tuhaftır çağırdılar dünyaya,
Geldim gittim kimse dönüp bakmadı,
Azrail canımı almadan evvel,
Öldüm gittim kimse dönüp bakmadı...

Dertli gördüm seni şikayetin ne, sorumu Ozan Faysal Gültaşlı şöyle yanıtladı: "Daha ne olsun? Her şey o kadar pahalı ki, giderekte pahalılaşıyor lanet. Sonra geçim iyice zorlaştı. Valla böyle giderse biz fakir halk açlıktan ölürüz herhalde. Baksana, her gün zam geliyor ve her gün pahalılık büyüyor. Sonra iş miş de yok ki biz fakirler biraz çalışalım." Ve şu türküsünü okudu Faysal Gültaşlı:

Hükümet insafa gelmez,
Ne olacak hallarımız?
Pahalılık geldi gitmez,
Ne olacak hallarımız?

Herkes burda işsiz gezer,
Başa geçen bizi ezer,
Siyasetçi yalan dizer,
Ne olacak hallarımız?

Cebimizde yoktur para,
Yüreğimiz dolu yara,
Düşünürüz kara kara,
Ne olacak hallarımız?

Biz insanız başka neyiz?
Gültaşlı hak peşindeyiz,
Yalancıya oy vermeyiz,
Ne olacak hallarımız?

OZAN BÜLBÜL

Yeşil Malatya'yı bilmeyenimiz yok gibidir Türkiye'de. Kayısı ambarı mübarek. Bu güzel Malatya'nın daha güzel bir ilçesi var: Arguvan. Arguvan'ın da bir köyü var ki köylerin şahı: Şotik. Dağlık ormanlık içindeki Şotik'in adı değişmiş, Çobandere olmuş ama ora halkı hâlâ ona Şotik diyor.

Şotik'te ozanlar var hem de ne ozanlar. Onlardan biri ise ozan Kemal Bülbül. Bu saz-söz ustası Bülbül, okur öğretmen olur. Bu usta ozan-öğretmen'den bir dörtlük alalım:

Su ile öpüşen söğüt dalları,
Kim yapmış gurbete giden yolları?
Yüreğimde yüzen kırık salları,
Suyuna bıraksam kızıl derenin.

Malatya'da, çevre il, ilçe ve köylerde Ali'yi sevenler oturur. Güzel oturur. O Aleviler ki Türkiye'nin gerçek kültürünü oluşturan, besleyenlerdirler. Kimselere zararları yoktur. Ama vahşi yobazların her şeye zararları vardır. Hatta kendilerine bile. Bir şey yaratmaz, yaratılanları da yokederler, lanet.

Kabahatin çoğu, Atatürk-İnönü iktidarlarından sonra gelen hükümetlerindir. Çünkü bu hükümetler kültür üreticisi Alevileri destekleyeceklerine, gidip yobazları destekliyorlar. Ozan-öğretmen Bülbül'ün bir şiirine bakalım:

Senden ilham aldı nice erenler,
Semaha durdular sırrın görenler,
Özüyle sözüyle ikrar verenler,
Şimdi neredeler kızıl ırmağım?

Uzak mıydı sana kan kızıl dere?
Sıvas'ı yaktılar belki bin kere.
Bilir misin acep marmara nere?
Haydi ayağa kalk kızıl ırmağım!

Gahi sıcak aktın gahi de serin,
Yüreğim yufkadır yatağın derin,
Dönüp bir baksana mazlum kürtlerin,
Köyleri yanıyor kızıl ırmağım.

Kızıl dağdan bir yol Munzur'a baksan,
Lice'den dolaşıp Urfa'ya aksan,
Yüreğimiz acır bil ki sen yoksan,
Hawarımız kızıl ırmağım.

Yalvarırım nolur inadı bırak,
İçimde yangın var çöl gibi kurak,
Bendini patlatta yüreğime bak,
Söndür bu ateşi kızıl ırmağım.

ÂŞIK ŞENLİK

Türkiye'nin âdeta doğudaki bekçiliğini yapmakta olan Ardahan; Posof, Damal, Hanak, Göle ve Çıldır ilçelerini içeren ünlü bir ilimizdir. Bu ünlü ilimizin balı kadar kaşar peyniri de ünlüdür, hem de dünyaca.

Ardahan'ın bir de dağı var ünlü olan. Toroslar kadar büyük bir dağ: Kısır dağı. Ardahan'ı koruyormuş gibi dimdik ayakta, Ardahan'lı yiğitler gibi.

Ardahan'ın arslanları,
Uyanıyor akın akın,
Yeter çaldığınız baylar,
Az da Ardahan'a bakın.

Çıldır da Ardahan gibi, onun da bir dağı var, inceden uzundan. KISIR dağı derler adına, zengin mi, zengin. Yüksekliği üç bin metre. Çıldır'ın gölü de bir başka ünlü, zengin ve de turistik... 1950'den sonraki iktidarların gözü çıksın, gidip görmediler ki, görüp bakmadılar ki o zenginliklere...

Gönlü yüce Çıldırlı'nın,
Kolu güçlü alnı aktır,
Yalan sevmez dolan bilmez,
Ona sevgi saygı haktır.

1800'lerde Çıldır ilçesinde yaşayan her kişi gibi bir de bir molla Kadir yaşamaktadır. Molla Kadir ve eşi Zeliha Hanımın bir oğulları doğar 1850'de, Ardahan'ın Sancak bölgesindeki Suhara köyünde, adını Hasan koyarlar.

Hasan büyür, delikanlılaşınca, "Pir elinden bâde" içer, ozan olur. Ozan Hasan sonraları adını değiştirir, "ŞENLİK" koyar, çıkar ozanlar alanına.

Ozan Şenlik güçlü şiirler yazar, sazının çelik tellerinde dillendirir türkülerini, kısa zamanda üne kavuşur. Öyle ki, Doğu bölgemizin yanısıra Gürcistan'a, Azerbeycan'a kadar ulaşır ünü.

Artık Şenlik, usta bir ozandır: Şiirlerinin yanısıra hikayeler de yazar, kahvehanelerde, toplantılarda söyler hikayelerini, patlatır türkülerini.

Öteki halk ozanları başlar Şenlik'i kıskanmaya. Bir ara Şenlik'i atışmaya çağırırlar ki yensinler, silsinler onu. Ama başaramazlar. Şenlik başlar önüne gelen ozanla atışmaya, kazanır, ününe daha büyük ün katar.

Günün birinde mollanın biri çıkar Şenlik'in önüne, başlar taşlamaya Şenlik'i. Şenlik buna karşın hemen saz'ı alır eline, vurur saz'ın teline:

Ancak olur puştta bu kadar kemâl,
İblisten almışsın nasihat molla.

Sattığın riyadır avamlar bilmez,
Emeli bey fesat imlâya gelmez,
Ayı maymun cinsi ehli dil bilmez,
Aynacı zemmansan mukallit molla.

Ozan Şenlik sözüne özüne mert biri olduğunu göstermektedir bize. Şenlik günün birinde başka birini daha başlar taşlamaya, görelim bakalım:

Köprü koyup köprüleri geçmeyen,
Dünya şarabından bir cem içmeyen,
Evde avradına sözü geçmeyen,
O da muhtar olup köy dolandırır.

Ünlü ozan Şenlik, bir protest ozanı olduğunu da göstermektedir bize. Halkın sırtından geçinenlere karşı alıyor sazını eline basıyor taşlamalarını. Şenlik bir ara babasına da yergi yapar:

Elvanlı kuşların bir bak haline,
Bizi saltanattan salüptür baba.
Dost görse bu günü yazıklar bize,
Doşmanlar şad olup gülüptür baba.

Ünlü ozan Şenlik yaşar yaşını, söyler türkülerini, yaşlanır. Bir gün gider sırtını dayar bir çınar ağacına, şu kelimeler dökülür sazın çelik tellerinden:

Bu dünyanın sefasını sürmedim,
Ne tuttun yakamı ay ihtiyarlık.

Erzurum'un ünlü ozanlarından, Narmanlı SÜMMANİ'ye de bakalım. Ozan Şenlik'le giriştiği bir atışmada söylediği şu dörtlüğünü görelim Ozan Sümmani'nin:

Elestü bezminde geldim hak ile ikrâra ben,
Hamdolsun hamdüsenalar düşmedim inkâra ben,
Âdemi âdem eyleyen ârif'in irfânı imiş,
Ya niçün can feda kılmam hünkâra ben?

Ozan Şenlik'i yeniden görelim, bakalım bu ustalar ustası bize ne söyleyecek:

Ana rahminden dünyaya gelende,
Yeni tıfıllanır taze kız olur.
Üç yaşından beş yaşına varanda,
Koyma komşulara o bir söz olur.

Güzel olan beş yaşında öğülür,
Yedisinde gonca gülden sayılır,
Sekizinde hilal kaşlar eğilir,
Vechi bedirlenir humar göz olur.

Dokuzunda tarif gelir methine,
On yaşında biner aşkın atına,
On birinde dolar şişek etine,
Cismi billurlanır emzik kuz olur.

On iki de gerdan kırar sallanır,
On üçünde güneş yüzü ballanır,
On dördünde cigaları tellenir.
Her bir azasında yüz bin naz olur.

On beşinde rikap altta beslenir,
On altıda adı şanı seslenir,
On yedide elçi gelir istenir,
Mezat bulur müşterisi yüz olur.

On sekizde gider yar otağına,
On dokuzda girer gelin çağına,
Yirmisinde bülbül konar bağına,
Açılır gülleri bahar yaz olur.

Otuzunda utandırmaz insanı,
Otuz beşte dürüst söyler lisanı,
Kırk yaşında her sevdadan usanı,
Devri döner meşakkatı az olur.

Kırk üçünde gizli söyler sırını,
Kırk beşinde gözden salar erini,
Ellisinde "nene" diyer torunu,
Toylar mutbağında hep açbaz olur.

Yetmiş üçte zehir olur yemeği,
Yetmiş beşte gözden çıkar emeği,
Sekseninde giyer kefen göyneği,
Donu çitten eyinceği bez olur.

Seksen üçte daha kendin itirir,
Seksen beşte ağırında oturur,
Doksanında bilmez gönül hatırı,
Söğer komşulara küs ha küs olur.

Doksan beşte Şenlik söyler sözleri,
Yüz yaşında çıkar kuzu dişleri,
Baş yastığı, olur ocak taşları,
Tütsü döver var endamı is olur.

Böylesine büyük bir şiir yazan ancak Ozan Şenlik olur. Bu ozanlar ozanı Şenlik 1913'te gözlerini yummuştur adaletsiz dünyaya.

Türk diline, halk kültürüne alabildiğine yararı olan Şenlik, yaşantısında kimbilir neler çekmiştir, hükümetlerden, yobazlardan, öteki ünlü ozanlar gibi.

Toprağın bol olsun büyük OZAN.

ÂŞIK DURSUN CEVLANİ

Bir de Âşık Dursun Cevlani'ye bakalım.

Cevlani, herkesin olduğu kadar benim de dostumdu. Kars'ın Selim ilçesinden gelmişti Ankara'ya. Ankara Radyosuna birlikte çıkmış, birlikte söylemiştik türkülerimizi 1958'de.

Ozan Cevlani'nin bir türküsünü görelim:

Bu gün Ardahan'ın bu kurtuluşu,
Koçak yiğitlerin coşudur coşu,
Her an sağı solu gözler Ardahan,
Yan bakan olursa vurur Ardahan.

Tarihte yazılı tüm savaşları,
Dursun Cevlani'nin öz kardaşları,
Her saat hudutta durur Ardahan.
Yan bakan olursa vurur Ardahan.

ÂŞIK ŞEREF TAŞLIOVA

Ozan Şeref Taşlıova 1938'de Kars ilimizin ünlü Çıldır ilçesinin Gülyüzü köyünde Hacı Bey ile Nergiz Hanımdan dünyaya gelmiş. Büyümüş, saza meraklanmış. İlk ozanlık bilgisini, ünlü Ozan Şenlik'in oğlu Ozan Kasım'dan almış, ünlü bir halk ozanı olmuş, çıkmış ozanlar alanına.

Bu arada önüne çıkan diğer halk ozanlarıyla atışmış. Bu atışmalarını "Konya Aşıklar Bayramı"na kadar sürdürmüş, çeşitli ödüller almıştır. Şeref Taşlıova, Türkiye'nin doğu illerinin yanısıra, batı illerinde de sanatını "icra" etmiştir.

Bu arada TRT'de ve diğer "mahalli" radyolarda, televizyonlarda sazını çalmış, hikayelerini söylemiş, şereflenmiştir. Ozan Şeref'in türkülerinden bir dörtlüğe bakalım:

Şeref der ki boştur hayırsız servet,
Sabretmek en büyük kazanç marifet,
Namerdin her sözü zehirli şerbet,
İçmesen bir bela içsen bir bela.

Ünlü Ozan Şeref Taşlıova'ya, bir ara Amerika'dan çağrı gelmiş, gitmiş sazını sözünü patlatmıştır. Amerika'dan, ödül de alıp gelmiştir yurduna. Amerika'nın yanı sıra Avrupa'dan da çağrı almış, gitmiş sazını sözünü Avupa ülkelerinde de seslendirmiş orada da ödüller almıştır. Şerefli Ozan Taşlıova'ya, bir Asya ülkesi olan Singapur'dan da çağrı gelmiş, ünlü ozan Sin-

gapur'da da sözünü demiş türküsünü patlatmıştır. Ünlü ozan, Şeref Taşlıova'nın bir türküsüne bakalım:

Yüreksiz bir insan aslanım derse,
El başına gülmüş, farkında değil,
Tilki gergedanın payını verse,
Kenarından çalmış, farkında değil.

Desinlerden gururlanıp haz eden,
Kendini beğenip cilve naz eden,
Konuşunca servetinden söz eden,
O sonradan bulmuş, farkında değil.

İçi boştur, dıştan kendin öğenin,
İsteği var sana boyun eğenin,
Yüz yaşında, daha gencim diyenin,
Onun vakti dolmuş, farkında değil.

Şeref der ki; sözü gerçek olmayan,
Kendinden büyüğün kadrin bilmeyen,
İnsanlıktan nasibini almayan,
Yaşamadan ölmüş, farkında değil.

HACIBEKTAŞLI VELİ

Ozan Veli, Hacıbektaş'ta doğmuş, adını Veli koymuşlar, olmuş Hacıbektaşlı Veli. Ozan Veli gözünü açınca sazı görmüş, meraklanıp saza sarılmış, olmuş ünlü bir halk ozanı.

Asıl adı Veli, soyadı Pataloğlu olan Ozan Veli bir yandan sazını çalıp söylerken, bir yandan da okula gitmiş, okumuş, öğretmen olmuş.

İki karpuzu bir koltukta taşımayı becermiş değerli bir halk ozanımızdır Ozan Veli.

Ozan Veli'nin bir dörtlüğüne bakalım:

Artık yetişiniz kırklar yediler,
Sofrada yavrular zehir yediler,
Vicdansızlar parti kurduk dediler,
Ali'm gel de sana kaldı işimiz.

Bu ozan-öğretmenin de başı türlü belaya girmiştir doğal olarak. Başı derde girmeyen, polis copu, zından yüzü görmeyen kişiler; yalancılar, talancılardır, yıkılası.

Ozan-öğretmen Hacıbektaşlı Veli'nin bir şiirine bakalım:

Ne yiyecek keçi koyun,
Soyun şu milleti soyun,
Görülmemiş böyle oyun,
Demokrasi bumudur ki?

Kaput beze güç yetmiyor,
Pahalılık hiç bitmiyor,
Hükümet tesir etmiyor,
Demokrasi bumudur ki?

Bir milyon'a batarya pil,
Sustu türkü demiyor dil,
Ey hükümet bunu da bil,
Demokrasi bumudur ki?

Ne söylesem sözüm boştur,
Davul uzak sesi hoştur,
Bu gidişin altı yaştır,
Demokrasi bumudur ki?

İKİ EMRAH

Türkiye'nin doğusunda iki ünlü halk ozanımız var. Biri Van-Erdişli Emrah, diğeri ise ünlü Erzurum'lu Emrah.

Erdiş'li Emrah'ın, çok istememe karşın bir şiirini, ya da yaşantısını elde edemedim. Bir dörtlüğünü buldum yalnızca, Erdişli Emrah'ın. O da şöyle:

Emrah oldum sevdim bir yâr,
Yârin yedi gardaşı var,
Osmanlı'nın o canavar,
Ases'leri furdu meni.

Erzurum'lu Emrah, Erzurum'un Tanbura köyünde, yaklaşık 1230-40 yılları arasında doğmuş, büyümüş, Erzurum'un diğer şairleri arasına katılmıştır. Güçlü şiirler yazmış, ünlenmiştir Erzurum'lu Emrah.

Emrah bu arada Erzurum'un dışına taşmış, türkülerini, diyar diyar gezdiği yerlerde söyleyegelmiştir. Emrah'ın yolu bir ara Sıvas'a da uğramış, Sıvas'lı bir dilber görmüş, ona aşık olmuştur. Bu arada şu dizeler dökülmüştür ağzından:

Zincir ile bağlasanız eğlenmez,
Emrah'ı zülfünde yâr eğlendirir.

Emrah'ın görüp âşık olduğu kızın adı "Mahi"dir ve Mahi Emrah'a "hayır" demiştir. Bu sözü duyan Erzurum'lu Emrah

oracıkta sazının çelik tellerine daha hızlı, daha çok vurmuş, vurmuştur. Bu arada söylediği türkülerden birinin bir dörtlüğüne bakalım:

Gönül gurbet ele gitme,
Ya gelinir ya gelinmez,
Her dilbere gönül verme,
Ya sevilir ya sevilmez.

Alevi bir ozan olduğu bilinen Erzurum'lu Emrah, Ozan Dertli gibidir. O da yobaza karşı şu benzer şiiri okumuştur:

Halep'ten gelmiştir dalı,
Şeytan bunun neresinde,
Yemen'den alınır teli,
Şeytan bunun neresinde?

Aşkın od'una girmişim,
Mürşidi kâmil görmüşüm,
Dersimi pirden almışım,
Şeytan bunun neresinde?

Müftü gibi yalan demez,
Söyler dili dolan bilmez,
Hâkim gibi haram yemez,
Şeytan bunun neresinde?

Ali üryandır ceddimiz,
Mürşidi kâmil kendimiz,
Tarikat yolu bendimiz,
Şeytan bunun neresinde?

Emrah der ki âşık oldum,
Taliplere bir bir sordum,
Hakikat yolunda kaldım,
Şeytan bunun neresinde?

Erzurum'lu Emrah'ı ünlü yapan tanınmış bir şiirine bakalım:

Sabahtan uğradım ben bir fidana,
Dedim mahmur musun, dedi ki yok yok.
Ak elleri boğum boğum kınalı,
Dedim bayram mıdır, dedi ki yok yok.

Dedim inci nedir, dedi dişimdir,
Dedim kalem nedir, dedi kaşımdır,
Dedim on beş nedir, dedi yaşımdır,
Dedim daha var mı, dedi ki yok yok.

Dedim ölüm vardır, dedi aynımda,
Dedim zulüm vardır, dedi boynumda,
Dedim ak memeler, dedi koynumda,
Dedim göster hele, dedi ki yok yok.

Dedim Erzurum nen, dedi ilimdir,
Dedim gider misen, dedi yolumdur,
Dedim Emrah nendir, dedi kulumdur,
Dedim satar mısan, dedi ki yok yok.

OZAN ALİ GÜRBÜZ

Halk ozanı Ali Gürbüz'ü Anadolu'da bilmeyen azdır. Güçlü şiirlerini sazının çelik tellerinde türküleştiren Ozan Ali Gürbüz Sıvas, Tokat, Çorum çevresinin derdini dile getirenlerden biridir.

Halkının arasından çıkmayan, tüm dertlere derman diye haykıran Ozan Ali Gürbüz'den bir dörtlük alalım:

Kimi geri diyor, kimi ileri,
Bilmiyoruz bu zatları, nereli?
El vurmayın benim içim yareli,
Karaborsa malı satar dururuz.

Ozan Ali Gürbüz daha bir yaşındayken, babası yok-yokluğun insafsız acısı içinde gözlerini kapamıştır yıkılası zenginlerin dünyasında.

Ozan Ali Gürbüz büyüyor, saza sarılıp çalmaya başlıyor. İlk türküsünü, çok sevdiği babasına adıyor. Bu türküyü birlikte izleyelim:

Yaşım bir olmadan giymişim kara,
Bu kara talihe kızıyom baba,
Hasretin eyledi sinemi yara,
İşte deli gibi geziyom baba.

Nolur o genç yaşta sen ölmeseydin,
Yaşasan yanımda hiç gülmeseydin,
Ya seni görseydim ya doğmasaydım,
Eyvah diye bağrım eziyom baba?

Elim attım tutamadım, ıraktın,
İşte beni böyle ateşe yaktın,
Bir yaşında el eline bıraktın,
Hayatıma destan yazıyom baba.

OZAN FEDÂİ

Kayseri-Sarız ilçesinin Dallıkavak köyünde 1940 yılında doğan ozan Fedâi, içinden geldiği halka ihanet etmeyen değerli ozanlarımızdan biridir.

Asıl adı Mehmet, soyadı Bağdaş olan Ozan Fedâi, sazını eline almış halkın fedaisi olmuştur. Halkı ezene, pahalılığı yaratana veryansın etmiş, ağzına geleni korkmadan söylemiştir. Ozan Fedâi'nin bir dörtlüğüne bakalım:

Al eline al sazını,
Halktan yana tele dokan.
Dile getir aç susuzu,
Adaletsiz dile dokan.

Ozan Fedâi, halkı bu hale getirenlerle hep savaş halinde olmuştur. Fedâi ayrıca diğer halk ozanlarını da yanına, savaşmaya çağırmış, el ele vermiş, savaşlarını sürdürmüşlerdir birlikte. Ozan Fedâi'nin bir şiirine bakalım:

Sev daim çile çekeni,
Umutsuz boyun bükeni,
Lanetle zengin dikeni,
*Sinsi gezen ele dokan.**

(*) Dokan; dokun, demektir

Dile getir aç susuzu,
Kıvranıp gezen işsizi,
Ayırma sözünden özü,
Adaletsiz hal'a dokan.

Bunca halkı ezenlere,
Gerçek fikre kızanlara,
Dış'la arayı düzenlere,
Kenetlenmiş kola dokan.

Binme zalimin atına,
Kapılma menfaatına,
Son verseler hayatına,
Sarpa giden yola dokan.

OZAN HAMDİ GARDAŞ

1940 yılında, Çorum'un Turgutlu köyünde doğan, büyüyen Ozan Hamdi Gardaş, çoğu halk ozanı gibi bir okula gidememiş, içinde bir yara kalmıştır.

Ozan Hamdi, okulsuzluğun yarasını sazının çelik tellerinde dile getirmiş, okul vermeyen düzeni lanetlemiştir. Zıraatçılar, hiçbir Anadolu köyüne gitmediği gibi Turgutlu köyüne de gitmemiş, bu nedenle toprak kıraçlaşmış, köylü yoksullaşmıştır.

Ozan Hamdi'nin ailesi de köyden göç etmiş, Çorum'un bir yerine varmış, aş-iş aramışlardır. İşte bu arada Ozan Hamdi Gardaş dışardan okul okumuş, ekonomi-felsefeyi bitirmiştir. Ama halk ozanlığını da sürdürmüştür bir yandan.

Ozanımızın bir şiirine bakalım:

Beni yağlı kurşun ile,
Vursalar da susamam ki.
Öldürüp beyaz kefene,
Sarsalar da susamam ki.

Kurutsalar göllerimi,
Bağlasalar dillerimi,
Ağaç gibi dallarımı,
Kırsalar da susamam ki.

Halka adadım canımı,
Vurun akıtın kanımı,
Kama ile her yanımı,
Yarsalar da susamam ki.

Yumuşak durmam katıya,
Sevgi bağlamam kötüye,
Hamdi doğudan batıya,
Sürseler de susamam ki.

OZAN MAKBULE HANIM

Ozan bacımız Makbule Tatlıyay hanım aslen Yozgatlıdır. Sanatçı, Udi Sami Beyin kızı, ve yine sanatçı Kemani HaydarTatlıyay'ın değerli eşidir ozan Makbule Hanım.

Halk ozanı Makbule Hanım çok değerli şiirler yazmıştır.

Ozan bacımızdan iki dize okuyalım önce:

Yeşil yakut istemiş veziriazam yine,
Bir aylık seyahat var şöyle Halep'e Çine.

Bir de dörtlüğüne bakalım Ozan Makbule Hanımın:

At hırsızı ayhan ile,
Nişanlısı beyhan ile,
Dolaşırlar meyhaneyi,
Tüketirler sermayeyi.

Bu taşlamacı ozan bacımızın bir de şiirine bakalım:

Hacı baba, metin usta,
Ettiniz bizleri hasta,
Üç gün duran kokmuş tavuk,
Yedirdiniz eşe dosta.

Kokuyu gidermek için,
Döktünüz kara biberi,
Demediniz kokmuş eti,
Mideler atar dışarı.

Bir torbaya doldurarak,
Denize indirseydiniz,
Bizlere de açık açık,
Durumu bildirseydiniz.

Sağlıktaki Haldun Bey de,
Üzüm üzüm üzülmezdi,
İlaç paraları için,
Kendini böyle yemezdi.

OZAN MUSA

Asıl adı Musa, Soyadı Dinç olan Ozan Musa; 1960'da Diyarbakır-Çınar ilçesinin Aşağıkonak köyünde doğmuş, büyümüş, okula gitmiştir. Bu arada saz çalmaya merak sarmış, okulun yanısıra halk ozanlığını da sürdürmüştür.

Derken, Sağlık Meslek Lisesini bitirmiş, öğretmen olmuştur Halk ozanı Musa. Tabii bu arada saz çalmayı, türküler söylemeyi de sürdürmüştür bir yandan.

Yanık türkülerinin yanısıra protest türküler de söyleyen Ozan Musa'nın bir dörtlüğüne bakalım:

Lüks yerlerde geziyorlar,
Gelip yalan düzüyorlar,
Fıkarayı eziyorlar,
Oy verirsem şerefsizim.

"İki karpuz bir koltuğa sığmaz" deniyor ama Ozan Musa iki değil, bir çok karpuzu bir koltuğa sığdırmıştır. Örneğin:

Ozan Musa öğretmendir.
Ozan Musa yazardır.
Ozan Musa kitapçıdır.
Ozan Musa konferansçıdır.
Ozan Musa tüm bunlardan başka, bir de halk ozanıdır.
Ozan Musa'nın yeni yazdığı bir şiirine bakalım:

İşsizlik vurdu bizleri,
Kaldık iki kemik deri,
Hükümetler gider geri,
Gel bu hale sinirlenme.

Para yok ki, vergi verek,
Hırsızlıklar yağlı börek,
Panzerler zehir zemberek,
Gel bu hale sinirlenme.

Köylü ağzını açmıyor,
Suyu yoktur su içmiyor,
İşkencesiz gün geçmiyor,
Gel bu hale sinirlenme.

Memur maaşı yetmiyor,
Dertleri çoktur bitmiyor,
Ağzı kapalı ötmüyor,
Gel bu hale sinirlenme.

SEFİL GÜLHANİ

Ozan Sefil Gülhani; 1940 yılında, Sıvas'ın Gürün ilçesinin Şeref köyünde doğmuş, büyümüş, diğer saz ozanları gibi sazı eline almış, başlamış dert söylemeye.

Asıl adı Mehmet, soyadı Kargı olan Ozan Sefil Gülhani'nin kendisinden başka yedi kardeşi daha var. Ve haksız, adaletsiz ne varsa üstüne yürüyorlar.

Sefil Gülhani diğer halk ozanları gibi sazını elinden, sözünü dilinden bırakmamış; halkının derdini, dertsizlerin kafasına kafasına birer gürz gibi indirmeyi bilmiştir.

İşte size bu ozanımızın bir şiiri:

Bana sille vurmak için elini,
Kaldırma serseri günah değil mi?
Suçlu diye hakkın suçsuz kulunu,
Öldürme serseri günah değil mi?

Dostlar asla küfür çıkmaz dilinden,
Yiğit olan korkmazimiş ölümden,
Malımı mülkümü tutup elimden,
Aldırma serseri günah değil mi?

Fazla zam gelince yeşil sabuna,
Bu yıl yine sığmaz oldun kabına,
Her geleni tutup kirli cebine,
Doldurma serseri günah değil mi?

Biliyorum nedir bunun niyeti,
Tükürmeye bile değmez suratı,
Ozan Gülhani'yi âleme kötü,
Bildirme serseri günah değil mi?

BİR DE BİZDEN

Yıl 1969'du. Gençlik adına bir konser vermem için İzmir'e çağrıldım. Âşık Hüseyin Kaçıran'la Âşık Fermani'yi aldım, çıktık yola.

İzmir'e gün ağarımı vardık. Yeni açılmış bayi'den *"Yeni Asır"* adlı bir gazete aldık. Baktım ki ne görelim, birinci sayfa olduğu gibi bana verilmiş. Manşet şöyle: "Âşık İhsani dün gece İzmir gençliğini ayağa kaldırdı." Arkadaşlarla bakışıp gülüştük.

Bir kahveye girdik, iki çay içelim derken, alanların polisle doldurulduğunu, az sonra gençliğin görüldüğünü, polisi zorlayıp aşmaya çalıştığını bu arada Amerika'ya bağırıp küfür yağdığını gördük. Sağnak yağmur da bir yağıyordu ki. Gök yarılmışcasına.

İskeleye doğru itilip sürüklenirken, Amerikan denizcilerinin İzmir'e çıkarıldığını, kadınların-kızların doldurulduğu apartmanlara üçer beşer gönderilip "Fuhuş" yaptırıldığını, onları sıra sıra asker-polisin koruduğunu dehşetle gördük. Zamanın yekkilileri öyle emir vermişti.

Amerikan, erlerinin rahatı kaçmasın diye gençleri alıp alıp bir yerlere tıktılar. Bizi ise bir tabutluğa. Aşağıdaki türküyü orada yazdım:

İzmir bura Kordon boyu,
Üç kişi bir tabuttayız,
Elimiz ağzımız bağlı,
Üç kişi bir tabuttayız.

Altımız taş üstümüz taş,
Ayaklar su içinde yaş,
Sancı bastı yavaş yavaş,
Üç kişi bir tabuttayız.

Tavan alçak bacası dar,
Uzunluğu bir metre var,
Eni altmış santim kadar,
Üç kişi bir tabuttayız.

Nöbetçiler dizi dizi,
Tenimizde yara izi,
Ölmeden kodular bizi,
Üç kişi bir tabuttayız.

Dışarsı kedili itli,
İçersi fareli bitli,
Kapısı demir kilitli,
Üç kişi bir tabuttayız.

Sorguya çekildik tek tek,
Ne cıgara ne bir ekmek,
Suçumuz türkü söylemek,
Üç kişi bir tabuttayız.

Bıktık ceza yiye yiye,
Suçumuz yok diye diye,
Demokrasi varsa niye,
Üç kişi bir tabuttayız..

Bizim Ağalı Dünyadan da bir türkü:

Anacım be akşam eve dönünce,
Neden hep ağlıyon gülsen olma mı?
Köyde bana piç diyorlar ne dimek?
Birinden öğrenip gelsen olma mı?

Bu gün abuzıt'ın süslü memedi,
Gördüydüm elinde ağ ekmek yedi,
Bi ısırık istediydim vermedi,
Versin deyi habar salsan olma mı?

Okula komadı bizi kelağa,
Odunu yoğumuş iletti dağa,
Taş kestiydi basamıyom toprağa,
Ayağıma pabıç alsan olma mı?

Tahsildar tefeci hükümat kanun,
Dam su inek eşek hepsi mi onun?
Öyle ise şu dünyada ağanın,
Olmadığı bi yer bulsan olma mı?

Bir de şu türküye bakalım:

Şimdi eller daha büyük,
Gün doğuran bizim eller,
Dillerimiz daha arı,
Bal yoğuran bizim diller.

Şimdi dostlar daha bilgin,
Güzel için dövüşmeye,
Mavi sular can atıyor,
Toprak ile sevişmeye.

Şimdi engel daha belli,
Açıkta bir hedef gibi,
Aklımız en güçlü silah,
Kabzası gül sedef gibi.

Şimdi parti daha gerek,
Sosyalist bir parti bize,
Partimizi tek seçenek,
Eyleyelim kendimize.

KEÇİ YEZİT

Yezit kırdı belimizi,
Ali'm kalkta gör şu günü.
Kime diyek halimizi,
Ali'm kalkta gör şu günü.

İt yezit'te kaldı ahım,
Pirsultan'ım yüzü mahım,
Hüseyin'dir yüce şahım,
Ali'm kalkta gör şu günü.

Kerbelâ'da döküldü kan,
Buna nasıl dayanır can?
Zehirlendi Seyit Hasan,
Ali'm kalkta gör şu günü.

Kuduruktu azdı yezit,
Kara yazı yazdı yezit,
Şaha mezar kazdı yezit,
Ali'm kalkta gör şu günü.

Ula yezit keçi yezit,
Maviyenin piçi yezit,
Cehennemin içi yezit,
Ali'm kalkta gör şu günü.

İÇİNDEKİLER

Başlarken 7
Pir Sultan 11
Âşık Mahzuni 14
Âşık Zamani 17
Ozan Ahmet Yunt - Talibi - Hüdai 20
Âşık Davudi 22
Âşık Akarsu 24
Âşık Sinem Bacı 26
Emiş Bacı 28
Âşık Haydar Gümani 30
Âşık Garip Usta 31
Pervasız 34
Toprakoğlu ve Hüdai 36
Kul Hasan 38
Âşık Edibe Bacı 40
Zeynep - Esma - Sultan 42
Âşık Mevlüde Bacı 45
Âşık Kaya ile Devrani 47
Âşık Reyhâni 49
Şahturna 50
Çemişkezekli Âmâ Âşık 52
Turabi 54
Âşık İbreti 56
Âşık Faruhi - Âşık Âşki 58

Kul Mehmet 60
Oltulu Şahin ..62
Âşık Veli 64
Âşık Mecnuni 66
Rindi .67
Âşık Çırakman 69
Âşık Nesimi 72
Durmuş ve Murat 74
Ozan Asiye - Ozan Ahmet 76
Âşık Mihneti 78
Ademi 81
Anadolu Ozanı Savaşını Sürdürüyor 83
Âşık Sefil 85
Âşık Ünaldı 87
Âşık Temeli 89
Ozan Nebi Dadaloğlu 91
Âşık Sıvacı 93
Belkıs Bacı ...95
Ozan Siyami 97
Âşık Süleyman 99
Âşık Fikret 104
Âşık Coşar .106
Kul Ahmet 109
Âşık Erzan Bacı 112
Âşık İpek 114
Âşık Akyüz 115
Âşık Kaçıran 117
Âşık Hasan Esiri .118
Gaziantep ve Ozanlar 120
Kurtuluş ve Deli Ozan ..122
Ali Çevik . .124
Âşık Eyyubi .125

Hüseyin Avşar ve Şahin Bey 126
Ozan Âgâhî 128
Antepli Reşit 130
Ozan Ezeli 131
Haşıl .133
Avşaroğlu 134
Engin Bacı 136
Âşık Zeyno Bacı ..138
Âşık Sarıcakız 140
Âşık Fevziye Bacı 142
Büyük Ozanlar ...144
Âşık Hasan Özgür 148
Ozan Esma Bacı .150
Âşık Ali Kameri .152
Diyarbakır - Mardin Ozanları 154
Ozan Bülbül 157
Âşık Şenlik 159
Âşık Dursun Cevlani 164
Âşık Şeref Taşlıova 165
Hacıbektaşlı Veli 167
İki Emrah 169
Ozan Ali Gürbüz 172
Ozan Fedâi ...174
Ozan Hamdi Gardaş 176
Ozan Makbule Hanım 178
Ozan Musa 180
Sefil Gülhani 182
Bir de Bizden 183

ÂŞIK İHSANİ

Ozan Dolu Anadolu

ANTOLOJİ

Aşık İhsani'nin yüze yakın halk ozanından yaptığı bir halk şiiri seçkisi.

1970'li yılların ortamında, halk şiirinin toplumsal kimliğinin unutulduğu ya da unutturulduğu gerçeğinden hareketle, Anadolu'nun farklı yörelerindeki halk âşıklarının böyle bir seçkide buluşturulması önemli bir eylemdir. O dönemin gür seslerinden Âşık İhsani bu eylemin gerçekleştiricisidir.

Gerçekten ozan doludur Anadolu. Halkımız; dertlerini, sevinçlerini ozanları aracılıyla dile getirmiştir tarihin başlangıcından bu yana. Bu sorumluluğu duyan halk ozanlarıysa, sazları ve sözleriyle, köy köy, kent kent dolaşarak halkın meselelerini aktarmışlardır. Önemli bir bilgilenme ve iletişim aracıdır halk ozanları.

Pir Sultan'dan günümüze uzayıp gelen bu geleneksel zincirin şiirlerini "Ozan Dolu Anadolu" aracılıyla bir arada okuyacaksınız. Bu şiirler, aynı zamanda ülkemizin koşullarının da bir panoromasıdır. "Ozan Dolu Anadolu" salt bir şiir seçkisi değil, Anadolu nehrinin aktığı o eski ve derin yatağın da hikayesidir.

ISBN 975-6680-24-5

9 789756 680247

BERFİN